

ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

**ΗΜΕΡΙΔΑ ΘΕΟΛΟΓΙΚΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΥ
«ΠΡΩΤΕΙΟ» - ΣΥΝΟΔΙΚΟΤΗΣ ΚΑΙ ΕΝΟΤΗΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ»
(Πειραιάς 28 . 4 . 2010)**

**ΙΕΡΟΚΑΝΟΝΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΙΣ
ΤΟΥ ΠΑΠΙΚΟΥ ΠΡΩΤΕΙΟΥ
(Πειραιάς 28.4.2010)**

**υπό Αναστασίου Κ. Γκοτσοπούλου, πρεσβυτέρου
Εφημερίου Ι. Ν. Αγ. Νικολάου Πατρών**

ΙΕΡΟΚΑΝΟΝΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΙΣ ΠΑΠΙΚΟΥ ΠΡΩΤΕΙΟΥ *

«Ταύτα περί κανόνων διατετάχθω υμίν παρ' ημών, ω Επίσκοποι. Υμείς δε εμμένοντες αυτοίς σωθήσεσθε, και ειρήνην έξετε, απειθύντες δε κολασθήσεσθε, και πόλεμον μετ' αλλήλων αίδιον έξετε, δίκην της ανηκοίας την προσήκουσαν τινύντες» (επίλογος Αποστολικών Κανόνων).

Σεβασμιώτατε, σεβαστοί Πατέρες,
ελλογιμότατοι κ. Καθηγητές, αγαπητοί,

Τα λόγια αυτά θέλει η εκκλησιαστική παράδοση ως επίλογο των Αποστολικών Κανόνων. Με την παραίνεση αυτή η αποστολική παράδοση επισημαίνει τους σοβαρότατους κινδύνους στη ζωή της Εκκλησίας μας από την συστηματική και εσκεμμένη περιφρόνηση της κανονικής της παραδόσεως. Και εάν τα λόγια αυτά εφαρμόζονται σε κάθε πτυχή της εκκλησιαστικής ζωής και καθ' όλη τη δισχιστική εκκλησιαστική ιστορία, στο προκείμενο θέμα του παπικού πρωτείου έχουν την απόλυτη εφαρμογή. Διότι όπως γίνεται πλέον από όλους παραδεκτό, με το δόγμα του παπικού πρωτείου συνέβη το οξύμωρο και τραγικό σχήμα : **«διεσπάσθη η Εκκλησία του Χριστού διά να επιβληθεί, ο ρωμαίος επίσκοπος, ως κέντρο της εκκλησιαστικής ενότητας¹ - centrum unitatis» (Κουζάνος) !** Κατά το Ρωμαιοκαθολικό θεολόγο W. de Vries η μοναρχική οργάνωσις του Παπισμού «είναι το μέγιστον εμπόδιον διά την πλήρη επανένωσιν των κεχωρισμένων Εκκλησιών», ή για να επαναλάβουμε τά ίδια τα λόγια του Πάπα Παύλου Στ' «το γνωρίζομεν καλώς: Ο πάπας είναι άνευ αμφιβολίας το δυσκολότερον εμπόδιον εν τη πορεία του Οικουμενισμού»².

Ασφαλώς το θέμα που μου ανετέθη προς διαπραγμάτευση («Ιεροκανονική θεώρησις του Παπικού Πρωτείου») δεν είναι νέο, και βέβαια δεν έχουμε αξιώσεις πρωτοτυπίας, πολύ δε ολιγότερο την αξίωση ότι θα το εξαντλήσουμε. Έγκριτοι θεολόγοι επιστήμονες έχουν ασχοληθεί με ιδιαίτερη επιτυχία. Θα επιχειρήσουμε απλώς μία συνοπτική παρουσίαση της προβληματικής ως μία ταπεινή, ελάχιστη συμβολή – δίκην όνου Βαλαάμ – στο διεξαγόμενο επίσημο Θεολογικό Διάλογο της Ορθοδόξου και της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας στη Βιέννη τον προσεχή Σεπτέμβριο.

Η ΑΞΙΑ ΤΩΝ ΚΑΝΟΝΙΚΩΝ ΔΙΑΤΑΞΕΩΝ

Όμως, γιατί η ιεροκανονική θεώρηση του θέματος του παπικού πρωτείου είναι απαραίτητη ; Γιατί η Ιεραρχία της Εκκλησίας της Ελλάδος στη συνεδρίαση Της την 25.11.2009 έθεσε ως μοναδικό όρο την αναφορά στην κανονική παράδοση των Οικουμενικών Συνόδων; Γιατί ειδικά εν όψει της διεξαγωγής του διαλόγου στη Βιέννη είναι πολύ αναγκαία η κατεύθυνση που μας δίνουν οι Ι. Κανόνες στο κρίσιμο θέμα του παπικού πρωτείου ;

1. Έχει συμφωνηθεί και κατ' επανάληψιν έχει εκφραστεί η βούληση³ να οικοδομηθεί ο διμερής Θεολογικός Διάλογος στα κοινά κριτήρια της εκκλησιαστικής

¹ * Εργασία με αφορμή την ομότιτλη εισήγηση στην ημερίδα της Ι. Μητροπόλεως Πειραιώς με θέμα «Πρωτείο»-Συνοδικότης και ενότης της Εκκλησίας» (Πειραιάς 28.4.2010).

Επί της αρνήσεως της αρχαίας Εκκλησίας να καθορίσει ένα «οιονδήποτε κέντρον ορατής εκφράσεως της παγκοσμίου ενότητος» βλ. Μητροπολίτου Περγάμου Ιωάννου (Ζηζιούλα), Η ενότης της Εκκλησίας εν τη Θ. Ευχαριστία και τω Επισκόπω κατά τους τρεις πρώτους αιώνας, εκδ. Γρηγόρη, εν Αθήναις 1990² σ. 194, 201-202.

² Γρ. Λαρεντζάκη, «Δογματική Κατοχύρωσις της συνοδικότητος και συλλογικότητος εν τη Ορθοδόξω Θεολογία, Γρηγόριος ο Παλαμάς, 59(1976), σ. 89. Κατά τον P. de Vries «Η Ρώμη δεν είναι ακόμα έτοιμη να αποδεχθεί αυτές τις προϋποθέσεις, καθώς ο πάπας Παύλος Στ' ο οποίος είναι πολύ πεπεισμένος για το πρωτείο του δεν πρόκειται να παραιτηθεί από την jurisdiction του πάνω στην Ανατολή», στο D. Papandreou, "Ein Beitrag zur Überwindung der Trennung zwischen der romisch-katholischen und der orthodoxen Kirche" στο Vasilios von Aristi, Das Papstamt : Dienst oder Hindernis für die Okumene ? Regensburg 1985, σ.σ. 163.

³ Βλ. Φειδάς, «Η παπική Εγκύκλιος Ut Unum Sint και ο Διάλογος Ορθοδόξου και Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας», www.myriobiblos.gr/texts/greek/feidas.html, ΕΚΚΛΗΣΙΑ, τ. 72(1995), σσ. 585-87, 615-17, 660-663, στο εξής : Φειδάς, Ut unum sint.

παραδόσεως της πρώτης χιλιετίας, ώστε να θεμελιωθή η ενότητα της Εκκλησίας στο αυθεντικό περιεχόμενο της αλήθειας της πίστεως. Αυτή ήταν η βασική προϋπόθεση που έθεταν οι Πανορθόδοξοι Διασκέψεις για τη συμμετοχή της Ορθοδόξου Εκκλησίας στο διμερή διάλογο. Συνεπώς πρέπει να αναζητηθεί η προ του σχίσματος κοινή κανονική παράδοση των επτά Οικουμενικών Συνόδων και η συνεπής προς αυτή εκκλησιαστική πράξη της πρώτης χιλιετίας ως τα απόλυτα κριτήρια για την επίτευξη συμφωνίας στο κρίσιμο θέμα του παπικού πρωτείου.

2. Επί πλέον, ως ειλικρινά διαλεγόμενοι έχουμε υποχρέωση να μεταφέρουμε στους συνομιλητές μας ό,τι η Ορθόδοξη παράδοση φρονεί. Άλλωστε η υποχρέωση μαρτυρίας των διαλόγων σε αυτό ακριβώς συνίσταται. Δεν δικαιούμαστε ως Ορθόδοξοι να μην στηριχθούμε στην ασάλευτη πέτρα της κανονικής μας παραδόσεως. Ο Αγ. Θεόδωρος Στουδίτης λέει ότι «μηδέ γάρ τέλειον είναι ὀρθόδοξον, ἀλλ' ἔξ ἡμισείας, τὸν τὴν πίστιν ὀρθὴν οἰόμενον ἔχειν, τοῖς θείοις Κανόσι μὴ ἀπευθυνόμενον»⁴. Και για την Ορθόδοξη Εκκλησία οι Ιεροί Κανόνες είναι κατ' ἔμπνευση του Αγ. Πνεύματος συνταχθέντες και η συμμόρφωση στα κελεύσματά τους είναι απόλυτα υποχρεωτική για όλους τους Ορθοδόξους⁵. Άλλωστε, ως Ορθοδόξους πρέπει να μας συνέχει η πραγματικότητα ότι το σύνολο των Ι. Κανόνων με τους οποίους διοικείται η Εκκλησία μας έχουν την μοναδικότητα ως προς την αυθεντία τους σε ολόκληρο το Χριστιανικό κόσμο : Έχουν θεσπισθεί ή τουλάχιστον επικυρωθεί από Οικουμενικές Συνόδους, την ανωτάτη και αυθεντικότερη έκφραση της εκκλησιαστικής αυτοσυνηδησίας της πρώτης χιλιετηρίδος του ενωμένου Χριστιανισμού. Ουδεμία άλλη Χριστιανική κοινότητα εκτός της Ορθοδόξου Εκκλησίας μας δεν μπορεί να προτείνει σταθερότερο και ασφαλέστερο και ιερότερο θεμέλιο για την οικοδόμηση της πολυπόθητης ενότητας.

Γι' αυτό, με θλίψη διαπιστώνουμε ότι η κανονική παράδοση των Οικουμενικών Συνόδων της α' χιλιετηρίδας δεν αντιμετωπίζεται με τον ενδεδειγμένο σεβασμό στα επίσημα κείμενα των Ρωμαιοκαθολικών. Ενδεικτικά : α) Το «Περί Εκκλησίας Διάταγμα» της Β' Βατικανής Συνόδου (Lumen Gentium) έχει 195 υποσημειώσεις με περισσότερες από 600 παραπομπές · οι επικυρωμένοι από τις Οικουμενικές Συνόδους του ενωμένου

⁴ PG 99, 989^A. πρβλ. Π. Τρεμπέλα, Δογματική της Ορθοδόξου Καθολικής Εκκλησίας, Αθήναι 1959, τ. Β' σ. 402-403, Ιω. Καρμίρη, Ορθόδοξος Εκκλησιολογία, Αθήναι 1973, σ. 638, 685 κ.εξ.

⁵ «Έδοξε τη αγία ταύτη Συνόδω, ώστε μένειν και από του νυν βεβαίους και ασφαλείς προς ψυχών θεραπείαν, και ιατρείαν παθών τους ... Κανόνας ... Και μηδενί εξείναι τους προδηλωθέντας παραχαράττειν Κανόνας, ή αθετείν, ή ετέρους παρά τους προκειμένους παραδέχεσθε Κανόνας... Ει δε τις αλώ Κανόνα τινά των ειρημένων καινοτομών ή ανατρέπειν επιχειρών, υπεύθυνος ἔσται και κατά τον τοιούτον Κανόνα» (ΠΕΝΘΕΚΤΗΣ-2*)

* Στην παρούσα εργασία η παραπομπή στους Ι. Κανόνες γίνεται με αναφορά στην ονομασία της Συνόδου (Οικουμενικής ή Τοπικής) και ακολούθως στον αριθμό του κανόνος. Έτσι Α-6 σημαίνει τον 6ο κανόνα της Α' Οικουμενικής Συνόδου, ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ-9, τον 9ο κανόνα της εν Αντιοχεία Τοπικής Συνόδου κοκ. Για τους κανόνες της Τοπικής Συνόδου της Καρχηδόνας τηρήθηκε η αρίθμηση του Πηδαλίου, ως πλέον ευχρήστου.

«Τοῖς τὴν ἱερατικὴν λαχοῦσιν ἀξίαν, μαρτύριά τε καὶ κατορθώματα, αἱ τῶν κανονικῶν διατάξεων εἰσιν ὑποτυπώσεις· ἃς ἀσμένως δεχόμενοι, ... ἀσπασίως τοὺς θείους κανόνας ἐνστερνιζόμεθα, καὶ ὀλόκληρον τὴν αὐτῶν διαταγὴν καὶ ἀσάλευτον κρατύνομεν, τῶν ἐκτεθέντων ὑπὸ τῶν ἁγίων σαλπίγγων τοῦ Πνεύματος, ... Ἐξ ἑνὸς γὰρ ἅπαντες καὶ τοῦ αὐτοῦ Πνεύματος ἀγασθέντες, ὤρισαν τὰ συμφέροντα. Καὶ οὐς μὲν τῶ ἀναθέματι παραπέμπουσι, καὶ ἡμεῖς ἀναθεματίζομεν· οὐς δὲ τῆ καθαιρέσει, καὶ ἡμεῖς καθαιροῦμεν· οὐς δὲ τῶ ἀφορισμῶ, καὶ ἡμεῖς ἀφορίζομεν· οὐς δὲ ἐπιτιμίῳ παραδίδοασι, καὶ ἡμεῖς ὡσαύτως ὑποβάλλομεν» (Ζ-1)

Η ἑνόρκος διαβεβαίωσις του χειροτονουμένου Επισκόπου ὅτι μέλλει να τηρήσει τους εκκλησιαστικούς θεσμούς και τους ιερούς κανόνες παράλληλα με την ομολογία πίστεως που διακηρύσσει : «Προς δε τούτοις στέργω και αποδέχομαι τας Αγίας επτά Οικουμενικὰς Συνόδους ... Ομολογῶ πάντας τους υπ' αυτών, ως υποφωτιστικὴς Χάριτος του Παναγίου Πνεύματος οδηγουμένων, εκτεθέντας ὄρους της ορθῆς Πίστεως, και τους ιερούς Κανόνες, ους οι μακάριοι εκείνοι, προς την της Αγίας του Χριστοῦ Εκκλησίας διακόσμησιν και των ἡθῶν ευταξίαν κατά τας Αποστολικὰς παραδόσεις και την διάνοιαν της Ευαγγελικῆς θείας διδασκαλίας συντάξαντες, παρέδωκαν τη Εκκλησία, ενστερνίζομαι, και κατ' αυτούς, ιθύνειν επιμελήσομαι την θείῳ βουλήματι κληρωθείσαν μοι διακονίαν» Αρχιερατικόν, εκδ. Αποστολική Διακονία, Αθήναι 1999, σ. 111.

«ως ἄνωθεν κατενεχθέντας θείους χρησμούς, η Εκκλησία εκ τότε του χρόνου σέβει και τιμά, των θείων Ευαγγελίων ουχ ἔλαττον, επί κακείνα πηγαία τούτων ατεχνῶς και ρίζαι καθέστηκεν» (Ματθαίου Βλαστάρως, Σύνταγμα κατά στοιχείον, Γ. Ράλλη-Μ. Ποτλή, Σύνταγμα των θείων και ιερῶν Κανόνων, τα 1-6, εν Αθήναις 1859, στο εξής : Γ. Ράλλη-Μ. Ποτλή, Σύνταγμα των θείων και ιερῶν Κανόνων, εν Αθήναις 1860, τ. 6, σ. 3), διότι κατά τον Ι. Χρυσόστομον στην Α' Οικουμενική Σύνοδο ἤτο παρῶν ο Χριστός «και πάντα ετύπου και ενομοθέτη» (PG 48, 865).

Χριστιανισμού κανόνες στους οποίους παραπέμπει είναι μόνο τρεις (Α-5, Α-6, και Α-7) !
 β) Η επίσημη «Κατήχηση της Καθολικής Εκκλησίας» (συνταχθείσα υπό την προεδρία του καρδινάλιου J. Ratzinger και εγκριθείσα το 1992) έχει σελ. 950 και §§ 2.900 περίπου · παραπέμπει σε ένα μόνο ιερό Κανόνα, τον ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟ-34 ! Αντίθετα και στα δύο επίσημα κείμενα του παπικού θρόνου υπάρχει πλούσια αναφορά σε παπικές κανονικές διατάξεις της μετά το σχίσμα χιλιετίας. Νομίζουμε ότι αυτό πρέπει να προβληματίσει τους αρμοδίους – Ρωμαιοκαθολικούς και Ορθοδόξους – για τη στάση της Ρώμης έναντι της κοινής μας εκκλησιαστικής παραδόσεως ...

3. Η μελέτη του προβλήματος του παπικού πρωτείου από ιεροκανονικής πλευράς μας βοηθά στη διαπίστωση ιστορικής πραγματικότητας της πρώτης χιλιετίας. Στις δογματικές αποφάσεις και τους κανόνες είναι με ακρίβεια αποτυπωμένη και εκεί μπορούμε να διαπιστώσουμε χωρίς καμία αμφιβολία την βέβαιη πίστη της εκκλησίας κατά την περίοδο αυτή. Οι διάφορες απόψεις Πατέρων ενδέχεται να μην απηχούν επακριβώς την πίστη της Εκκλησίας, ιδιαίτερα μάλιστα σε εποχές κρίσεων και συζητήσεων επί των θεολογικών προβλημάτων. Έτσι, στο θέμα των πρεσβείων του Επισκόπου Ρώμης, αναλόγως με την εποχή και το πολιτισμικό περιβάλλον κάποιες πατερικές φράσεις μπορούν να ερμηνευθούν ποικιλοτρόπως. Το ασφαλές κριτήριο και την πλέον αξιόπιστη πληροφόρηση για την αφευδή εκκλησιαστική διδασκαλία μπορούμε να την έχουμε μόνο στις αποφάσεις των Οικουμενικών Συνόδων. Ουδεμία άποψη, οιαδήποτε δεν είναι δυνατόν να υπερσχύσει αποφάσεως Οικουμενικής Συνόδου. Δεν έχει λοιπόν σημασία ποιες είναι οι επιμέρους απόψεις Πατέρων και εκκλησιαστικών συγγραφέων όταν υπάρχει ρητή και σαφής απόφαση Οικουμενικής Συνόδου. Ενώπιον αποφάσεως Της όλοι οφείλουμε να σιωπούμε και να συμμορφωνόμαστε πλήρως. Η σημασία της λοιπόν, ως της υπερτάτης εν τη Καθολική Εκκλησία αυθεντίας και κατά συνέπεια του απολύτου κριτηρίου για την έκφραση της ενότητας του εκκλησιαστικού σώματος είναι μοναδική, διότι «η Οικουμενική Σύνοδος θεωρείται όργανον του Αγίου Πνεύματος, το όργανον της Εκκλησίας, το όργανον της εκφράσεως του αλαθήτου της Εκκλησίας και των αληθειών αυτής»⁶
4. Οι αποφάσεις των Οικουμενικών Συνόδων είτε αφορούν στην δογματική διδασκαλία, είτε στην ηθική, είτε σε θέματα διοικητικής διευθέτησης αποτελούν ενιαίο και αδιαχώριστο σύνολο και είναι απολύτως υποχρεωτικές για την Εκκλησία, ή πιο σωστά αποτελούν την έκφραση της Εκκλησίας και είναι υποχρεωτικές για τα μέλη Της. Χαρακτηριστικό παράδειγμα : η Ζ΄ Οικουμενική Σύνοδος (πράξη 4^η) στον περί πίστεως όρο της παραπέμπει στον 82^ο Κανόνα της Στ΄ (Πενθέκτης) Οικουμενικής Συνόδου⁷, όχι για να τον επικυρώσει, αλλά για να αντλήσει εξ αυτού του κανόνος της Οικουμενικής Συνόδου την βεβαιότητα στη διατυπωμένη περί των Αγίων Εικόνων διδασκαλία της. Αυτό δεν σημαίνει μείωση στην Οικουμενική αυτοσυνειδησία της Ζ΄, αλλά αντιθέτως την επιβεβαιώνει, διότι παρουσιάζεται ομοφρονούσα και το αυτό πιστεύουσα με τις προηγούμενες Οικουμενικές Συνόδους.
5. Άλλωστε και η ίδια η επίσημη «Κατήχηση της Καθολικής Εκκλησίας»⁸ αναφερομένη στις Οικουμενικές Συνόδους σημειώνει ότι «το αλάθητο, που υποσχέθηκε ο Χριστός στην Εκκλησία, υπάρχει ... προπάντων στην Οικουμενική Σύνοδο»⁹
6. Για αυτό το λόγο η Ι. Σύνοδος της Ιεραρχίας της Εκκλησίας της Ελλάδος στη συνεδριάσή Της που ασχολήθηκε με το θέμα της «Ομολογίας Πίστεως κατά του Οικουμενισμού»¹⁰ και των Διαχριστιανικών Διαλόγων (15-16.10.2009) έδωσε ομοφώνως συγκεκριμένη «**κατεύθυνση**» στους εκπροσώπους της Εκκλησίας της

⁶ Β. Σταυρίδου, Ο Συνοδικός θεσμός εις το Οικουμενικόν Πατριαρχείον, εκδ. Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1986, σ. 278.

⁷ Σπ. Μήλιας, Πρακτικά των Αγίων και Οικουμενικών Συνόδων, εκδ. Αγ. Όρος, τ. Α΄ (1981), τ. Β΄ (1982), τ. Γ΄ (1986), πανομοιότυπος ανατύπωσης της εκδόσεως 1761, 1762, στο εξής : Πρακτικά, τ. Γ΄ σ. 280,

⁸ Κατήχηση της Καθολικής Εκκλησίας, Βατικανό-Κάκτος 1996, σ.σ. 956, στο εξής : Κατήχηση.

⁹ Κατήχηση, § 891.

¹⁰ Σύναξη Ορθοδόξων Κληρικών και Μοναχών, «Ομολογία Πίστεως κατά του Οικουμενισμού», Θεοδρομία τ. 11,2(2009), σ. 176-189.

Ελλάδος για το Θεολογικό Διάλογο, που διεξήχθη στην Κύπρο. Αναφέρει η παράγρ. 5 του ανακοινωθέντος : «Σχετικά με τό κείμενο πού θά αναφέρεται στό πρωτείο του πάπα τῆς Ρώμης κατά τήν πρώτη χιλιετία, τό ὁποῖο θά καταρτισθῆ στήν Κύπρο τίς προσεχεῖς ἡμέρες, δόθηκε κατεύθυνση στούς ἐκπροσώπους τῆς Ἐκκλησίας μας νά ὑποστηρίξουν, ὥστε νά ἐγγραφεῖ στό τελικό κείμενο ἡ κανονική θέση τοῦ πρωτείου τοῦ πάπα Ρώμης κατά τήν πρώτη χιλιετία **σέ σχέση πρός τίς Οἰκουμενικές Συνόδους καί σέ ἀναφορά πρός τόν 3ον Κανόνα τῆς Β΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου καί τόν 28ο Κανόνα τῆς Δ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου**». Πραγματικά ἡ Ι. Σύνοδος τῆς Ἱεραρχίας ἀνεδείχθη «επομένη τοῖς Ἁγίοις Πατράσι» ...

ΤΟ ΠΑΠΙΚΟ ΠΡΩΤΕΙΟ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΡΩΜΑΙΟΚΑΘΟΛΙΚΟΥΣ

Ας δούμε λοιπόν τι σημαίνει στην ουσία του το παπικό πρωτείο σύμφωνα με τα ίδια τα εγκεκριμένα κείμενα των Ρωμαιοκαθολικών του προηγούμενου αιώνα, κατά τον οποίο ξεκίνησε η Οικουμενική Κίνηση.

Το 1870 με την ανακήρυξη του παπικού πρωτείου και αλαθήτου ως δόγματος πίστεως από την Α΄ Βατικανή «Οικουμενική» Σύνοδο έκλεισε ο κύκλος της αμφισβητήσεως στη Δύση της θεωρίας του παπικού πρωτείου [Σύνοδοι Πίζας (1409), Κωνσταντίας με τα περίφημα διατάγματα Sacrosancta και Frequens (1414-1418), Βασιλείας (1431-1439), Τριδέντω (1545-1563)]¹¹. Η αναγωγή του πρωτείου, ενός θέματος εκκλησιαστικής και κανονικής τάξεως, ως δόγματος πίστεως, ως θεμελιώδους δογματικής διδασκαλίας, απαραίτητης για τη σωτηρία, ενίσχυσε ασφαλώς τον παπικό θεσμό, αλλά εν τούτοις τον οδήγησε σε μία «ακαμψία» και ουσιαστικά τον εγκλώβισε στην εσωτερική αυταρέσκεια της παπικής αυθεντίας και ουσιαστικά έπληξε το πραγματικό εκκλησιαστικό κύρος του¹².

Στη Β΄ Βατικανή Σύνοδο (1962-1965) ο Παπισμός προσπάθησε να απεγκλωβιστεί από την απολυτοποίηση του πρωτείου-αλαθήτου, τονίζοντας ιδιαίτερα την καθολικότητα της τοπικής Εκκλησίας και τη διακονία του πρωτείου και αλαθήτου μέσα σε συνοδικά πλαίσια. Θα πρέπει όμως να τονιστεί ότι η Β΄ Βατικανή Σύνοδος «καίτοι εδημιούργησεν νέον πνεύμα εις τας σχέσεις με τας άλλας εκκλησίας («αδελφές εκκλησίες», αναγνώριση της πνευματικότητας, της λατρείας κοκ), καίτοι εξ απόψεως διαθέσεως η ατμόσφαιρα ήλλαξεν δι' αυτής, **ουδέν το ουσιώδες εις το εκκλησιαστικόν οικοδόμημα του Βατικανού ετροποποίησεν**. Όπως άλλωστε είχε δηλωθεί επισήμως υπό του ανδρός, όστις συνεκάλεσεν την Β΄ Βατικανήν Πάπα Ιωάννου 23^{ου} «ουδέν νέον δόγμα θα διατυπωθή και ουδέν παλαιόν θα επαναληφθή».¹³ Με τις Βατικανές λοιπόν Συνόδους δεν έχουμε στο εξής μια απλή ή σοβαρή, έντονη ή διακριτική διεκδίκηση, όπως στα χρόνια του ενωμένου Χριστιανισμού, αλλά **δόγμα πίστεως, απαραίτητο πλέον για τη σωτηρία. Η τυχόν άρνησή του επισύρει τα τέσσερα «αναθέματα» της Α΄ Βατικανής «Οικουμενικής» Συνόδου.**

Ακολούθως, στα πλαίσια της Οικουμενικής Κινήσεως και του διμερούς Θεολογικού Διαλόγου με την Ορθόδοξη Εκκλησία γίνεται προσπάθεια για την αναζήτηση μιας άλλης ερμηνείας του παπικού πρωτείου, η οποία να διευκολύνει την αποκατάσταση της

¹¹ Βλ. Φειδάς, «Πατριάρχης της Δύσεως», Επίσκεψις, τ. 600(2006), σ. 24-26.

¹² Φειδάς, Ut unum sint.

¹³ Αθ. Δεληκωστόπουλος, Αι εκκλησιολογικά θέσεις της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας ως δογματικόν πρόβλημα του Θεολογικού Διαλόγου, εν Αθήναις 1969, σ. 47. Κατά τον W. Kasper Η Β΄ Βατικανή Σύνοδος «εγκολπώνεται όλες τις αποφάσεις της Α΄ Βατικανής αναφορικά με το πρωτείο και το αλάθητο του πάπα. Από αυτά τίποτα δεν παρέλειψε», W. Kasper, Das Petrusamt als Dienst der Einheit. Die Lehre des I. und II. Vatikanischen Konzils und die gegenwärtige Diskussion, στο Vasilius von Aristi, Das Papstamt : Dienst oder Hindernis für d. Ökumene ?, Regensburg 1985, σ.124. «Η πέτρινα αποστολικότητα του θρόνου της Ρώμης μεταξελίχθηκε από κανονική κατοχύρωση πρεσβείων τιμής και διοικητικών διεκδικήσεων, σε θεολογική και εκκλησιολογική θεωρία, η οποία προβάλλει τον προκαθήμενο της Εκκλησίας της Ρώμης ως την πηγή, του φορέα και το νομέα όλων των χαρισμάτων στην Εκκλησία, κατέχοντα δηλαδή ως η ορατή κεφαλή της το αποκλειστικό πρωτείο εκκλησιαστικής εξουσίας», Ευ. Πριγκιπάκη, Το παπικό πρωτείο κατά τον Άγιο Άνθιμο Αρχιεπίσκοπο Αθηνών και Πρόεδρο Κρήτης τον Ομολογητή, Αθήνα 2009 (δακτυλογραφημένο κείμενο), σ. 45.

εκκλησιαστικής κοινωνίας¹⁴. Ή για να χρησιμοποιήσω τα ίδια τα λόγια του Πάπα Ιωάννη Παύλου Β΄ «ακούω την έκκληση που μου απευθύνεται να εύρω μία μορφή ασκήσεως του πρωτείου ανοικτή στη νέα πραγματικότητα, αλλά **χωρίς παραίτηση από τα ουσιώδη της αποστολής του**»¹⁵

Ας προσπαθήσουμε να δούμε ποια είναι λοιπόν τα «ουσιώδη της αποστολής του» και αν αυτά είναι συμβατά με την πίστη και πράξη της πρώτης χιλιετίας, όπως αυτή έχει καταγραφεί στην κανονική παράδοση του ενωμένου Χριστιανισμού.

Με βάση το περί Εκκλησίας Διάταγμα της Β΄ Βατικανής Συνόδου (Lumen Gentium-21.11.1964)¹⁶, τον Κώδικα του Λατινικού Κανονικού Δικαίου (Codex Juris Canonici - αναθεώρηση 1983)¹⁷ και την επίσημη «Κατήχηση της Καθολικής Εκκλησίας» (1992) μπορούμε να παρουσιάσουμε τη διδασκαλία περί του πρωτείου του πάπα στις εξής ενότητες και παραλλήλως να τη σχολιάσουμε με βάση τους ιερούς Κανόνες της αρχαίας Εκκλησίας:

A. ΤΟ ΠΑΠΙΚΟ ΠΡΩΤΕΙΟ ΚΑΙ Ο ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΠΕΤΡΟΣ.

B. ΤΟ ΠΑΠΙΚΟ ΠΡΩΤΕΙΟ-Ο ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΡΩΜΗΣ ΚΑΙ Η ΤΟΠΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ.

Γ. ΤΟ ΠΑΠΙΚΟ ΠΡΩΤΕΙΟ ΚΑΙ ΟΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΕΣ ΣΥΝΟΔΟΙ.

ΤΟ ΠΑΠΙΚΟ ΠΡΩΤΕΙΟ ΚΑΙ ΟΙ ΙΕΡΟΙ ΚΑΝΟΝΕΣ

A. ΤΟ ΠΑΠΙΚΟ ΠΡΩΤΕΙΟ ΚΑΙ Ο ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΠΕΤΡΟΣ

Σύμφωνα με τη Ρωμαιοκαθολική εκκλησιολογία : «Ο Κύριος έκανε τον Απόστολο Πέτρο ορατό θεμέλιο της Εκκλησίας Του. Σ΄ αυτόν παρέδωσε τα κλειδιά της (Κατήχηση § 936, LG § 22,). «Το ποιμαντικό αυτό καθήκον του Πέτρου και των άλλων Αποστόλων **ανήκει στα θεμέλια της εκκλησίας και συνεχίζεται από τους επισκόπους κάτω από το πρωτείο του Πάπα**» (Κατήχηση § 881, LG § 22). Ο επίσκοπος της Εκκλησίας της Ρώμης είναι διάδοχος του Αποστόλου Πέτρου και σ΄

¹⁴ Ενδεικτική της προσπάθειας αυτής είναι η πρόταση του Καρδινάλιου W. Kasper (Συμπροέδρου της Μικτής Θεολογικής Επιτροπής του Θεολογικού Διαλόγου) για πρόταξη της διατυπώσεως «Πέτρειο αξίωμα» (Petrusamt) ή «Πέτρειος Διακονία» (Petrusdienst) : «έχει το πλεονέκτημα απέναντι στη μέχρι τώρα χρησιμοποιούμενη και ιστορικά πολύ φορτισμένη έννοια του Papstamt-Papsttum ότι παραπέμπει στις καινοδιαθηκικές της ρίζες και ταυτόχρονα συνδέει κριτικά τις μετέπειτα ιστορικές διαμορφώσεις». Επίσης κατά τον W. Kasper το «Petrusdienst» προσφέρεται ώστε «να γίνει ένας σαφής διαχωρισμός των δικαιωμάτων τα οποία αρμόζουν στον πάπα σαν πρώτο (Primus) της λατινικής Εκκλησίας και αυτών τα οποία έχει σαν κάτοχος του «Πετρείου αξιώματος» για όλη την Εκκλησία. Το «Πέτρειο αξίωμα» δεν δηλώνει απαραίτητα συγκεντρωτισμό και παπικές αρχές. Έτσι, για να αναφέρουμε μόνο ένα παράδειγμα, δεν έχει απαραίτητα δοθεί με το «Πέτρειο αξίωμα» το δικαίωμα του πάπα να χορηγεί ελεύθερα όλες τις επισκοπικές θέσεις · αυτό το δικαίωμα μπορεί να κατανοηθεί και ως ένα Πατριαρχικό δικαίωμα και αντίστοιχα να περιοριστεί στη δικαιοδοσία της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας. Με αυτόν τον τρόπο εξασφαλίζεται ότι δεν θα εξαλειφθεί ο πλούτος και η ποικιλία των νομίμων παραδόσεων των διαφορετικών ομολογιακών ομάδων, αλλά θα διατηρηθούν και μάλιστα θα εμπλουτισθούν (W. Kasper, Das Petrusamt als Dienst der Einheit. Die Lehre des I. und II. Vatikanischen Konzils und die gegenwärtige Diskussion, στο Vasilius von Aristi, Das Papstamt : Dienst oder Hindernis für d. Ökumene ?, Regensburg 1985, σ. 130, 133-134). Βλ. και διοργάνωση επιστημονικού Συνεδρίου περί του «Λειτουργήματος του Αποστόλου Πέτρου» (21-25.5.2004) στην αίθουσα συνεδριών της Επιτροπής της Αγ. Έδρας για την ενότητα των Χριστιανών, Βλ. Φειδάς-Π. Βασιλειάδης, «Έκθεση επί του επιστημονικού Συνεδρίου περί του «Λειτουργήματος του Αποστόλου Πέτρου», Εκκλησία 81(2004), σ. 265-266.

¹⁵ Φειδάς, Ut unum sint.

¹⁶ Στην παρούσα εργασία χρησιμοποιείται η έκδοση : Β΄ Σύνοδος Βατικανού, Δογματική Διάταξη Περί Εκκλησίας I (Lumen Gentium), μετφρ. Αθ. Αρμάου, Γραφείο Καλού Τύπου, αχ. σ.σ.125 (στο εξής : LG). (Αποσπάσματα από το Lumen Gentium παρατίθενται στο ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β΄).

¹⁷ Ο "Codex Juris Canonici"-1983 (CIC : Κώδικας Λατινικού Κανονικού Δικαίου) είναι «παγκόσμιος νόμος» των Ρωμαιοκαθολικών (Κ. Κυριαζοπούλου, «Εξήγηση του από 26-10-1991 Responsum του Ποντιφικικού Συμβουλίου για την ερμηνεία των νομοθετικών κειμένων» Χριστιανός, 32(1993), σ. 114. Οι σχετικοί κανόνες του C.I.C. (κανόνες 330-341) που αφορούν στο παπικό πρωτείο παρατίθενται στο ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Γ΄ του παρόντος) σε μετάφραση του κ. Χρ. Μοσχόβη (θεολόγου-φιλόλογου) από τη γαλλική έκδοση "Code de droit Canonique, Cite du Vatican, 1983 (pure le texte latin), Paris, 1984, (puer la texte francaise).

Στην παρούσα εργασία δεν γίνεται αναφορά στις Ουνιτικές Εκκλησίες και στον αντίστοιχο Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium-1990 (C.C.E.O. - Κώδικας Κανόνων Ανατολικών Εκκλησιών), λόγω της απαράδεκτης εκκλησιολογικής υποστάσεώς τους, η οποία δε μπορεί να θεραπευθεί με οποιαδήποτε συμφωνία τύπου Balamand. Άλλωστε σοβαρές επιφυλάξεις για την κανονική υπόστασή τους διατυπώνουν και έγκριτοι Ρωμαιοκαθολικοί θεολόγοι, βλ. P. Duprey, Η συνοδική δομή της Εκκλησίας εν τη Ανατολική Θεολογία, μτφρ. αρχιμ. Β. Αρχοντώνη, Γρηγόριος ο Παλαμάς, 55, 56(1972), σ. 117-118, 210-213.

αυτόν διαμένει το αξίωμα που εδόθη με ιδιαίτερο τρόπο από τον Κύριο στον Πέτρο, τον πρώτο των Αποστόλων, για να μεταφέρεται στους διαδόχους του. (Κατήχηση § 882, LG § 22).

Ουσιαστικά, εδώ συνδέεται άμεσα το πρωτείο εξουσίας εφ’ όλης της Εκκλησίας με την «πέτρεια» καταγωγή της Εκκλησίας της Ρώμης. Δικαιολογείται όμως μία τέτοια προσέγγιση από την κανονική παράδοση της α’ χιλιετίας ;

1. Η ΓΕΝΕΣΗ ΤΩΝ «ΠΡΕΣΒΕΙΩΝ ΤΙΜΗΣ»

Στις κανονικές διατάξεις της α’ χιλιετίας δεν συναντάται ο όρος «πρωτείο», αλλά μόνο «πρεσβεία» ή «πρεσβεία τιμής», τα οποία συνδεόνταν με την ιδιαίτερη τιμή που αποδιδόταν σε ορισμένες Εκκλησίες λόγω του σημαντικού κύρους που είχαν στις διεκκλησιαστικές σχέσεις.

Κατά τον καθηγητή Φειδά «η θεωρητική αυτή τιμή προς τας αξιολόγους αποστολικάς ή και μητέρας-εκκλησίας απεδόθη διά του κανονικού όρου ‘πρεσβεία τιμής’ και εισήλθε διά του συνοδικού συστήματος εις την ζωήν της εκκλησίας, διότι οι επίσκοποι των τιμωμένων θρόνων προΐσταντο κατά την χειροτονίαν επισκόπου και προήδρευον των συγκαλουμένων συνόδων. Η αναγνωριζομένη εις την τοπικήν εκκλησίαν τιμή απενέμετο εν ταις συνόδοις και εις τον επίσκοπον αυτής. Τα «πρεσβεία τιμής» είχαν βεβαίως αναφοράν εις την ενότητα της Εκκλησίας, αλλ’ ήσαν απαλλαγμένα πάσης εννοίας διοικητικής δικαιοδοσίας».¹⁸

Προσεγγίζοντας ιστορικά την εξέλιξη της εκκλησιαστικής διοικήσεως από την απλή Επισκοπή, στη Μητρόπολη, την Εξαρχεία και το Πατριαρχείο (Πενταρχία) γίνεται σαφές ότι η ανάδειξη κάποιων Επισκόπων ως εχόντων τα «πρεσβεία» έναντι άλλων ομοταγών τους, δεν θεμελιώνεται σε κάποιους θεολογικούς ή εκκλησιολογικούς λόγους, αλλά μόνο σε εκκλησιαστικούς.¹⁹

¹⁸ Βλ. Φειδά, Εκκλησιαστική Ιστορία, τ. Α, σ. 154.

¹⁹ «Κατά τον π. Ντβόρκιν «ούτω συνέβη, ώστε η Εκκλησία απ’ αρχής ήτο υποχρεωμένη, διά λόγους πρακτικού συμφέροντος, προερχομένους εκ των πολιτικών και οικονομικών συνθηκών της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας, να προσαρμόσει την εκκλησιαστική αυτής οργάνωσιν, ειδικώς εν τη Ανατολή, προς την πολιτικήν διαίρεσιν της Αυτοκρατορίας». Η αρχή αυτή είναι δυνατόν να ανευρεθεί ακόμη και κατά την Αποστολικήν περίοδον... Καίτοι άπαντες οι Επίσκοποι ήσαν ίσοι προς αλλήλους, ως προς τον βαθμό, από του τέλους του β’ αι. και εξής εμφανίζεται μία διαφοροποίησις εις το υπόργημα αυτών, η οποία επέδρασε και στην εκκλησιαστική οργάνωσιν. Για την αντιμετώπιση των κοινών προβλημάτων που αναφύονταν σε κάθε επαρχία (αιρέσεις, σχίσματα, εκλογές Επισκόπων), οι Επίσκοποι των τοπικών εκκλησιών της είχαν την κανονική υποχρέωσιν να συνέρχονται δύο φορές τον χρόνο σε σύνοδο (επαρχιακή σύνοδος - ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΣ-37, Α-5, Δ-19, ΠΕΝΘΕΚΤΗΣ-8, Ζ-6 (μία φορά ετησίως), ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ-20, ΚΑΡΘΑΓΕΝΗΣ-26) στην Μητρόπολη, την πρωτεύουσα της επαρχίας. Η Μητρόπολις μιας επαρχίας ήταν πάντοτε η διακεκριμένη πόλις της, κέντρο διοικητικών, στρατηγικών, πολιτικών, πολυάνθρωπος κόμβος συγκοινωνιών. Ο Επίσκοπος της απολάμβανε των ευκολιών και ευεργετημάτων τα οποία παρείχε η Μητρόπολις σε όλους τους κατοίκους, τα οποία ήσαν πλεονεκτήματα έναντι των εν τοις αποκέντροις αυτής διαμενόντων. Αναδεχόταν την φροντίδα όλης της επαρχίας (ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ-9). Η τακτική φιλάδελφος ενασχόληση του μητροπολίτου με τις υποθέσεις των ισαδέλφων του επισκόπων της επαρχίας, τον τοποθετούσε σε θέση τεχνικής υπεροχής έναντι εκείνων οι οποίοι θα αισθάνονταν εκάστοτε υποχρέωσιν προς αυτόν δια την ενασχόλησίν του με υποθέσεις της επισκοπής τους (ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ-9). Για την ευκολία δε του πράγματος του αναγνωρίστηκε το δικαίωμα να συγκαλεί Συνόδους (Α-5, ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ-20), στις οποίες του παρεχωρείτο η πρωτοκαθεδρία, χωρίς όμως την παραμικρή μείωσιν της μεταξύ των επισκόπων αναγνωριζομένης ισότητος, και του αναγνωρίστηκε το απαραίτητο της παρουσίας του κατά την εκλογή νέων Επισκόπων (ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΣ-34, Α-4, ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ-16, 19) και άλλα παρόμοια προνόμια τέτοιας μορφής, ενδεικτικά μεν αποδόσεως και απολαύσεως τιμών υπέρ τους λοιπούς Επισκόπους, όχι όμως πραγματικής υπεροχής. Στον ίδιο επίσης ανετίθετο και η εκτέλεσις των συνοδικών αποφάσεων καθώς και η επιβλεψις επί των άλλων Επισκόπων της επαρχίας. Έτσι ο Επίσκοπος αυτός αναγνωρίστηκε ως Πρώτος μεταξύ ίσων. Κατά συνέπεια η ένδειξη του μητροπολίτου Επισκόπου (του Επισκόπου της Μητροπόλεως) έγινε τίτλος και αξίωμα : Μητροπολίτης ! Τα προνόμια ταύτα προελθόντα εκ της θέσεως της έδρας δεν ήσαν εξαιρετικής σημασίας, αλλ’ ήσαν ικανά να αναδεικνύουν τον Πρώτον, ή Μητροπολίτην υπέρ τους λοιπούς διά το γεγονός ότι αναγνωριζόταν σε αυτόν και στην έδρα του η πρωτοκαθεδρία (Α-6, ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΣ-34, ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ-16).

Στην Ανατολή δεν σημειώθηκε καμία περαιτέρω εξέλιξις του Πρώτου ή του Μητροπολίτου, διότι και η μεταγενέστερη ανάδειξη ορισμένων Μητροπόλεων σε Εξάρχους ή Πατριάρχες, ουσιαστικά δεν άλλαξε τα πράγματα, διότι «ούτοι ήσαν και παρέμειναν μέχρι σήμερα με τα ατροφικά προνόμια του Πρώτου, παρά τους προστιθέντας πομπώδεις τίτλους» (βλ. Αμ. Αλιβιζάτου, «Το πολίτευμα της Εκκλησίας, Ο Μητροπολίτης Επίσκοπος και ίδια ο Ρώμη», ΕΕΘΣΠΑ 1958, σ. 31, Β. Σταυρίδου, «Τα πρεσβεία του Οικουμενικού Πατριαρχείου εν σχέσει προς τα άλλα Ανατολικά Πατριαρχεία», Θεολογία τ. 42(1971), σ. 316-318, Β. Στεφανίδου, Εκκλησιαστική Ιστορία, εκδ. «ΑΣΤΗΡ», Αθήναι 1970, σ. 99-101, Βλ. Φειδά,

Τα «πρεσβεία τιμής» εξαρτώνται, χωρίς αυτό να είναι απολύτως δεσμευτικό²⁰ :

1. Κυρίως από το γενικότερο εκκλησιαστικό κύρος μιας Εκκλησίας, το οποίο συναρτάται με την πιστότητα στην αποστολική παράδοση, την ιεραποστολική δραστηριότητα της «μητέρας-εκκλησίας», τη βοήθεια και συμπαράσταση στις χειμαζόμενες και εμπερίστατες Εκκλησίες και γενικότερα από τον ακμαιότερο εκκλησιαστικό βίο της. Ασφαλώς η αποστολική προέλευση μιας Εκκλησίας, η αποστολή σε αυτή αποστολικής επιστολής και πολύ περισσότερο η διάσωση του τύπου μαρτυρίου ενός Αποστόλου συνηγορούν ιδιαίτερα στην ανάπτυξη του εκκλησιαστικού κύρους μιας τοπικής Εκκλησίας έναντι άλλων.
2. Βαρύνουσας σημασίας, που ουσιαστικά τελεί σε συνάρτηση με τον προηγούμενο λόγο, είναι το κριτήριο της σπουδαιότητας την οποία είχε η πόλις και η θέση της στην πολιτική και διοικητική διάρθρωση της Αυτοκρατορίας²¹. Δεν είναι τυχαίο ότι οι Εκκλησίες που μνημονεύονται ονομαστικά τιμώμενες με «πρεσβεία» με τον Α-6²² είναι η Ρώμη, η Αλεξάνδρεια²³ και η Αντιόχεια,²⁴ οι τρεις μεγαλύτερες και σπουδαιότερες πόλεις της Αυτοκρατορίας.

Είναι προφανές ότι «η **αρχή της αποστολικότητας** δεν απέκτησε στην Ανατολή τη σπουδαιότητα, η οποία της είχε αποδοθεί στη Δύση. Στην Ανατολή το κριτήριο του πραγματικού εκκλησιαστικού κύρους των θρόνων, χωρίς να αποκλείει την εξαιρετική

Βυζάντιο, Αθήνα 1990³, σ. 292).

²⁰ Π. Ροδοπούλου, «Εκκλησιολογική θεώρησης του τριακοστού τετάρτου Αποστολικού κανόνος», Κληρονομία, τ. 11(1979), σ. 9. Βλ. Φειδά, «Η θέση του πρώτου των Επισκόπων εις την κοινωνίαν των Τοπικών Εκκλησιών», Τοπική και κατά την Οικουμένην Εκκλησία, εκδ. Centre Orthodoxe du Patriarchat Oecumenique, Chambesy Geneve 1981, σ. 155.

²¹ Τη διαμόρφωση της εκκλησιαστικής διοικήσεως επηρεάζει η πολιτική σημασία μιας πόλεως : πχ. «Εί δὲ καὶ τις ἐκ βασιλικῆς ἐξουσίας ἐκαινίσθη πόλις, ἢ αὖθις καινισθεῖη, τοῖς πολιτικοῖς καὶ δημοσίοις τύποις, καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν παροικιῶν ἢ τάξεις ἀκολουθεῖτω» (Δ-17), «Τὸν ἐκ τῶν Πατέρων ἡμῶν τεθέντα κανόνα καὶ ἡμεῖς παραφυλάττομεν, τὸν οὕτω διαγορευόντα· Εἴ τις ἐκ βασιλικῆς ἐξουσίας ἐκαινίσθη πόλις, ἢ αὖθις καινισθεῖη, τοῖς πολιτικοῖς καὶ δημοσίοις τύποις καὶ ἢ τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων τάξις ἀκολουθεῖτω» (ΠΕΝΘΕΚΤΗΣ-38) καὶ «Τοὺς καθ' ἐκάστην ἐπαρχίαν ἐπισκόπους εἰδέναι χρὴ τὸν ἐν τῇ μητροπόλει προεστῶτα ἐπίσκοπον, καὶ τὴν φροντίδα ἀναδέχεσθαι πάσης τῆς ἐπαρχίας, διὰ τὸ ἐν τῇ μητροπόλει πανταχόθεν συντρέχειν πάντας τοὺς τὰ πράγματα ἔχοντας. Ὅθεν ἔδοξε καὶ τῇ τιμῇ προηγεῖσθαι αὐτόν» (ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ-9).

²² Είναι χαρακτηριστική η φράση με την οποία αιτιολογείται η «κατ' ἔθος» αρμοδιότητα του Αλεξανδρείας επί των διοικήσεων Αιγύπτου, Πενταπόλεως και Λιβύης : «πάντων τούτων την εξουσίαν ἔχειν· ἐπειδὴ καὶ τω ἐν Ρώμῃ Ἐπισκόπῳ τούτῳ σύνηθες ἐστί». Είναι πρόδηλη η ταυτότητα και ομοιότητα των αρμοδιοτήτων Ρώμης και Αλεξανδρείας επί των υποκειμένων αυταίς περιοχών. Το «ἐπειδὴ» ἔχει την ἔννοια του «καθώς, ὅπως». Ὅπως σημειώνει ο Αγ. Νικόδημος Ἀγιορείτης : «Ἐπειδὴ λοιπόν ... ἡ διοίκησις τοῦ Ρώμης εἶναι περιορισμένη ὡς ἡ τοῦ Αλεξανδρείας, μάτην φαντάζονται οἱ Ρωμάνοι ἐκ τοῦ Κανόνος τούτου ἀπεριόριστον ἐξουσίαν εἰς ὅλον τὸν κόσμον» (Αγ. Νικοδήμου Ἀγιορείτου, Πηδάλιον, εκδ. Β. Ρηγοπούλου, Θεσσαλονίκη 1991, ακριβῆς ἀνατύπωσις τῆς γ' ἐκδόσεως τοῦ 1864, στο ἐξῆς : Πηδάλιον, σ. 129-130).

²³ Σύμφωνα με τον Β. Σταυρίδη, «ἡ Εκκλησία τῆς Αλεξανδρείας ἔχαιρε μεγάλης φήμης ἐντὸς τῆς Χριστιανικῆς Εκκλησίας. Τούτο ὠφειλόταν στο γεγονός ὅτι ἡ Αλεξάνδρεια ἦταν ἡ δεύτερη μεγάλη πόλις τῆς Αυτοκρατορίας, σὴν ὑπάρξη σπουδαίων προσωπικοτήτων ὡς ἐπισκόπων στο θρόνο τῆς, σὴς παραδόσεις περὶ πρῶιμο κηρύγματος καὶ ἐγκαθιδρύσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀπὸ τὸν Ευαγγελιστὴ Μάρκο, στο ὅτι ἦταν μεγάλο ἱεραποστολικὸ κέντρο καὶ κέντρο χριστιανικῶν γραμμάτων με τὴν περίφημη κατηχητικὴ σχολὴ τῆς καὶ κυρίως σὴ νίκη τῆς ὀρθοδόξου πίστεως μετὰ τὴν αρειανικὴ ἐρίδα. Τα πρεσβεία τοῦ ἐπισκόπου Αλεξανδρείας ἐφ' ὅλων τῶν ἐπισκόπων ἐμφανίζονται ὡς μία φυσικὴ κατάστασις. «Τα δεινά καὶ ο θρίαμβοι τοῦ Ἀθανασίου ἀνύψωσαν τὴν Αλεξάνδρεια εἰς μίαν θέσιν ἀνατιρρήτου ὑπεροχῆς» (Νόρμαν Μπαίνς) παραλληλιζόμενα πρὸς τὴν ἴδια ἐξουσία που εἶχε ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης σὴ Δύση», Β. Σταυρίδου, «Τα πρεσβεία τοῦ Οικουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐν σχέσει πρὸς τα ἄλλα Ἀνατολικά Πατριαρχεία», Θεολογία τ. 42(1971), σ. 317.

²⁴ Κατὰ τὸν Β. Σταυρίδη, «ἡ Αντιόχεια εἶχε πολλὰ κοινὰ πρὸς τὴν Αλεξάνδρεια. Ἦταν ἡ τρίτη μεγάλη πόλις τῆς Αυτοκρατορίας. Ὁ Χριστιανισμὸς διαδόθηκε ἀπὸ τοὺς πρωτοκορυφαίους Πέτρο καὶ Παῦλο. Ἦταν σπουδαῖο ἱεραποστολικὸ κέντρο καὶ ἐνεφάνιζε τοὺς καρπούς τῶν ἀκαδημαϊκῶν μόχθων διὰ τῆς θεολογικῆς σχολῆς» (Β. Σταυρίδου, «Τα πρεσβεία τοῦ Οικουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐν σχέσει πρὸς τα ἄλλα Ἀνατολικά Πατριαρχεία», Θεολογία τ. 42(1971), σ. 318), Κατὰ τὸν δ' αἰ. ἡ δικαιοδοσία τοῦ Ἀντιοχείας ἐπεκτεινόταν καὶ ἐκτὸς τῆς Συρίας, πρὸς τὶς ἐπαρχίες τῆς Παλαιστίνης, Φοινίκης, Ἀραβίας, Μεσοποταμίας, Κιλικίας καὶ Ἰσαυρίας. Εἶναι χαρακτηριστικὴ καὶ ἡ ἀναφορὰ τοῦ Ι. Χρυσόστομου σὴν Ἀντιόχεια συγκρίνοντάς τὴν με αὐτὴ τὴ Ρώμη καὶ χαρακτηρίζοντάς τὴν «Μεγάλῃ πόλιν καὶ μητρόπολιν τῆς οἰκουμένης» (Ι. Χρυσόστομο, Ὀμιλία εἰς τὸ ρητόν «ἐγένετο», PG 56, 120), ἐνὼ σὴ ἄλλο σημείο τὸνίζει με ἰδιαίτερη καύχησιν : «ἐν γὰρ καὶ τούτῳ πλεονέκτημα τῆς ἡμετέρας πόλεως, τὸ τῶν Ἀποστόλων τὸν κορυφαῖον λαβεῖν ἐν ἀρχῇ διδάσκαλον. Ἐδὲ γὰρ τὴν πρὸ τῆς οἰκουμένης ἀπάσης τὸ τῶν Χριστιανῶν ἀναδησαμένη ὄνομα, τὸν τῶν Ἀποστόλων ποιμένα λαβεῖν» (PG 60, 678).

σημασία της αρχής της αποστολικότητας, προσδιόριζε τόσο το περιεχόμενο των κανονικών διεκδικήσεων όσο και την ακτινοβολία των θρόνων»²⁵. Άλλωστε στην Ανατολή, σε αντίθεση με τη Δύση, για την αποστολική προέλευσή τους σεμνύνονταν πολλές Εκκλησίες και αρκετές ετιμήθηκαν με αποστολικές επιστολές²⁶. Στη Δύση όμως, μόνο η Εκκλησία της Ρώμης. Έτσι, «αποστολικές καθέδρες» ή «αποστολικοί θρόνοι» αναφέρονται στις Οικουμενικές Συνόδους και οι Εκκλησίες της Κωνσταντινουπόλεως²⁷ και της Ανατολικής Διοικήσεως, Αλεξανδρείας, Αντιοχείας και Ιεροσολύμων.²⁸ Επίσης «θρόνος ο του Αγίου Πέτρου» χαρακτηρίζεται και «ο θρόνος της των Αντιοχέων μεγαλοπόλεως».²⁹

Το κριτήριο της αποστολικότητας επέδρασε στην απόδοση τιμής σύμφωνα με τον Α-7 μόνο στην Εκκλησία των Ιεροσολύμων, αλλά και εδώ η Εκκλησία ιεραρχήθηκε μετά τους τέσσερεις άλλους θρόνους, πέμπτη στην τάξη των Πατριαρχών³⁰. Η αποστολικότης λοιπόν μιας τοπικής εκκλησίας έπρεπε να συνδέεται με την πραγματική ακμή του εκκλησιαστικού βίου. Γι' αυτό και μεταξύ δύο αποστολικών εκκλησιών προετιμάτο η έχουσα ακμάζοντα εκκλησιαστικό βίο.

2. ΤΑ «ΠΡΕΣΒΕΙΑ ΤΙΜΗΣ» ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΡΩΜΗΣ

Η Εκκλησία της Ρώμης λοιπόν συνδύαζε όλους τους ανωτέρω λόγους³¹ για την απόδοση πρεσβείων τιμής σε αυτή.

1. Η Ρώμη ήταν το κυριώτερο κέντρο πολιτισμού και προόδου σε όλη σχεδόν την Αυτοκρατορία, όντας μάλιστα και πρωτεύουσά της. Στη Δύση, ιδιαίτερα, δεν υπήρχαν άλλες πόλεις που έστω να πλησίαζαν την αίγλη της.
2. Η Εκκλησία της υπήρξε απ' αρχής σημαίνουσα, έχοντας δεχθεί το αποστολικό κήρυγμα. Η Παύλεια «προς Ρωμαίους» επιστολή δείχνει ακμάζουσα κοινότητα που διακρινόταν για τη φιλανθρωπία της, πλούσια και πρόθυμη σε βοήθεια άλλων εμπεριστάτων Εκκλησιών («προκαθήμενη της αγάπης» κατά τον Ιγνάτιο³²). Το κύρος της στον πρωτοχριστιανικό κόσμο ήταν μοναδικό, διότι

²⁵ Βλ. Φειδά, Βυζάντιο, Αθήναι 1990³, σ. 275

²⁶ Το γεγονός της υπάρξεως πολλών αποστολικής «καταγωγής» Εκκλησιών στην Ανατολή οδήγησε τον πάπα Λέοντα Α΄ και στη συνέχεια ολόκληρο τον παπισμό να περιορίσει την σπουδαιότητα της αποστολικής προελεύσεως μόνο στην εκ του Απ. Πέτρου, (Βλ. Φειδά, Ιστορικοκανονικά προβλήματα περί την λειτουργία του θεσμού της Πενταρχίας των Πατριαρχών, Αθήναι 1970, σ. 120-126).

²⁷ Ενδεικτικά : Στ΄ Οικουμενική Σύνοδος, στο Πρακτικά, τ. Γ΄ σ. 157 (17^η, 18^η πράξη)

²⁸ Ενδεικτικά : Ζ΄ Οικουμενική Σύνοδος, στο Πρακτικά, τ. Γ΄ σ. 229 (1^η πράξη), σ. 306 (4^η πράξη), σ. 370, 374 (7^η πράξη)

²⁹ «ώστε τον μεν θρόνον της Αντιοχέων μεγαλοπόλεως τον του Αγίου Πέτρου, έχειν δύο Φοινίκας, και Αραβίαν, τον δε θρόνον της Ιεροσολυμίτιδος έχειν τας τρεις Παλαιστίνας : και αξιούμεν εξ αποφάσεως της υμετέρας μεγαλοπρεπειάς, και της αγίας συνόδου, εγγράφως βεβαιωθήναι ταύτα» (7^η πράξη, Δ΄ Οικουμενικής Συνόδου, στο Πρακτικά, τ. Β΄ σ. 186)

³⁰ ΠΕΝΘΕΚΤΗΣ-36

³¹ «Δια πάντα γαρ υμών το πρωτεύειν αρμόττει : πολλοίς γαρ ο υμέτερος θρόνος κοσμεῖται πλεονεκτήμασι : τας μεν γαρ άλλας πόλεις ή μέγεθος, ή κάλλος, ή πλήθος των οικητόρων κοσμεῖ : τη δε υμετέρα φοράν έδωκεν αγαθών ο των αγαθών χορηγός : η γαρ αύτη πασών μεγίστη και λαμπροτάτη και της οικουμένης προκαθήμενη, και τω πλήθει των οικητόρων κυμαίνουσα : προς δε τούτοις και την ηγεμονίαν εβλάστησε : και της οικείας προσηγορίας τοις αρχομένοις μετέδωκε : κοσμεῖ δε αυτήν διαφερόντως η πίστις : και μάρτυς αξιόχρεως ο θεός απόστολος βοών, ότι η πίστις υμών καταγγέλλεται εν όλω τω κόσμω : ει δε ευθύς δεξαμένη τα του σωτηρίου κηρύγματα σπέρματα, τοις αξιαγάστοις τούτοις εβεβρίτει καρποίς, τις απόχηρ λόγος την νυν εν αυτή πολιτευομένην ευσέβειαν ευφημήσαι ; έχει δε και των κοινών πατέρων και διδασκάλων της αληθείας Πέτρου και Παύλου τας θήκας, των πιστών τας καρδίας φωτιζούσας : η δε τρισμακάριαν τούτων και θεία ξυνωρίς ανέτειλεν μεν εν τη εώα, και πάντοτε τας ακτίνας εξέπεμψεν : εν δε τη δύσει προθύμως εδέξατο τας του βίου δυσμάς, κακειθεν νυν καταυγάζει την οικουμένην : ούτοι τον υμέτερον περιφανέστατον απέφηναν θρόνον : ούτος των αγαθών των υμετέρων ο κολοφών : ο δ΄ εκείνων Θεός και νυν τον εκείνων ελάμπρυνεν θρόνον, την υμετέραν αγιωσύνην ιδρύσας εν τούτω της ορθοδοξίας τας ακτίνας αφείσαν» , «Λέοντι επισκόπω Ρώμης», στο Πρακτικά, τ. Β΄, σ. 35.

³² Ιγνάτιος, επιστολή προς Μαγν. 6, 1, ΕΠΕ τ. 2, σ. 274. Κατά τον Afanassieff «αν δεχθούμε ότι η φράση αυτή προέρχεται από την εικόνα των ευχαριστηριακών δειπνών, τότε πρέπει να εννοήσουμε ότι η Εκκλησία αυτή είχε την πρωτεύουσα θέση μεταξύ των Εκκλησιών, οι οποίες όμως ενρίσκονται επί του αυτού επιπέδου, ως εις τράπεζα, εις την κεφαλήν της οποίας κάθηται η εκκλησία αυτή» (Ι. Αναστασιού, «Αι προ της Συνόδου της Νικαίας αντιλήψεις περί του αξιώματος του Αποστόλου Πέτρου», ΕΕΘΣΑΠΘ τ. 17(1972) σ. 27).

αξιώθηκε, κατά την παράδοση, να είναι ο τόπος μαρτυρίου των Πρωτοκορυφαίων Πέτρου και Παύλου.

3. Παράλληλα, η Εκκλησία της Ρώμης στους μεταποστολικούς χρόνους παρουσίασε έντονη ιεραποστολική δράση στη Δύση, παράλληλα με τις χιλιάδες των μαρτύρων που προσέφερε στην Εκκλησία του Χριστού.

Συνοψίζοντας μπορούμε να πούμε ότι λόγω ηθικών, εκκλησιαστικών και πολιτικών προϋποθέσεων η Εκκλησία της Ρώμης απέκτησε πολύ νωρίς μεγάλη αίγλη και ηθικό κύρος σε ολόκληρο το χριστιανικό κόσμο³³. Βέβαια στην αυτοσυνειδησία της Εκκλησίας της Ρώμης δεν είχε βαρύνουσα σημασία η εκ της πολιτικής αρχής αίγλη της, διότι αρχικά η πολιτική εξουσία κάθε άλλο παρά χριστιανική ήταν, και αργότερα διότι η πρωτεύουσα μεταφέρθηκε στη Νέα Ρώμη. Το σημείο όμως στο οποίο οι προϋποθέσεις της αίγλης της δεν κινδύνευαν, αλλά αντιθέτως μπορούσε να καυχιέται για τη μοναδικότητά της στη Δύση, ήταν η αποστολική της προέλευση, με πατερικές μαρτυρίες που ανάγονται στις αρχές του β' αι. για την εκεί παρουσία και το κήρυγμα του Απ. Πέτρου.³⁴

Δεν είναι λοιπόν παράξενο που όχι μόνο μεμονωμένες Πατερικές φράσεις δείχνουν το μεγαλείο της, αλλά ακόμα και στα Πρακτικά των Οικουμενικών Συνόδων συχνά απονέμεται η τιμή στην «αποστολική καθέδρα»³⁵, στον «αποστολικό θρόνο»³⁶, «του αγίου και κορυφαίου των αποστόλων Πέτρου»³⁷ στην Εκκλησία της «μεγίστης Ρώμης»³⁸ και στον επίσκοπό της που κάθεται επί της «Πέτρου καθέδρας».³⁹

Και όμως, ενώ αυτή είναι η πίστη της ενωμένης Εκκλησίας όπως καταγράφεται στα Πρακτικά των Οικουμενικών Συνόδων⁴⁰, εν τούτοις σε κανένα κανόνα επικυρωμένο από

³³ Ι. Μάγεντορφ, «Το πρωτείο του Ρώμης εν τη κανονική παραδόσει των πρώτων αιώνων», ΘΗΕ τ. 10, στ. 704-706, Βλ. Φειδά, Προϋποθέσεις διαμορφώσεως του Θεσμού της Πενταρχίας των Πατριαρχών, Αθήναι 1969, σ. 160-161.

³⁴ Δεν είναι της παρούσης η αναφορά στην προβληματική της μεταβάσεως ή όχι του Απ. Πέτρου στη Ρώμη και του εκεί μαρτυρίου του. Υιοθετούμε τη σαφή έκφραση πίστεως της Εκκλησίας των πρώτων αιώνων, όπως αυτή έχει καταγραφεί στα Πρακτικά των Οικουμενικών Συνόδων. Εκτιμώ όμως ότι το πρόβλημα της μεταβάσεως ή μη του Πέτρου δεν είναι καθοριστικής σημασίας, διότι ακόμα και αν δεχθούμε ως ακλόνητη ιστορική βεβαιότητα τη μετάβαση του Απ. Πέτρου στη Ρώμη δεν δικαιολογείται ο λογικός ακροβατισμός της παπικής εκκλησιολογίας περί του πρωτείου εξουσίας του Επισκόπου της. Τα ερωτήματα που τίθενται είναι καιρία και απαιτούν πειστικές απαντήσεις που δεν έχουν δοθεί εκ μέρους της Λατινικής θεολογίας : 1. Είχε προσωπικό πρωτείο εξουσίας ο Απόστολος Πέτρος; 2. Και αν είχε, από πού προκύπτει ότι το μετεβίβασε; 3. Και αν το μετεβίβασε γιατί στον Ρώμη; 4. Μήπως επειδή κήρυξε στη Ρώμη; 5. Όμως, μόνο στην Ρώμη κήρυξε ο Απόστολος; 6. Δεν κήρυξε και στην Αντιόχεια και μάλιστα πριν από τη Ρώμη («η Αντιοχέων Εκκλησία, εν η το πρώτον διδάσκοντος του μακαριωτάτου αποστόλου Πέτρου το του Χριστού όνομα ήρξατο» (επιστολή πάπα Λέοντος προς Ανατόλιον, στο Πρακτικά, τ. Β' σ. 47); 7. Και ενωρίτερα, το πρώτο του κήρυγμα με το εντυπωσιακό αποτέλεσμα της βαπτίσεως 3.000 ψυχών δεν έγινε στα Ιεροσόλυμα; 8. Από πού συνάγεται ότι το «πρωτείο» του το έδωσε μόνο στον Ρώμη και όχι και σε άλλους; 9. Τέλος, ρωτούμε μαζί με τον Βουλγαρίας Λέοντα : «ει από της των προσώπων ποιότητος το πρωτείο τον θρόνον περιεσι, πώς ου λαμπρως κατά πάντων τα Ιεροσόλυμα το κράτος έξει ; Αυτός γαρ ο και Πέτρον και απάντων ημών κοινός πλάστης και δεσπότης, ο πρώτος και Μέγας Αρχιερέυς, η πηγή πάσης ζωής και Αρχιερατικής τάξεως, εν αυτοίς ... και τη διατριβήν έσχε και Εαυτόν υπέρ της του κόσμου σωτηρίας εκών ιεράτευσε» (στο Σεραφείμ, Επισκόπου Πειραιώς, Αι αιρέσεις του Παπισμού, Αθήναι 2009, σ. 81) ;

³⁵ Ενδεικτικά : στη Γ' Οικουμενική Σύνοδο : Πρακτικά, τ. Α' σ. 606 (3^η πράξη), στη Δ' Οικουμενική Σύνοδο : Πρακτικά, τ. Β' σ. 86 (1^η πράξη), στη Ζ' Οικουμενική Σύνοδο : Πρακτικά, τ. Γ' σ. 237, 325, 370.

³⁶ Ενδεικτικά : στη Δ' Οικουμενική Σύνοδο : Πρακτικά, τ. Β-153, (4^η πράξη), στη Στ' Οικουμενική Σύνοδο : Πρακτικά, τ. Γ, σ. 25 (1^η πράξη), σ. 29 (3^η πράξη), σ. 50 (4^η πράξη), σ. 76 (10^η πράξη).

³⁷ Στην Στ' Οικουμενική Σύνοδο : Πρακτικά, τ. Γ' σ. 157 (17^η, 18^η πράξη), Ζ' Οικουμενική Σύνοδο : Πρακτικά, τ. Γ' σ. 374.

³⁸ Πρακτικά, τ. Α' σ. 609, τ. Β' σ. 147, 175.

³⁹ Ενδεικτικά : στην Δ' Οικουμενική Σύνοδο («προσφωνητικός της αγίας συνόδου προς βασιλέα Μαρκιανό», Πρακτικά, τ. Β-235). Ο Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Ταράσιος αναφερόμενος στον πάπα Γρηγόριο αναφέρει στην 4^η πράξη της Ζ' Οικουμενικής Συνόδου : « Πέτρον τον θείον Απόστολον ζηλώσας εσάλπησεν ημίν εκ Ρώμης την αλήθειαν και ο μακάριος ούτοις πατήρ» (Πρακτικά, τ. Γ' σ. 297).

⁴⁰ Για την αξία των Πρακτικών των Οικουμενικών Συνόδων : στον «Τόμο Συνοδικό» (§ 12) της Συνόδου της Κωνσταντινουπόλεως (1351) και στο «Συνοδικό Ορθοδοξίας» σημειώνεται σχετικά : «τοις αποβαλλομένοις ... έτι δε και τα των Οικουμενικών Συνόδων Πρακτικά, της τετάρτης, φημί, και της έκτης, μη κατασπαζομένοις, ανάθεμα», στο Ι. Καρμίρη, Τα Δογματικά και Συμβολικά Μνημεία της Ορθοδόξου Καθολικής Εκκλησίας, Αθήναι 1952, τ. Α', σ. 318. Επίσης, ο Αγ. Νικόδημος Αγιορείτης στην «Ομολογία Πίστεως», δηλώνει : «συν τοις Κανόσι δε, αποδεχόμεθα και τα Πρακτικά των αυτών Αγίων Συνόδων την αυτήν γαρ δύναμιν αμφοτέρα έχουσιν», Αγ. Νικόδημος Αγιορείτου, Ομολογία Πίστεως, πανομοιότυπη έκδοση της Α' εκδόσεως του 1819, Νάξος 2009, σ. 7. Βέβαια δεν πρέπει να μας διαφεύγει

Οικουμενική Σύνοδο το κριτήριο για την απόδοση πρεσβείων τιμής δεν συνδέεται με τον Απ. Πέτρο. Δεν υπάρχει αναφορά και εξάρτηση των πρεσβείων τιμής και της πρωτοκαθεδρίας της Εκκλησίας της Ρώμης από την αποστολική, «πέτρεια» προέλευσή της, η οποία κατά τα άλλα θεωρείται δεδομένη. Μόνο στον ΣΑΡΔΙΚΗΣ-3 το δικαίωμα του Ρώμης για αναψηλάφηση της κρίσεως των καταδικασθέντων επισκόπων συνδέεται με απλή αναφορά και όχι αιτιολογία στην τιμή της μνήμης του Απ. Πέτρου («Πέτρου τοῦ Ἀποστόλου τὴν μνήμην τιμήσωμεν»). Είναι λοιπόν σαφές ότι για την ενωμένη Εκκλησία της πρώτης χιλιετηρίδας η αποστολική προέλευση μιας Εκκλησίας δεν είχε καθοριστική σημασία για την απόδοση των πρεσβείων τιμής.

3. DE JURE DIVINO⁴¹ ἢ DE JURE CANONICO ;

Συνεπώς, ανεξάρτητα με το τι επιθυμεί ή τι πρεσβεύει η κάθε τοπική Εκκλησία για τον εαυτό της το κρίσιμο σημείο είναι τι θεωρεί για αυτή η Καθολική Εκκλησία⁴² αποφαινομένη μάλιστα εν Οικουμενική Συνόδω. Οι Πατέρες της Β΄ Οικουμενικής Συνόδου θεωρώντας δεδομένα τα «πρεσβεία τιμής» της Ρώμης θέλησαν με τον Β-3 να παραχωρήσουν και στο Θρόνο της Κωνσταντινουπόλεως, διατηρώντας την πρωτοκαθεδρία της Ρώμης : **«Τὸν μὲν τοι Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοπον ἔχειν τὰ πρεσβεῖα τῆς τιμῆς μετὰ⁴³ τὸν τῆς Ῥώμης ἐπίσκοπον, διὰ τὸ εἶναι αὐτὴν νέαν Ῥώμην»**. Στην προκειμένη περίπτωση, οι Πατέρες αναφέρονται στην παραχώρηση των πρεσβείων στην Κωνσταντινούπολη λόγω της πολιτικής της σημασίας **«διὰ τὸ εἶναι αὐτὴν νέαν Ῥώμην»**, χωρίς όμως να αναφέρονται στην αιτία χορηγήσεως της πρωτοκαθεδρίας στη Ρώμη. Τα πρεσβεία της Ρώμης δεν αποδίδονται τώρα για πρώτη φορά. Είναι εξ «έθους» αναγνωρισμένα και τώρα «η εν λόγω τιμή λαμβάνει διά του κανόνος τούτου εν είδος νομικής επικυρώσεως».⁴⁴

Αργότερα, οι Πατέρες της Χαλκηδόνας, εν Οικουμενική Συνόδω απεφάνθησαν με τον Δ-28⁴⁵ αιτιολογούντες τα πρεσβεία τιμής που χορήγησε ο Β-3 στον Κωνσταντινουπόλεως μετά τον Ρώμης : στη διαμόρφωση του θεσμού του τιμητικού πρωτείου του Ρώμης, δεν

αναφορικά με τα Πρακτικά των Οικουμενικών Συνόδων η εύστοχη επισήμανση του Ιουστινιανού : «πλην κακείνω δει προσέχειν τους της αληθείας ερευνώντας · ότι πολλάκις τινάς εν ταις Συνόδοις παρά τινών εν αυταῖς ευρισκομένων λέγεται ἢ κατά προσπάθειαν, ἢ κατ' ἐναντίωσιν, ἢ κατ' ἄνοιαν · ουδεὶς δε προσέχει τοις κατά μέρος παρά τινων λεγομένοις, ἀλλὰ **μόνοις τοις κατά κοινήν συναίνεσιν παρά πάντων οριζομένοις** · εις γὰρ κατ' ἐκείνους βουληθεὶ τις προσέχειν ταις τοιαύταις ἐναντιώσεσιν, ἐκάστη Σύνοδος εὐρίσκειται εαυτὴν ἀνατρέπουσα» (Ιουστινιανός, Ομολογία πίστεως.).

⁴¹ Κ. Κυριαζόπουλου, Η Κεντρική Οργάνωση της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας (Ρωμαϊκή Κουρία), εκδ. Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη 1996, σ. 188. Ο καρδινάλιος W. Kasper προσπαθώντας να αμβλύνει την διδασκαλία περί της «θείω δικαίω» προελεύσεως του παπικού πρωτείου, σημειώνει ότι στην Εκκλησία «δεν υπάρχει κανένα “χημικώς καθαρὸ” “θείο δίκαιο” · αυτό πάντα παρέχεται ιστορικῶς και αναπτύσσεται με ιστορικές μορφές» W. Kasper, Das Petrusamt als Dienst der Einheit. Die Lehre des I. und II. Vatikanischen Konzils und die gegenwärtige Diskussion, στο Vasilios von Aristi, Das Papstamt : Dienst oder Hindernis für d. Ökumene ?, Regensburg 1985, σ. 130.

⁴² Τονίζει χαρακτηριστικά ο Αγ. Νικόδημος Αγιορείτης : «Ου βλέπομεν τι λέγουσιν οι ἐπίσκοποι περί εαυτῶν, ἀλλὰ τι περί αυτῶν λέγει η Καθολική Εκκλησία» (Πηδάλιο σ. 130).

⁴³ Για την έννοια του «μετά» βλ. Π. Μπούμη, Τα κανονικά προνόμια των Θρόνων Ρώμης-Κωνσταντινουπόλεως, Αθήναι 1983, σ. 53 κ.εξ.

⁴⁴ Π. Μπούμη, Τα κανονικά προνόμια των Θρόνων Ρώμης-Κωνσταντινουπόλεως, Αθήναι 1983, σ. 35.

⁴⁵ «Πανταχοῦ τοῖς τῶν ἁγίων Πατέρων ὄροι ἐπόμενοι, καὶ τὸν ἀρτίως ἀναγνωσθέντα κανόνα τῶν ἑκατὸν πενήκοντα θεοφιλέστατων ἐπισκόπων, τῶν συναχθέντων ἐπὶ τοῦ τῆς εὐσεβοῦς μνήμης Μεγάλου Θεοδοσίου, τοῦ γενομένου βασιλέως ἐν τῇ βασιλίδι Κωνσταντινουπόλεως Νέᾳ Ῥώμῃ, γνωρίζοντες, τὰ αὐτὰ καὶ ἡμεῖς ὀρίζομέν τε καὶ ψηφίζομεθα περὶ τῶν πρεσβείων τῆς ἀγιωτάτης ἐκκλησίας τῆς αὐτῆς Κωνσταντινουπόλεως Νέας Ῥώμης· καὶ γὰρ τῷ θρόνῳ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης, διὰ τὸ βασιλεύειν τὴν πόλιν ἐκείνην, οἱ Πατέρες εἰκότως ἀποδεδώκασι τὰ πρεσβεῖα. Καὶ τῷ αὐτῷ σκοπῷ κινούμενοι οἱ ἑκατὸν πενήκοντα θεοφιλέστατοι ἐπίσκοποι, τὰ ἴσα πρεσβεῖα ἀπένειμαν τῷ τῆς Νέας Ῥώμης ἀγιωτάτῳ θρόνῳ, εὐλόγως κρίναντες, τὴν βασιλεῖα καὶ συγκλήτῳ τιμηθεῖσαν πόλιν, καὶ τῶν ἴσων ἀπολαύουσαν πρεσβείων τῇ πρεσβυτέρᾳ βασιλίδι Ῥώμῃ, καὶ ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ὡς ἐκείνην μεγαλύνεσθαι πράγμασι, δευτέραν μετ' ἐκείνην ὑπάρχουσαν. Καὶ ὥστε τοὺς τῆς Ποντικῆς, καὶ τῆς Ἀσιανῆς, καὶ τῆς Θρακικῆς διοικήσεως μητροπολίτας μόνους, ἔτι δὲ καὶ τοὺς ἐν τοῖς βαρβαρικοῖς ἐπισκόπους τῶν προειρημένων διοικήσεων χειροτονεῖσθαι ὑπὸ τοῦ προειρημένου ἀγιωτάτου θρόνου τῆς κατὰ Κωνσταντινούπολιν ἀγιωτάτης ἐκκλησίας· δηλαδὴ ἐκάστου μητροπολίτου τῶν προειρημένων διοικήσεων μετὰ τῶν τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπων χειροτονούντος τοὺς τῆς ἐπαρχίας ἐπίσκοπους, καθὼς τοῖς θείοις κανόσι διηγόρευται· χειροτονεῖσθαι δέ, καθὼς εἴρηται, τοὺς μητροπολίτας τῶν προειρημένων διοικήσεων παρὰ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως ἀρχιεπισκόπου, ψηφισμάτων συμφώνων κατὰ τὸ ἔθος γινομένων, καὶ ἐπ' αὐτὸν ἀναφερομένων».

έπαιξε καθοριστικό ρόλο η αποστολική καταγωγή της Εκκλησίας από τον Απόστολο Πέτρο – η οποία σαφώς της αναγνωρίζεται. Επρυτάνευσαν λόγοι φύσεως καθαρά πολιτικής «*τῷ θρόνῳ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης, διὰ τὸ βασιλεύειν τὴν πόλιν ἐκείνην, οἱ Πατέρες εἰκότως ἀποδεδώκασιν τὰ πρεσβεῖα*» ! Συνεπώς, σύμφωνα με την απόφαση της Δ΄ Οικουμενικής Συνόδου τα πρεσβεῖα τιμῆς παραχωρήθηκαν στην Εκκλησία της Ῥώμης όχι από τον Κύριο, αλλά από τους «Πατέρες»⁴⁶. Δεν εδράζονται ἐπὶ Κυριακῆς ἐντολῆς, ἢ ἀγιογραφικοῦ χωρίου ἢ ἀποστολικῆς παραδόσεως, ἔστω καὶ προφορικῆς, ἀλλὰ στὴν σπουδαιότητα τῆς πόλεως ὡς πρωτεύουσας καὶ στὸ συνεπαγόμενο αὐξημένο κύρος καὶ τὴν ἐπιρροή τῆς τοπικῆς Εκκλησίας στὴν Καθολικὴ Εκκλησία. Συνεπώς, δὲν εἶναι «θεῖω δικαίῳ», ἀλλὰ ἐκκλησιαστικῷ ! Καὶ γιὰ τὸν ἴδιο λόγο χορηγήθηκαν ἀπὸ τοὺς Πατέρες καὶ στὸν Κωνσταντινουπόλεως «*τὰ ἴσα πρεσβεῖα ... εὐλόγως κρίναντες, τὴν βασιλεία καὶ συγκλήτῳ τιμηθεῖσαν πόλιν, καὶ τῶν ἴσων ἀπολαύουσας πρεσβεῖων τῆ πρεσβυτέρα βασιλίδι Ῥώμη, καὶ ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ὡς ἐκείνην μεγαλύνεσθαι πράγμασι, δευτέραν μετ' ἐκείνην ὑπάρχουσαν*». Θὰ πρέπει νὰ σημειωθεῖ ὅτι ἡ ἐγκριση τοῦ Δ-28⁴⁷ δὲν ἦταν ἀποτέλεσμα πρόχειρης καὶ ἐπιπόλαιης προσεγγίσεως, ἀλλὰ ἐγίνε μετὰ ἀπὸ ἀναλυτικὴ καὶ ἐντονότατη συζήτηση λόγω τῆς σοβαρᾶς ἀντιρρήσεως τοῦ παπικοῦ θρόνου.

4. Ο Δ-28 ΚΑΙ Η ΔΙΑΦΩΝΙΑ ΤΩΝ ΠΑΠΙΚΩΝ ΛΕΓΑΤΩΝ - ΠΑΠΙΚΟΥ ΘΡΟΝΟΥ

Εφ' ὅσον λοιπὸν ὁ Δ-28 δὲν ἀναγνωρίζει πρωτεῖο ἐξουσία σὲ κανένα Ἐπίσκοπο, ἀλλὰ μόνον πρωτεῖο τιμῆς καὶ αὐτὸ ὄχι θεῖω δικαίῳ, ἀλλ' ἐκκλησιαστικῷ θεσπίσματι καὶ δικαίῳ καθιερωθέν, φυσικῶ τῷ λόγω νὰ καταφέρει, ἔστω καὶ ἐμμέσως, καίριο πλήγμα κατὰ τοῦ διεκδικουμένου ὑπὸ τοῦ πάπα πρωτεῖου ἐξουσίας. Γι' αὐτὸ καὶ εἶναι εὐνόητη ἡ ταραχὴ τῶν παπικῶν λεγάτων⁴⁸ κατὰ τὴν ψήφισή τοῦ στὴ 15^η συνεδρίαση τῆς Δ΄ Οικουμενικῆς Συνόδου. Καὶ ἀργότερα, μετὰ τὴ λήξη τῆς Συνόδου, ὁ πάπας Λέων Α΄ ἀποδοκίμασε μετὰ πλήθος ἐπιστολῶν τοῦ⁴⁹ τὸ περιεχόμενο τοῦ Δ-28 καὶ ἀρχικὰ δὲν δέχθηκε οὔτε καὶ τὶς ἀποφάσεις τῆς Δ΄ Οικ. Συνόδου. Χρησιμοποίησε τὴν παπικὴ θεωρία τῆς πετρεῖου ἀποστολικότητος τῶν θρόνων Ῥώμης, Ἀλεξανδρείας καὶ Ἀντιοχείας, γιὰ νὰ

⁴⁶ Σύνοδος Κωνσταντινουπόλεως 1722 : «ἀπὸ τὰς Συνόδους ἔλαβε τὸ πρωτεῖο τῆς τάξεως ἡ παλαιὰ Ῥώμη διὰ τὴν βασιλείαν καὶ οὐχὶ διὰ τὸν Πέτρον» στὸ Ι. Καρμίρη, Τα Δογματικά καὶ Συμβολικά Μνημεῖα τῆς Ὀρθοδόξου Καθολικῆς Εκκλησίας, Αθήναι 1953, τ. Β΄, σ. 836.

⁴⁷ Μαξίμου, Μητρ. Σάρδεων, Το Οικουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἐν τῆς Ὀρθοδόξῳ Εκκλησίᾳ, ἐκδ. ΠΙΠΜ, Θεσσαλονίκη 1989², σ. 211-220, Βλ. Φειδᾶ, Προϋποθέσεις διαμορφώσεως τοῦ θεσμοῦ τῆς Πενταρχίας τῶν Πατριαρχῶν, Αθήναι 1969, σ. 303-324.

⁴⁸ «Σφοδρότατα γὰρ ἐκώλουν περὶ τῆς αὐτῆς σεπτῆς ἐκκλησίας τυπωθῆναι τι ἐν τῇ συνόδῳ», σύμφωνα με τὴν ἐπιστολὴ τῶν αυτοκρατόρων πρὸς τὸν πάπα Λέοντα (Πρακτικά, τ. Β΄ σ. 43). Ἀρχικὰ διαμαρτυρήθηκαν καὶ ἐθορυβοποίησαν παταγωδῶς μετὰ τὴν ἐλπίδα ὅτι ἔτσι θὰ ἐπιδράσουν ψυχολογικῶς ἐπὶ τῶν μελῶν τῆς Συνόδου καὶ θὰ ἐπιτύχουν τὴν ἀκύρωση τοῦ κανόνος, ἐν τέλει ἀπεχώρησαν ἀπὸ τὴν Σύνοδο ἐπιδεικτικῶς, ἀφοῦ παρεκτράπησαν σὲ ἀλαζονικὴ καὶ υβριστικὴ ἐκδηλώσεως κατὰ τοῦ Πατριάρχου Ἀνατολίου καὶ τῆς Εκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως (Πρακτικά, τ. Β΄ σ. 224, καὶ ἐπιστ. Πατριάρχου Ἀνατολίου πρὸς πάπα Λέοντα τ. Β΄, σ. 43-44). Ἐκτίμησαν ὅτι ἔτσι δὲν θὰ προχωρούσαν οἱ Πατέρες στὴν ψήφισή τοῦ!

Παρά ταῦτα ὁμῶς τὴν ἐπομένῃ, πρὸς ικανοποίησιν τῶν παπικῶν λεγάτων, συνεκλήθη ἔκτακτη συμπληρωματικὴ συνεδρίαση, ἡ 16^η καὶ τελευταία, στὴν ὁποία οἱ λεγάτοι ἐζήτησαν πάλι τὴν ἀκύρωση τοῦ 28ου Κανόνα ἰσχυριζόμενοι ὅτι ψηφίστηκε 1. παρά τὶς παπικὲς πρὸς αὐτοὺς ὁδηγίες, 2. διὰ πίεσεως ἀσκηθείσης ἐπὶ τῶν μελῶν τῆς Συνόδου καὶ 3. παρά τὶς πατερικὲς διατάξεις. Διευκρίνισαν ὅτι ἐννοοῦσαν τὸν Α6 τὸν ὁποῖον ἀνέγνωσαν παραμορφωμένο μετὰ τὴν φράση : «*romana ecclesia semper primatum habuit*»: «ἡ ρωμαϊκὴ ἐκκλησία πάντοτε εἶχε τὸ πρωτεῖο»! Στὴν ἐνστάση τῶν παπικῶν λεγάτων περὶ ἀσκηθείσης βίας οἱ Πατέρες ὁμοφώνως διεκήρυξαν ὅτι οἰκειοθελῶς καὶ εὐχαρίστως υπέγραψαν τοὺς κανόνες. Ἐν τέλει πάντες ὁμοθυμαδὸν ἀνεφώνησαν : «Αὕτη δικαία ψήφος. Ταῦτα πάντες λέγομεν. Ταῦτα πᾶσιν ἀρέσκει... Τα τυπωθέντα (τὰ ἀποφασισθέντα) κρατεῖται. Πάντες τῆ ἀποφάσει ἐμμένοντες». Ἔτσι οἱ Αυτοκράτορες κήρυξαν τὴ διάλυση τῆς Συνόδου μετὰ τὴ δήλωσιν ὅτι οἱ ἀποφάσεις αὐτῆς ἔχουν λάβει ὀριστικὸ κύρος καὶ συνεπῶς ἀποκλείεται νὰ ἐπανέλθῃ ἡ σύνοδος ἐπὶ τῶν κανονικῶν καὶ καλῶς ἀποφασισθέντων (Πρακτικά, τ. Β΄ σ. 228-230, Ι. Παναγιωτίδου, «Τὸ δογματικὸ καὶ κανονικὸ ἔργον τῆς Δ΄ Οικουμενικῆς Συνόδου», Ὀρθοδοξία τ. 26(1951) σ. 503-504).

⁴⁹ Βλ. Φειδᾶ, Ἱστορικοκανονικὰ προβλήματα περὶ τὴν λειτουργία τοῦ θεσμοῦ τῆς Πενταρχίας τῶν Πατριαρχῶν, Αθήναι 1970, σ. 115-129. Ἀναλυτικὰ οἱ 23 ἐπιστολὲς τοῦ πάπα Λέοντος Α΄ πρὸς αὐτοὺς ἀφοροῦν στὸν Δ-28 ἀπευθύνθηκαν : στὸν Αυτοκράτορα Μαρκιανὸν (Epist. 104, 111, 115, 126, 130, 137), στὴν Πουλχερίαν (Epist. 105, 112, 116), στὸν Κωνσταντινουπόλεως Ἀνατόλιο (Epist. 106, 135, 146), στὴν Σύνοδο (Epist. 114), στὸν Ἀλεξανδρείας Προτέριο (Epist. 129), στὸν Ἀντιοχείας Μάξιμον (Epist. 119), καὶ στὸν ἐν Ἀνατολῇ παπικὸν ἀποκριτὰριον ἐπίσκοπον Κῶ Ιουλιανὸν (Epist. 107, 109, 113, 117, 127, 131, 140, 144), στὸ Βλ. Φειδᾶ, «Ἡ θέση τοῦ πρῶτου τῶν Ἐπισκόπων ἐν τῇ κοινωνίᾳ τῶν Τοπικῶν Εκκλησιῶν», Τοπικὴ καὶ κατὰ τὴν Οἰκουμένην Εκκλησία, ἐκδ. Centre Orthodoxe du Patriarchat Oecumenique, Chambesy Geneve 1981, σ. 168-169.

αμφισβητήσει με αφετηρία την έκταση της δικαιοδοσίας, ολόκληρη την εκκλησιαστική ταυτότητα του θρόνου της Κωνσταντινουπόλεως, ειδικότερα όμως τη διακήρυξη του πρώτου μέρους του Δ-28 για την ισότητα των πρεσβείων της πρεσβυτέρας και Νέας Ρώμης. «Είναι γεγονός ότι η ισότητα των πρεσβείων σήμαινε σε τελική ανάλυση και την ίση συμμετοχή στα εξαιρετικά προνόμια του «πρώτου θρόνου» (prima sedes)».⁵⁰ Αποκορύφωση της αλαζονικής συμπεριφοράς του πάπα Λέοντος εναντίον του Δ-28 απετέλεσε η φράση του σε επιστολή του προς την Πουλχερία : **«ακυρώ τον 28^ο κανόνα δυνάμει του κύρους του Αποστόλου Πέτρου»!**⁵¹ Η φράση αυτή, ενδεικτική νοοτροπίας που καλιεργήθηκε και γιγαντώθηκε στους επόμενους αιώνες με τραγικά αποτελέσματα, κατεγράφη στην ιστορία ως υπεροπτική και ασφαλώς ως εντελώς κενή ουσιαστικού περιεχομένου, χωρίς κανένα ουσιαστικό κύρος για την Καθολική του Χριστού Εκκλησία !

Παρ' όλο λοιπόν το θόρυβο που προκάλεσε η Ρωμαϊκή Εκκλησία κατά των Β-3 και ιδιαιτέρως κατά του Δ-28 Κανόνων, η ισχύς τους στην Ανατολή όχι μόνο δεν μειώθηκε, αλλά τουναντίον μάλιστα ολονέν και εκραταιούτο. Μάλιστα στον κανόνα 36 της Πενθέκτης Οικουμενικής⁵² Συνόδου ρητώς αναγνωρίζονται και οι δύο κανόνες : *«Ἄνανεούμενοι τὰ παρὰ τῶν ἑκατὸν πενήκοντα ἀγίων Πατέρων, τῶν ἐν τῇ θεοφυλάκτῳ ταύτῃ καὶ βασιλίδι πόλει συνελθόντων, καὶ τῶν ἑξακοσίων τριάκοντα, τῶν ἐν Χαλκηδόνι συναθροισθέντων νομοθετηθέντα, ὀρίζομεν, ὥστε τὸν Κωνσταντινουπόλεως θρόνον τῶν ἴσων ἀπολαύειν πρεσβείων τοῦ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης θρόνου, καὶ ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς, ὡς ἐκεῖνον, μεγαλύνεσθαι πράγμασι, δεύτερον μετ' ἐκεῖνον ὑπάρχοντα, μεθ' ὃν τῆς Ἀλεξανδρέων μεγαλοπόλεως ἀριθμείσθω θρόνος, εἶτα ὁ Ἄντιοχείας, καὶ μετὰ τοῦτον, ὁ τῆς Ἱεροσολυμιτῶν πόλεως».*

Με άλλα λόγια, η **άρνηση εγκρίσεως από τον Πάπα δεν στέρησε από τους Β-3⁵³ και Δ-28 την οικουμενική τους αναγνώριση αρχικά στις Ε' και Στ' Οικουμενικές Συνόδους⁵⁴ και ακολούθως με τον 36^ο κανόνα στην εν Τρούλω Πενθέκτη Οικουμενική Σύνοδο και τέλος στην Ζ' Οικουμενική Σύνοδο⁵⁵ !** Για την εκκλησιαστική συνείδηση⁵⁶ λοιπόν η οικουμενική ισχύς των Β-3 και Δ-28 ήταν δεδομένη από την στιγμή που ψηφίστηκαν ως κανόνες των Οικουμενικών Συνόδων. Η Καθολική Εκκλησία βάσει αυτών επορεύετο για πολλούς αιώνες. Ήταν απλώς θέμα χρόνου να γίνουν αποδεκτοί και από τον παπικό θρόνο : ο μεν Β-3 ρητώς αναγνωρίστηκε στην Δ' εν Λατερανώ Σύνοδο (1215), ίσως διότι είχε δημιουργηθεί εν τω μεταξύ στην Κωνσταντινούπολη το Λατινικό Κράτος και το Λατινικό Πατριαρχείο⁵⁷. Ενώ για τον Δ-28 και ΠΕΝΘΕΚΤΗΣ-36 η Δυτική Χριστιανοσύνη αναγνώρισε εν τη πράξει την ισχύ τους στις

⁵⁰ Βλ. Φειδά, Βυζάντιο, Αθήναι 1990³, σ. 269

⁵¹ Mansi IV, στ. 195, 198, 207, στο Γενναδίου, Μητρ. Ηλιουπόλεως και Θείρων, «Η οριστική διαμόρφωσις του Οικουμενικού Πατριαρχείου και η εν Χαλκηδόνι Σύνοδος», Ορθοδοξία, 26(1951), σ. 440.

⁵² Στην 4^η, 6^η και 8^η πράξη της Ζ' Οικουμενικής Συνόδου αναγνωρίζεται η Πενθέκτη ως συνέχεια της Στ' Οικουμενικής και οι κανόνες της ως κανόνες της Στ' Οικουμενικής (Πρακτικά, τ. Γ' σ. 280, 330, 384). Ο Ζ-6 χαρακτηρίζει τον ΠΕΝΘΕΚΤΗΣ-8 ως κανόνα της Στ' Οικουμενικής. Για την αδιαμφισβήτητη οικουμενικότητα της Πενθέκτης βλ. Π. Μπούμη, «Η Οικουμενικότητα μιας Συνόδου και συγκεκριμένως της εν Τρούλλω ή Πενθέκτης», Θεολογία τ. 80(2009), σ. 49-52, 59, Βλ. Φειδά, «Η Οικουμενικότητα της Πενθέκτης», Επίσκεψις 486 (1992), σ.σ.10-24. Ενδεικτική της σπουδαιότητος της Πενθέκτης η πρόσφατη δημοσίευση του Heinz Ohme, Das Konzil, Quinisextum, Griechisch-deutsch [Fontes Christiani, Band 82], Turnhout 2006.

⁵³ Η Ρωμαϊκή Εκκλησία αντιδρώντας έντονα κατά του Β-3 κανόνα αρνήθηκε αρχικά να αναγνωρίσει την οικουμενικότητα της Β' Οικουμενικής Συνόδου, βλ. V. Monachino, Genesi storica del Canone 28° di Chalcedonia, Gregorianum, 33 (1952), σ. 270.

⁵⁴ Οι υπογραφές των Πατριαρχών που συμμετείχαν στις Ε' και Στ' Οικουμενικές Συνόδους παρατίθενται στους Όρους κατά την τάξιν των πρεσβείων τιμής βάσει του Δ-28 (Μελετίου, Μητροπολίτου Νικοπόλεως, Η Επέμπτη Οικουμενική Σύνοδος, Εισαγωγή, Πρακτικά, Σχόλια, Αθήναι 1985, σ. 595-596, και Πρακτικά τ. Γ' σ. 154,157).

⁵⁵ Στην 1^η πράξη της Ζ' Οικουμενικής Συνόδου αναφέρονται κατά τάξιν οι πέντε πατριαρχικοί Θρόνοι βάσει των Δ-28 και ΠΕΝΘΕΚΤΗΣ-36 (Πρακτικά, τ. Γ' σ. 229)

⁵⁶ Το αυξημένο εκκλησιαστικό κύρος του θρόνου της Κωνσταντινουπόλεως είναι εμφανές και προ της ψηφίσεως του Δ-28. Οι Πατέρες στην αρχή της Δ' Οικουμενικής Συνόδου εκφράζοντας τη διαμορφωμένη ήδη εκκλησιαστική συνείδηση κατήγγειλαν τη συμπεριφορά του Διοσκοπούρου και των συνεργατών του στη ληστρική σύνοδο της Εφέσου έναντι του Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Φλαυιανού, τον οποίον «πέμπτον έταξαν». Ο παπικός λεγάτος επίσκοπος Πασχασίνος είπε : «ίδε, ημεῖς, Θεοῦ θέλοντος, κύριον Ανατόλιον πρώτον έχομεν· οὔτοι πέμπτον έταξαν τον μακάριον Φλαυιανόν» (Πρακτικά, τ. Β' σ. 71).

⁵⁷ Χρ. Κωνσταντινίδου, «Αι ιστορικο-δογματικά προϋποθέσεις της Οικουμενικότητος της Αγίας Β' Οικουμενικής Συνόδου», Θεολογία, τ. 52(1981), σ. 721.

Λατινικές «Οικουμενικές»⁵⁸ Συνόδους : της Κωνσταντινουπόλεως Δ΄ (869-870)⁵⁹, του Λατερανού Δ΄ (1215)⁶⁰ και της Φλωρεντίας (1439)⁶¹.

Στις Συνόδους αυτές η Ρώμη αναγνώρισε τα πρεσβεία του Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως εν σχέσει προς τα λοιπά Ανατολικά Πατριαρχεία βάσει των Δ-28 και ΠΕΝΘΕΚΤΗΣ-36 και όχι με βάση τις αντιρρήσεις και την απόλυτη άρνηση του πάπα Λέοντος Α΄. Συνεπώς, οι περί πρωτείου αντιλήψεις των παπών Βονιφάτιου, Λέοντος και Γελάσιου⁶² και της Συνόδου της Ρώμης του 382⁶³ περί της δήθεν πετρινείου καταγωγής των θρόνων (Ρώμης, Αλεξανδρείας, Αντιοχείας) και της εκ του λόγου αυτού χορηγήσεως των «πρεσβείων τιμής», ή περί του ότι δήθεν «η πρώτη ξδρα κρίνεται από οὐδένα»⁶⁴ έχουν ήδη απορριφθεί ακόμα και από τη Ρώμη, με την εν τη πράξει αναγνώριση των Β-3 και Δ-28 και ΠΕΝΘΕΚΤΗΣ-36. Κατά συνέπεια, δεν μπορεί με κανένα τρόπο να θεωρηθεί ως θετική θεολογική εξέλιξη, η επιστροφή σε απορριφθείσες – και από τη Ρωμαϊκή έδρα – αντιλήψεις, αλλά μάλλον ως οπισθοχώρηση σε εσφαλμένες θεωρίες, που έχουν απορριφθεί από Οικουμενικές Συνόδους και την εκκλησιαστική συνείδηση Ανατολής και Δύσεως !

Επί πλέον δε, η επίκληση τέτοιων απόψεων στον επίσημο Θεολογικό Διάλογο⁶⁵ δείχνει μάλλον την πενία των επιχειρημάτων για υποστήριξη του παπικού πρωτείου στην κανονική παράδοση της α΄ χιλιετίας !

Συμπερασματικά, με βάση τους κανόνες των Οικουμενικών Συνόδων, Β-3, Δ-28 και ΠΕΝΘΕΚΤΗΣ-36 :

1. Τα πρεσβεία τιμής απονέμονται, σύμφωνα με τους Κανόνες, αποκλειστικά και μόνο λόγω της εξαιρετικής πολιτικής θέσεως της πόλεως στη διοικητική διάρθρωση της Αυτοκρατορίας. Ο Β-3 το υπονοεί τιμώντας τον Κωνσταντινουπόλεως με «πρεσβεία τιμής... διά το είναι αυτήν Νέαν Ρώμην», ενώ ο Δ-28 είναι απολύτως σαφής στα κριτήρια

⁵⁸ Παρά το γεγονός ότι οι Ρωμαιοκαθολικοί χαρακτηρίζουν ως «Οικουμενικές» και μετά το σχίσμα 14 Συνόδους τους, εν τούτοις αναγνωρίζουν ότι «δεν είναι βέβαια Οικουμενικές Σύνοδοι σύμφωνα με το νόημα των μεγάλων Συνόδων στην αρχαία Εκκλησία. Έτσι ονομάζονται και εν σχέσει με μία διατύπωση του πάπα Παύλου Στ΄ με αφορμή τα 700 χρόνια από τη Σύνοδο της Λυών ΙΙ ως λατινικές γενικές Συνόδους» W. Kasper, Das Petrusamt als Dienst der Einheit. Die Lehre des I. und II. Vatikanischen Konzils und die gegenwärtige Diskussion, στο Vasilios von Aristi, Das Papstamt : Dienst oder Hindernis für d. Ökumene ?, Regensburg 1985, σ. 115. 132, Δ. Σαλάχας, «Πρωτείο και συνοδικότητα στο Θεολογικό διάλογο Καθολικών και Ορθοδόξων (θέσεις και αντιθέσεις στο Κείμενο της Μικτής Επιτροπής στη Ραβέννα)», στη διαδικτυακή τοποθεσία www.cen.gr/index.php?Itemid=96&id=239&option=com_content&task=view. Συνοπτικός κατάλογος των 21 «Οικουμενικών» Συνόδων της Δύσεως στο Β. Σταυρίδου, Ο Συνοδικός θεσμός εις το Οικουμενικόν Πατριαρχείον, εκδ. Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1986, σ. 284-285.

⁵⁹ Canon XI, στο Conciliorum Oecumenicorum Decreta, Bologna 1972⁴ σ. 182.

⁶⁰ 5^{ος} κανόνας : «Ανανεώνοντας τα αρχαία πρεσβεία των Πατριαρχικών Εδρών, αποφασίζουμε με τη συγκατάθεση της Αγίας και Οικουμενικής Συνόδου, μετά τη Ρωμαϊκή Εκκλησία, η οποία έχει θείω δικαίω τα πρωτεία της τακικής εξουσίας επί των άλλων εκκλησιών, ως μητέρα και δασκάλα όλων των πιστών Χριστιανών, η Εκκλησία της Κωνσταντινουπόλεως να έχει την πρώτη θέση, της Αλεξανδρείας τη δεύτερη, της Αντιοχείας την τρίτη, των Ιεροσολύμων την τετάρτη, αποφασίζουμε να παραμένει το κύρος εκάστης αυτών», στο D. Salachas, Istituzioni di diritto canonico delle Chiese cattoliche orientali, Structure ecclesiali nel CCEO, Roma -Bologna 1993, σ. 135, Β. Σταυρίδου, «Τα πρεσβεία του Οικουμενικού Πατριαρχείου εν σχέσει προς τα άλλα Ανατολικά Πατριαρχεία», Θεολογία τ. 42(1971), σ. 325-326

⁶¹ Στο «διάταγμα ενώσεως "Laetentur Caeli"» της 6^{ης} Ιουλίου 1439, της Συνόδου της Φλωρεντίας αναγράφεται : « Επί πλέον επιβεβαιώνουμε την τάξη των άλλων σεπτών πατριαρχών, **όπως καθορίστηκε από τους κανόνες** : Ο πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως είναι δεύτερος μετά τον αγιότατο Ρωμαίο Ποντίφηκα, ο πατριάρχης Αλεξανδρείας τρίτος, της Αντιοχείας τέταρτος, των Ιεροσολύμων πέμπτος, διατηρουμένων όλων των προνομίων και των δικαιωμάτων αυτών» στο Kl. Schatz, Το πρωτείο του πάπα, μετφρ. Μ. Ρούσσο-Μηλιδώνης, εκδ. Ροές Δοκίμια, 2005, σ. 265.

⁶² Περί των απόψεων του πάπα Γελασίου, βλ συνοπτικά : Βλ. Φειδά, «Η θέση του πρώτου των Επισκόπων εις την κοινωνίαν των Τοπικών Εκκλησιών», Τοπική και κατά την Οικουμενήν Εκκλησία, εκδ. Du Centre Orthodoxe du Patriarchat Oecumenique, Chambesy Geneve 1981, σ. 170.

⁶³ Προσχέδιο Κρήτης § 16, V. Monachino, Genesi storica del Canone 28o di Chalcedonia, Gregorianum, 33 (1952), σ. 270-271.

⁶⁴ Προσχέδιο Κρήτης § 11, και με την παραλαγή ότι «δεν προβλέπεται έφεση, ούτε προσφυγή κατά αποφάσεως ή διατάγματος του Ρωμαίου Ποντίφηκος» στον Κανόνα 333, § 3 του CIC (βλ. Παράρτημα Α΄) και στο άρθρο άρθρο 118 § 3 της Αποστολικής Διατάξεως «Pastor Bonus» στο Κ. Κυριαζόπουλος, Η Κεντρική Οργάνωση της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας (Ρωμαϊκή Κουρία), εκδ. Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη 1996, σ. 148.

⁶⁵ Προσχέδιο Κρήτης, § 11, 16, 17.

απονομής «των ίσων...πρεσβείων» : «καὶ γὰρ τῷ θρόνῳ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης, διὰ τὸ βασιλεύειν τὴν πόλιν ἐκείνην, οἱ Πατέρες εἰκότως ἀποδεδώκασι τὰ πρεσβεῖα ... εὐλόγως κρίναντες, τὴν βασιλεία καὶ συγκλήτῳ τιμηθεῖσαν πόλιν, καὶ τῶν ἴσων ἀπολαύουσαν πρεσβείων τῆ πρεσβυτέρᾳ βασιλίδι Ῥώμῃ».

Συνεπώς, η παραχώρηση των πρεσβείων στην Εκκλησία της Ρώμης, αρχικά, και στη συνέχεια και στην Κωνσταντινούπολη δεν έγινε από τον Κύριο, αλλά από τους «Πατέρες». Δεν εδράζονται επί Κυριακής εντολής, ή αγιογραφικού χωρίου ή αποστολικής παραδόσεως, έστω και προφορικής, αλλά στην σπουδαιότητα της πόλεως ως πρωτεύουσας και στο συνεπαγόμενο αυξημένο εκκλησιαστικό κύρος και την επιρροή της τοπικής Εκκλησίας της στην Καθολική Εκκλησία. Άρα είναι θεσμός καθαρά εκκλησιαστικός, διαμορφωμένος μεν εξ «έθους», περιβληθείς δε με συνοδικό κύρος υπό των Πατέρων⁶⁶ και όχι θεσμός «θείου δικαίου», όπως ισχυρίζεται η Ρωμαιοκαθολική εκκλησιολογία.

2. Η απόδοση «ίσων πρεσβείων» στην Κωνσταντινούπολη με αυτών της Ρώμης και συνακόλουθα η φράση «εν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ὡς ἐκείνην μεγαλύνεσθαι πράγμασι, δευτέραν μετ' ἐκείνην ὑπάρχουσαν» που συνετελέστηκε αρχικά με τον Β-3 και κυρίως με τον Δ-28 **δε σημαίνει και δικαιοδοσία εφ' όλης της Εκκλησίας**. Διότι τα πρεσβεῖα τιμής και του Επισκόπου Ρώμης και του Κωνσταντινούπολεως «ήσαν απαλλαγμένα πάσης εννοίας διοικητικής δικαιοδοσίας».⁶⁷ Αυτό συνάγεται από τον ίδιο τον Δ-28 ο οποίος εκτός της αποδόσεως των ίσων με τη Ρώμη πρεσβείων τιμής, προβαίνει και σε παραχώρηση (ή κατ' άλλους σε αναγνώριση και νόμω - de jure-)⁶⁸ της εκκλησιαστικής δικαιοδοσίας επί συγκεκριμένων περιοχών στον Κωνσταντινούπολεως (διοικήσεις Ασιανής, Θρακικής, Ποντικής και περιοχές βαρβαρικών). Προφανώς, εάν τα πρεσβεῖα του Ρώμης και εν συνεχεία του Ν. Ρώμης αφορούσαν σε εφ' όλης της Εκκλησίας δικαιοδοσία, δεν θα είχε νόημα η αναφορά του Δ-28 κανόνος στις συγκεκριμένες διοικήσεις.

3. Η ίδια η διαδικασία εκδόσεώς του Δ-28 μαρτυρεί, ότι **στην Εκκλησία της α' χιλιετίας δεν υφίστατο «θείω δικαίω» παπικό πρωτείο δικαιοδοσίας και εξουσίας εφ' όλης της Εκκλησίας, αλλά η Εκκλησία είχε το δικαίωμα να αποφασίζει τα της διοικήσεώς της και χωρίς τον πάπα και ακόμα περισσότερο και παρά τη δική του έντονη αντίθεση και οι αποφάσεις της αυτές είχαν καθολική ισχύ.**

4. Τέλος, με τις ανωτέρω κανονικές διατάξεις και την απόδοση των πρεσβείων στους τιμηθέντας με εξαιρετικά προνόμια θρόνους διαμορφώνεται «ανωτάτη εν τη Εκκλησία διοικητική αρχή»⁶⁹, ο κανονικός θεσμός της **Πενταρχίας των «ομοταγών» Πατριαρχών**, στον οποίο εντασσόταν και ο Επίσκοπος Ρώμης ως «πρώτος μεταξύ ίσων» (primus inter pares). Ο θεσμός αυτός ως το «πεντακόρυφον κράτος» επιλαμβάνονταν των σοβαρών δογματικών και λοιπών θρησκευτικών υποθέσεων οι οποίες όφειλαν να επιλύονται δια της κοινής συμφωνίας των πέντε πατριαρχών. Η θεωρία αυτή εφαρμόστηκε πλήρως και χρησιμοποιήθηκε κατά τη διάρκεια των εικονομαχικών ερίδων, στην έριδα Φωτίου-Ιγνατίου και τις σχέσεις της Κωνσταντινούπολεως με τη Ρώμη⁷⁰.

⁶⁶ Στο ενδιαφέρον άρθρο του P. Duprey, «Η συνοδική δομή της Εκκλησίας εν τη Ανατολική Θεολογία», μτφρ. αρχιμ. Β. Αρχοντώνη, Γρηγόριος ο Παλαμάς, 55 (1972), 128, αναφερόμενο στα «πρεσβεῖα», ενώ αναλύει τον Δ-28, αποφεύγει την αναφορά στη καταλυτική για το κρίσιμο θέμα φράση του «καὶ γὰρ τῷ θρόνῳ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης, διὰ τὸ βασιλεύειν τὴν πόλιν ἐκείνην, οἱ Πατέρες εἰκότως ἀποδεδώκασι τὰ πρεσβεῖα» για να καταλήξει ότι «δυστυχώς ουδέν κείμενον διηκρίβωσεν τους λόγους ... των «πρεσβείων» των Εκκλησιών. Τούτο υπήρξε η πηγή δραματικών αντεγκλήσεων, αι οποίαι δεν εξέλιπον εισέτι τελείως» !

⁶⁷ Βλ. Φειδά, Εκκλησιαστική Ιστορία, τ. Α, σ. 154.

⁶⁸ Μαξίμου, Μητρ. Σάρδεων, Το Οικουμενικόν Πατριαρχεῖον εν τη Ορθοδόξῳ Εκκλησίᾳ, εκδ. ΠΙΠΜ, Θεσσαλονίκη 1989² σ. 211, Γενναδίου, Μητρ. Ηλιουπόλεως και Θείρων, «Η οριστική διαμόρφωσις του Οικουμενικού Πατριαρχείου και η εν Χαλκηδόνι Σύνοδος», Ορθοδοξία, 26(1951), σ. 428-430.

⁶⁹ Βλ. Φειδά, Ιστορικοκανονικά προβλήματα περί την λειτουργία του θεσμού της Πενταρχίας των Πατριαρχών, Αθήναι 1970, σ. 255.

⁷⁰ Β. Σταυρίδου, «Τα πρεσβεῖα του Οικουμενικού Πατριαρχείου εν σχέσει προς τα άλλα ανατολικά Πατριαρχεία», Θεολογία τ. 42(1971), σ.326. Αναλυτικά περί της Πενταρχίας των Πατριαρχών βλ. Βλ. Φειδάς, Προϋποθέσεις διαμορφώσεως του θεσμού της Πενταρχίας των Πατριαρχών, Αθήναι 1969, σ.σ. 350, του ίδιου, Ιστορικοκανονικά προβλήματα περί την λειτουργίαν του θεσμού της Πενταρχίας των Πατριαρχών, Αθήναι 1970, σ.σ. 275.

B. ΤΟ ΠΑΠΙΚΟ ΠΡΩΤΕΙΟ-Ο ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΡΩΜΗΣ ΚΑΙ Η ΤΟΠΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

Σύμφωνα με τη Ρωμαιοκαθολική εκκλησιολογία : Ο επίσκοπος της Εκκλησίας της Ρώμης είναι ο βικάριος του Χριστού και ποιμήν της οικουμενικής Εκκλησίας στη γη, η αιώνια και ορατή αρχή και θεμέλιο της ενότητας (Κατήχηση § 882, LG § 23). Έτσι, ο Πάπας από θεϊκή σύσταση («θείω δικαίω»-de jure divino) (Κατήχηση, § 937, LG § 23) δυνάμει του αξιώματός του ως αντιπρόσωπος του Χριστού και ποιμένας όλης της Εκκλησίας απολαμβάνει **ανωτάτη, πλήρη, άμεση και παγκόσμια κανονική εξουσία στην Εκκλησία, που μπορεί πάντα ελεύθερα να ασκεί** (Κατήχηση § 882, 936-937, LG § 22-23, κανόνας 331). Λόγω του αξιώματός του διαθέτει το πρωτείο στη διοικητική εξουσία **πάνω σε όλες τις επί μέρους εκκλησίες** και ομάδες εκκλησιών (LG § 23, κανόνας 333, §1). Δεν υπάρχει έκκλητον, ούτε προσφυγή εναντίον μιας αποφάσεως ή διατάγματος του Ρωμαίου Ποντίφικος (κανόνας 333, §3), ούτε και σε Οικουμενική Σύνοδο. Ο Πάπας όταν ασκεί «το ύψιστο διδακτικό αξίωμα» και διακηρύσσει με οριστική πράξη μια διδασκαλία σχετική με την πίστη και την ηθική (cum ex cathedra loquitur (Α΄ Βατικανή) κατέχει **το αλάθητο, που υποσχέθηκε ο Χριστός στην Εκκλησία** (Κατήχηση § 891, LG § 25). Οι αποφάσεις του Ρωμαίου Ποντίφικος «ex esse, non autem ex consensu Ecclesiae, irreformabiles esse»⁷¹

Ο πάπας είναι κεφαλή και «αρχηγός του συλλόγου των επισκόπων» (LG § 22, Κατήχηση § 936). «Ο σύλλογος ή το σώμα των επισκόπων δεν έχει εξουσία, αν δεν βρίσκεται σε κοινωνία με τον επίσκοπο Ρώμης, ως αρχηγό του». Ο ίδιος αυτός σύλλογος «είναι επίσης φορέας της υπέρτατης και πλήρους εξουσίας μέσα στην παγκόσμια Εκκλησία, την οποία όμως δεν μπορεί να ασκεί χωρίς τη σύμφωνη γνώμη του επισκόπου Ρώμης» (LG § 22, 24, Κατήχηση § 883). «Μέλος του επισκοπικού σώματος γίνεται κανείς με την επισκοπική χειροτονία και **με την ιεραρχική κοινωνία με την κεφαλή** και τα μέλη του συλλόγου». ... Για την κανονική χειροτονία ενός επισκόπου [σε ολόκληρο τον κόσμο], απαιτείται σήμερα ειδική άδεια του επισκόπου Ρώμης,» (Κατήχηση § 1559). Ο πάπας Πίος 12^{ος} στην εγκύκλιό του *Mystici corporis* (29.1.1943) σημειώνει για τους επισκόπους ότι κατά την επιτέλεση της ποιμαντικής διακονίας τους «δεν ενεργούν εξ ολοκλήρου ιδίω δικαίω (suis juris), αλλ' είναι υποτεταγμένοι εις την εξουσίαν του Ρωμαίου Ποντίφικος, εφ' όσον απολαύουσιν συνήθους εξουσίας δικαιοδοσίας, ήτις απορρέει εις αυτούς αμέσως εκ του πάπα»⁷²

Εδώ τίθεται το βασικό ερώτημα : χωρίς την άμεση παρέμβαση του Επισκόπου Ρώμης είναι ελλιπής και ανεπαρκής η κάθε τοπική Εκκλησία⁷³ ; ή αντιθέτως κάθε τοπική Σύνοδος είναι αυτοτελής και «τελεία» στη διοίκηση των υποθέσεών της, με βασικότερες την εκλογή και κρίση των Επισκόπων της ακόμα και χωρίς την «**ανωτάτη, πλήρη, άμεση και παγκόσμια κανονική εξουσία στην Εκκλησία**» του πάπα της Ρώμης ; Ποια είναι επί αυτού η κανονική παράδοση της ενιαίας και αδιαιρέτου Εκκλησίας της α΄ χιλιετίας ;

1. Η ΑΥΤΟΤΕΛΕΙΑ-ΕΠΑΡΚΕΙΑ ΤΩΝ ΤΟΠΙΚΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ-ΣΥΝΟΔΩΝ.

Σύμφωνα με την κανονική παράδοση, όπως έχει καταγραφεί και ρυθμιστεί μέσω των ι. Κανόνων των Οικουμενικών Συνόδων, «μία εκ των πλέον θεμελιωδών αρχών του Κανονικού Δικαίου της αρχαίας Εκκλησίας είναι ότι ουδείς Επίσκοπος δύναται να παρέμβει εις την διοίκησιν άλλης επισκοπής εκτός της ιδικής του»⁷⁴. Η διοίκηση των τοπικών Εκκλησιών ασκείται αποκλειστικά και μόνο από τον Επίσκοπο για θέματα που αφορούν στην επισκοπή του «Έκαστον γάρ επίσκοπον έξουσίαν ἔχειν τῆς ἑαυτοῦ παροικίας, διοικεῖν τε κατὰ τὴν ἑκάστῳ ἐπιβάλλουσαν εὐλάβειαν, καὶ πρόνοιαν ποιεῖσθαι τῆς χώρας τῆς ὑπὸ τὴν ἑαυτοῦ πόλιν· ὡς καὶ χειροτονεῖν πρεσβυτέρους καὶ διακόνους,

⁷¹ Η απόφαση της Α΄ Βατικανής Συνόδου στο ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α΄ του παρόντος.

⁷² Π. Τρεμπέλα, *Δογματική της Ορθόδοξου Καθολικής Εκκλησίας*, Αθήναι 1959, τ. Β΄ σ. 394.

⁷³ Πρβλ. την σχετική αναφορά για την Ορθόδοξη Εκκλησία στην παπική διακήρυξη «*Dominus Jesus*», στο Στ. Τσομπανίδης, Η διακήρυξη "Dominus Iesus" και η οικουμενική σημασία της, Από το οικουμενικό άνοιγμα στην εκκλησιολογική αποκλειστικότητα της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας, εκδ. Πουρνάρας, Θεσσαλονίκη 2003, σ.σ. 280

⁷⁴ Ι. Ζηζιούλας, «Ο συνοδικός Θεσμός, ιστορικά, εκκλησιολογικά και κανονικά προβλήματα», στο Τιμητικό αφιέρωμα εις τον Μητροπολίτην Κίτρους Βαρνάβαν, Αθήναι 1980, σ. 173.

καὶ μετὰ κρίσεως ἕκαστα διαλαμβάνειν» (ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ-9). Μάλιστα σύμφωνα με τον Α-5, η απόφαση Επισκόπου να αποβάλει κάποιον της εκκλησιαστικής κοινωνίας δεσμεύει τους λοιπούς επισκόπους.⁷⁵

Στις περιπτώσεις όμως που υπάρχουν θέματα που εκτείνονται πέραν των ορίων μιας Επισκοπής και αφορούν σε περισσότερες Εκκλησίες μιας Επαρχίας αρμοδιότητα έχουν οι τοπικές Σύνοδοι των επισκόπων μιας επαρχίας με τη συμμετοχή, ει δυνατόν, όλων των Επισκόπων της, σύμφωνα με τον ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ-9 : «περαιτέρω δὲ μηδὲν πράττειν ἐπιχειρεῖν, δίχα τοῦ τῆς μητροπόλεως ἐπισκόπου, μηδὲ αὐτὸν ἄνευ τῆς τῶν λοιπῶν γνώμης».

Οι κανόνες που αναφέρονται στις Συνόδους είναι λεπτομερείς : Ρυθμίζουν τον τόπο⁷⁶, το χρόνο⁷⁷, τα θέματα⁷⁸, τη σύνθεση⁷⁹, την αντιπροσώπηση⁸⁰, την αδικαιολόγητη απουσία⁸¹, τον προσκαλούντα⁸², και προεδρεύοντα⁸³, την εγκυρότητα⁸⁴, τον τρόπο λήψεως λήψη αποφάσεων⁸⁵, το ρόλο του «πρώτου»⁸⁶. Από καμία κανονική διάταξη δεν προκύπτει ότι για την εγκυρότητα της συγκλήσεως, ή λήψεως αποφάσεως μιας Συνόδου, κατά την α' χιλιετηρίδα ήταν απαραίτητη η έγκριση, ή έστω η σύμφωνη γνώμη του Επισκόπου Ρώμης, ή ότι ο Ρώμης είχε τη δυνατότητα επεμβάσεως στην τοπική Σύνοδο. **Οι Τοπικές Σύνοδοι δεν είχαν κάποια έλλειψη ή ανάγκη η οποία θα θεραπευόταν με την προσφυγή σε άλλη αυθεντία εκτός της ίδιας της Συνόδου.** Ο ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ-16 χαρακτηρίζει ως «*τελείαν δὲ ἐκείνην εἶναι σύνοδον, ἧ συμπάρεστι καὶ ὁ τῆς μητροπόλεως*», ενώ στον ΚΑΡΘΑΓΕΝΗΣ-26 η «πλήρης αυθεντία» μιας Συνόδου εξαρτάται αποκλειστικά από την προσωπική ή δι' αντιπροσωπεύσεως συμμετοχή περισσότερων εκ των επισκόπων της επαρχίας αυτής.

Συνεπώς, η απαίτηση του παπικού θεσμού για «*ανωτάτη, πλήρη, άμεση και παγκόσμια κανονική εξουσία, που ελεύθερα μπορεί να ασκεί*» στη διοίκηση των Τοπικών Εκκλησιών πάνω από την τοπική Σύνοδο ή έστω και παράλληλα προς αυτήν δεν έχει κανένα κανονικό έρεισμα με βάσει τους ι. Κανόνες των Οικουμενικών Συνόδων.

α) ΔΙΚΑΙΟ ΧΕΙΡΟΤΟΝΙΩΝ (jus ordinandi).

Η αυτοτέλεια και πληρότητα των τοπικών Εκκλησιών αποδεικνύεται από την κανονική δυνατότητά τους να εκλέγουν τους Επισκόπους μέσω των τοπικών Συνόδων εκάστης επαρχίας. Η εκλογή Επισκόπου είναι η ύψιστη στιγμή για το συνοδικό πολίτευμα της Εκκλησίας, ή κατά τον Ζωναρά από τη δικαιοδοσία της επαρχιακής συνόδου «το μείζον και κυριώτερον η των επισκόπων χειροτονία»⁸⁷. Οι κανόνες προβλέπουν ομόφωνα, χωρίς καμία εξαίρεση, ότι η εκλογή Επισκόπου σε συγκεκριμένη Επισκοπή γίνεται αποκλειστικά και μόνο από τη Σύνοδο της Επαρχίας στην οποία υπάγεται η Επισκοπή. Ενδεικτικά αναφέρουμε τον Α-4, ο οποίος επαναλαμβάνεται και στον Ζ-6, τον Β-2, ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ-19, ΛΑΟΔΙΚΕΙΑΣ-12. Σε όλους τους κανόνες απαιτείται η συγκρότηση «συνόδου τελείας» (ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ-16) με την παρουσία οπωσδήποτε του μητροπολίτου της επαρχίας και ει δυνατόν όλων των επισκόπων. Μάλιστα τονίζεται στον Α-4 και Ζ-6 ότι αν υπάρχει σοβαρή δυσκολία για την παρουσία όλων των Επισκόπων της επαρχίας η χειροτονία είναι έγκυρος όταν «*συμψήφων γινομένων καὶ τῶν ἀπόντων, καὶ συντιθεμένων διὰ γραμμάτων*», ή κατά τον ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ-19 : «*τούς γε πλείους ἐξάπαντος παρῆναι δεῖ, ἢ διὰ γραμμάτων ὁμοψήφους γενέσθαι, καὶ οὕτω μετὰ τῆς τῶν πλειόνων ἤτοι παρουσίας,*

⁷⁵ πρβλ και Β-2, Γ-8, ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ-22.

⁷⁶ Δ-19, ΠΕΝΘΕΚΤΗΣ-8

⁷⁷ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΣ-37, Α-5, Δ-19, ΠΕΝΘΕΚΤΗΣ-8, Ζ-6, ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ-20, ΚΑΡΘΑΓΕΝΗΣ-26

⁷⁸ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΣ-37, Α-5, Δ-19, ΠΕΝΘΕΚΤΗΣ-8, Ζ-6, ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ-20, ΚΑΡΘΑΓΕΝΗΣ-26

⁷⁹ Α-5, Δ-19, ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ-19, 20, ΚΑΡΘΑΓΕΝΗΣ-26

⁸⁰ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ-19, ΚΑΡΘΑΓΕΝΗΣ-26

⁸¹ Δ-19, ΠΕΝΘΕΚΤΗΣ-8, Ζ-6,

⁸² ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ-19, 20

⁸³ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ-9

⁸⁴ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΣ-34, ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ-9, 16, 19, 20, ΚΑΡΘΑΓΕΝΗΣ-26

⁸⁵ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΣ-34, ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ-19

⁸⁶ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΣ-34 (αναλυτικότερα πιο κάτω), ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ-9, 16, 19,

⁸⁷ Ρ-Π. τ. Β' 129

ἢ ψήφου, γίνεσθαι τὴν κατάστασιν». Η χειροτονία λοιπόν Επισκόπου «*δίχα συνόδου καὶ παρουσίας τοῦ ἐν τῇ μητροπόλει τῆς ἐπαρχίας*» εἶναι αδιανόητη γιὰ τὴν κανονικὴ πρᾶξη τῆς ἀ΄ χιλιετίας : «*εἰ δὲ ἄλλως παρὰ τὰ ὠρισμένα γίνουσι, μηδὲν ἰσχύειν τὴν χειροτονίαν*» (ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ-19). **Κανένας ἄλλος ἐκτὸς τῶν Επισκόπων τῆς ἐπαρχίας δὲν ἔχει δικαίωμα νὰ παρεμβαίνει στὴν ἐκλογή τῶν Επισκόπων**⁸⁸. Ἡ Γ΄ Οἰκουμ. Σύνοδος στὸν Γ-8 εἶναι ἀπολύτως κατηγορηματικὴ γιὰ τὴν αὐτοτέλεια τῶν Συνόδων ὄχι μόνον στὶς ἐκλογὲς ἐπισκόπων τῆς Κύπρου, ἀλλὰ προβλέπει καὶ «*τὸ δὲ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων διοικήσεων, καὶ τῶν ἀπανταχοῦ ἐπαρχιῶν παραφυλαχθήσεται*», ὅπως ἐπὶ λέξει ἀναφέρει. Απαιτεῖ αυστηρὴ τήρηση «*ἵνα μὴ τῶν Πατέρων οἱ κανόνες παραβαίνωνται, μηδὲ ἐν ἱερουργίας προσήματι, ἐξουσίας τύφος κοσμικῆς περὶσδύηται, μηδὲ λάθωμεν τὴν ἐλευθερίαν κατὰ μικρὸν ἀπολέσαντες, ἦν ἡμῖν ἐδώρησατο τῷ ἰδίῳ αἵματι ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὁ πάντων ἀνθρώπων ἐλευθερωτῆς*» γιὰ νὰ καταλήξει : «*Εἰ δὲ τις μαχόμενον τύπον τοῖς νῦν ὠρισμένοις προσκομίσει, ἄκυρον τοῦτον εἶναι ἔδοξε τῇ ἁγίᾳ πάσῃ καὶ οἰκουμενικῇ συνόδῳ*».

Επίσης, ἡ ἐκλογή Επισκόπου ἀπὸ κανονικὴ σύνοδος καὶ στὴ συνέχεια ἡ χειροτονία τοῦ γίνεται γιὰ συγκεκριμένη Ἐπισκοπὴ καὶ ὄχι «ἀπολελυμένως»⁸⁹. Ἔτσι εἶναι αδιανόητη ὄχι μόνον γιὰ τὴν κανονικὴ πρᾶξη, ἀλλὰ συνολικὰ γιὰ τὴν Ὀρθόδοξη Ἐκκλησιολογία⁹⁰ ἡ παραχώρηση μετὰ τὴν εἰς Ἐπίσκοπον χειροτονία ἀποκλειστικὰ ἀπὸ τὸν Πάπα τῆς «*missio canonica*⁹¹, ἣτις θεωρεῖται ἀπαραίτητος, δια νὰ δυνηθεῖ ὁ Ἐπίσκοπος νὰ ἀσκῆσει κανονικῶς τὸ ... τριπλὸν ἀξίωμά του, ἡ δὲ παροχὴ τῆς τοιαύτης προσθέτου προϋποθέσεως θεωρεῖται ὑπόθεσις τοῦ Πάπα»⁹².

Ἡ ἀπαίτηση λοιπὸν γιὰ ἀπευθείας διορισμὸ τῶν Επισκόπων σὲ ολόκληρο τὸν κόσμον προσωπικὰ ἀπὸ τὸν Πάπα δὲν μπορεῖ νὰ δικαιολογηθεῖ κανονικῶς, ἀκόμα καὶ ἀν θεωρήσουμε ὅτι γιὰ τοὺς Δυτικούς, ὁ πάπας μετὰ τὸ σχίσμα δὲν εἶναι μόνον «Πατριάρχης τῆς Δύσεως»⁹³, ἀλλὰ ολοκλήρου τῆς υφῆλιου καὶ συνεπῶς ὡς Πατριάρχης τοὺς δικαιούται προσωπικὰ νὰ ἀποφασίζει τὴν ἐκλογή τῶν Επισκόπων. Καὶ στὴν περίπτωσι αὐτῇ, ἡ κανονικὴ παράδοσις, ὅπως ἤδη ἀναφέραμε, ἀπαιτεῖ συνοδικὴ ἀπόφασις τῆς Πατριαρχικῆς Συνόδου καὶ ὄχι τὴν προσωπικὴ ἀπόφασις τοῦ Πατριάρχου.

Κατὰ συνέπειαν, οἱ πρακτικὲς ἐπιλογὴς ἢ διορισμοὶ τῶν Ρωμαιοκαθολικῶν Επισκόπων ἀπὸ εὐθείας ἀπὸ τὸν Ἐπίσκοπο Ρώμης χωρὶς τὴν κυρίαρχη ἀπόφασις τῆς ἀρμοδίας Συνόδου τῆς Τοπικῆς Ἐκκλησίας, ἢ ἔστω, ἡ ἀπαίτηση ἐγκρίσεως τῆς ἀποφάσεως τῆς Συνόδου γιὰ τὴν ἐκλογή Επισκόπου ἀπὸ τὸν Πάπα εἶναι ξένες στὴν πρακτικὴ τῆς ἐνωμένης Ἐκκλησίας τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων καὶ προσβάλλουν εὐθέως τὴν ἴδια τὴν οὐσίαν τῆς κανονικῆς

⁸⁸ Κατὰ τὸν Β-2 : «*Ἀκλήτους δὲ ἐπισκόπους ὑπὲρ διοίκησιν μὴ ἐπιβαίνειν ἐπὶ χειροτονία, ἢ τισιν ἄλλαις οἰκονομαῖς ἐκκλησιαστικαῖς. Φυλαττομένου δὲ τοῦ προγεγραμμένου περὶ τῶν διοικήσεων κανόνος, εὔδηλον ὡς τὰ καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν ἢ τῆς ἐπαρχίας σύνοδος διοικήσει, κατὰ τὰ ἐν Νικαίᾳ ὠρισμένα*». Επίσης στὴν Στ' Οἰκουμενικῇ Συνόδῳ, μετὰ τὴν καταδίκη τοῦ Πατριάρχου Ἀντιοχείας, οἱ Ἐπίσκοποι «τῆς Ἀντιοχείας μεγάλῳ πλέθῳ» ζήτησαν «*τοῦ προχειρισθέντος προέδρου ἐν τῷ τῆς Ἀντιοχείας πόλεως θρόνῳ, ... ψήφισμα γενέσθαι κατὰ τὴν συνήθη ἀκολουθίαν ἐκ τῶν ὑπὸ τὸν εἰρημένον θρόνον θεοφιλῶν ἐπισκόπων τε καὶ κληρικῶν*» (Πρακτικά, τ. Γ΄, σ. 123). Οὐδεμία ἐγκρίσις ἦταν ἀπαραίτητη ἀπὸ τὸν ἐπίσκοπο Ρώμης ἢ ἄλλον ἐκτὸς τῆς Συνόδου τοῦ θρόνου τῆς Ἀντιοχείας, ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὰ Πρακτικά τῆς Συνόδου.

⁸⁹ πρβλ τὸν Δ-6 που καθορίζει «*Μηδένα ἀπολελυμένως χειροτονεῖσθαι, ... τοὺς δὲ ἀπολύτως χειροτονουμένους, ὠρισεν ἡ ἁγία σύνοδος, ἄκυρον ἔχειν τὴν τοιαύτην χειροθεσίαν, καὶ μηδαμοῦ δύνασθαι ἐνεργεῖν, ἐφ' ὕβρει τοῦ χειροτονήσαντος*».

⁹⁰ βλ. τόσο στὴν ἐκλογή ὅσο καὶ στὴ συστατικὴ τοῦ ἐπισκοπικοῦ ἀξιώματος πρᾶξις, στὴν Ευχὴν τῆς εἰς Ἐπίσκοπον Χειροτονίας, γίνεται μνεῖα τῆς συγκεκριμένης ἐπισκοπῆς γιὰ τὴν ὁποία χειροτονεῖται βλ. Ἀρχιερατικόν, ἐκδ. Ἀποστολικὴ Διακονία, Αθήναι 1999, σ. 116.

⁹¹ LG § 24, σ. 49.

⁹² Στ. Χαρκιανᾶκη, Το περὶ Ἐκκλησίας Σύνταγμα τῆς Β΄ Βατικανῆς Συνόδου, Θεσσαλονίκη, 1969, σ. 180-185, πρβλ. Ρ. Duprey, «*Ἡ συνοδικὴ δομὴ τῆς Ἐκκλησίας ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Θεολογίᾳ*», μτφρ. Αρχιμ. Β. Ἀρχοντῶνη, Γρηγόριος ὁ Παλαμάς, 56 (1972), 207-208. καὶ Ι. Ζηζιούλας, «*Ὁ συνοδικὸς Θεσμός, ἱστορικὰ, ἐκκλησιολογικὰ καὶ κανονικὰ προβλήματα*», στὸ Τιμητικὸ ἀφιέρωμα εἰς τὸν Μητροπολίτην Κίτρους Βαρνάβαν, Αθήναι 1980, σ. 184-185. Ἡ πηγὴ τῆς *missio canonica* βασίζεται στὴν μεσαιωνικὴ προελεύσεως διάκρισις «*ἐξουσίας δικαιοδοσίας*» (*potestas jurisdictionis*), ἡ ὁποία ἐχορηγεῖτο ἀνέκαθεν ὑπὸ τοῦ Πάπα, καὶ τῆς «*ιερατικῆς ἐξουσίας*» (*potestas ordinis*) που παρέχεται με τὴν χειροτονία, παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι ἀποφεύγεται νὰ μνημονευτεῖ στὸ περὶ Ἐκκλησίας Διάταγμα τῆς Β΄ Βατικανῆς (LG § 24).

⁹³ Περί τῆς διαγραφῆς τοῦ τίτλου «*Πατριάρχης τῆς Δύσεως*» ἀπὸ τὸ *Annuario Pontificio* (2006), βλ. τὸ ἀπὸ 8.6.2006 ἀνακοινωθέν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, στὸ www.ec-patr.gr/docdisplay.php, τὴν ἀπὸ 17.3.2006 ἐπιστολὴν Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν Χριστοδούλου πρὸς τὸν Πάπα Βενέδικτον XVI, «*περὶ τοῦ τίτλου "Πατριάρχης τῆς Δύσεως"*», Ἐκκλησία, τ. 83 (2006), σ. 420, βλ. Φειδᾶ, «*Πατριάρχης τῆς Δύσεως καὶ παπικὸς Θεσμός, Μία Ὀρθόδοξη προσέγγισις*», Ἐπίσκεψις, 660(2006), σ.σ. 18-27.

υποστάσεως των Επισκόπων, ως μη κανονικώς εκλεγέντων και ως εκ τούτου «μηδὲν ἰσχύειν τὴν χειροτονίαν» τους (ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ-19), ἢ «ἄκυρον ... εἶναι ἔδοξε τῇ ἁγίᾳ πάσῃ καὶ οἰκουμενικῇ συνόδῳ» (Γ-8) !

β) ΔΙΚΑΙΟ ΚΡΙΣΕΩΣ (jus jurandi).

Ἐνα ἄλλο κεφάλαιο που αποδεικνύει ὄχι μόνο τὴν πλήρη ἀπουσία παπικῆς δικαιοδοσίας ἐπὶ πασῶν τῶν τοπικῶν Εκκλησιῶν, ἀλλὰ ἀντιθέτως τὴν πληρότητα καὶ τὸ αὐτοδιοίκητο τῶν τοπικῶν Εκκλησιῶν ὑπὸ τῶν οικείων Συνόδων τους εἶναι καὶ αὐτὸ τῆς κρίσεως τῶν Επισκόπων. Καὶ στο θέμα αὐτὸ οἱ Κανόνες ὁμοφώνως ἀποφαίνονται ὅτι τὴν ἀρμοδιότητα ἀποκλειστικῆς κρίσεως ἔχουν οἱ Ἐπίσκοποι τῆς ἐπαρχίας στὴν ὁποία ἀνήκει ὁ κατηγορούμενος Ἐπίσκοπος.⁹⁴ Ἐπανεξέτασις τῆς υποθέσεως καὶ σε δεύτερο βαθμὸ προβλέπεται πάλι ἀπὸ «μείζονα Σύνοδο» (Β-6), που θὰ καλέσει ὁ μητροπολίτης συγκροτούμενη ἀπὸ πλησιοχώρους Επισκόπους (ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ-12).

Ι. ΚΑΝΟΝΕΣ ΣΥΝΟΔΟΥ ΣΑΡΔΙΚΗΣ (341).

Στὸ δίκαιο κρίσεως ἐπισκόπων ἀναφέρονται καὶ οἱ κανόνες 3, 4 καὶ 5 τῆς ἐν Σαρδική (Σόφια) Συνόδου.⁹⁵ Οἱ κανόνες αὐτοὶ παρουσιάζονται ἀπὸ τοὺς Δυτικούς ὅτι παρέχουν στὸν Πάπα τὸ ἐκκλητον, τὴν ἄμεση δηλ. δικαστικὴ κρίση σε δεύτερο βαθμὸ ἐφ' ὅλων τῶν καταδικασθέντων Επισκόπων⁹⁶. Ὅμως με προσεκτικὴ ἀνάγνωση δὲν προκύπτει κάτι τέτοιο : οἱ κανόνες δίνουν τὸ δικαίωμα στὸν καταδικασθέντα Ἐπίσκοπο νὰ προσφύγει στὸν πᾶπα Ρώμης «ἵνα καὶ αὐθις ἡ κρίσις ἀνανεωθῇ» (κατὰ τὸν ΣΑΡΔΙΚΗΣ-3) ἢ «ἀνανεώσασθαι αὐτοῦ τὴν ἐξέτασιν τοῦ πράγματος» (κατὰ τὸν ΣΑΡΔΙΚΗΣ-5). Ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης μπορεῖ, ἐὰν κρίνει, νὰ ζητήσῃ τὴν ἐπανάληψη τῆς δίκης με τὴ συμμετοχὴ περισσοτέρων ἐπισκόπων ἢ καὶ παρουσία ἀντιπροσώπων του. Δὲν του παρέχεται τὸ δικαίωμα νὰ κρίνει κατ' ἐφέσειν καὶ νὰ ἀποφασίσῃ ὁ ἴδιος ἐπὶ τῆς οὐσίας τὴν ἐνοχὴ ἢ ἀθωότητα τοῦ καταδικασθέντος κληρικοῦ, διότι ἡ τελικὴ κρίση ἀνήκει ἀποκλειστικὰ σὲ Σύνοδο τῶν Επισκόπων «ὥστε διὰ τῶν γειτνιώντων τῆ ἐπαρχία ἐπισκόπων, εἰ δέοι, ἀνανεωθῆναι τὸ δικαστήριον» (ΣΑΡΔ 3)⁹⁷. Δηλαδή, σύμφωνα με τὸν ΣΑΡΔΙΚΗΣ-3 καὶ 5 στὸν πᾶπα δὲν χορηγεῖται οὐσιαστικὸ δικαίωμα κρίσεως, ἀλλὰ ἀπλὸ δικονομικὸ δικαίωμα, ὥστε νὰ εἰσάγει τὴν ὑπόθεση σὲ ἀυξημένης συνθέσεως σύνοδο Επισκόπων, ἐνῶ κατὰ τὸν ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ-14⁹⁸ αὐτὴ ἡ ἀρμοδιότητα ἀνήκει στὸν τῆς ἐπαρχίας μητροπολίτην⁹⁹. Μάλιστα ὁ πᾶπας δὲν ἔχει «τὸ δικαίωμα νὰ ἀκυρώσῃ τὴν δευτέραν ταύτην κρίσιν».¹⁰⁰ Ἀντιθέτως, κατὰ τὸν Δ-9 καὶ Δ-17 ἐν συνδυασμῷ με τοὺς Α-6 καὶ Β-2, τὸ ἐκκλητον, δηλ. ἡ τελικὴ ἐπὶ τῆς οὐσίας κρίση ἔχει παραχωρηθεῖ στο

⁹⁴ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΣ-74, Β-6, ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ-12, 14, 15, ΣΑΡΔΙΚΗΣ-3, ΚΑΡΘΑΓΕΝΗΣ-12 καὶ 2^{ος} κανόνας τῆς Συνόδου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ 394.

⁹⁵ Ἡ Σύνοδος τῆς Σαρδικῆς συνεκλήθη ἀρχικὰ ὡς Οἰκουμενικὴ, ἀλλὰ ἐξελίχθη σὲ τοπικὴ σύνοδο τῆς Δύσεως βλ. σχόλιο Ζωναρά (Ρ-Π, τ. Β' σ. 178-179 καὶ Προσχέδιο Κρήτης, § 26), οἱ κανόνες τῆς ὁμως ἔχουν επικυρωθεῖ ἀπὸ τὴν Πενθέκτη. Περὶ τῆς Συνόδου τῆς Σαρδικῆς καὶ τῶν κανόνων τῆς βλ. Σεραφεῖμ, Ἐπισκόπου Πειραιῶς, Αἰ ἀιρέσεις τοῦ Παπισμοῦ, Πειραιᾶς 2009, σ. 105-107, βλ. Φειδά, Προϋποθέσεις διθαμορφώσεως τοῦ θεσμοῦ τῆς Πενταρχίας τῶν Πατριαρχῶν, Αθήναι 1969, σ. 105-111, Φ. Τακόπουλος, Το ζήτημα τοῦ Εκκλητίου στους Κανόνες τῆς Συνόδου τῆς Καρθαγένης (419), σ. 78 κ.εξ. Β. Στεφανίδης, «Ἰννοκέντιος Α΄», ΕΕΘΣΠΑ 1924, σ. 360 κ. εξ., τοῦ αὐτοῦ «Ἡ γνησιότης τῶν τριῶν κανόνων τῆς ἐν Σαρδικῇ Συνόδου» ΕΕΘΣΠΑ, 1931, σ. 389-392.

⁹⁶ Δ. Σαλάχας, «Πρωτεῖο καὶ συνοδικότητα στὸ Θεολογικὸ διάλογο Καθολικῶν καὶ Ὀρθοδόξων (θέσεις καὶ ἀντιθέσεις στὸ Κείμενο τῆς Μικτῆς Επιτροπῆς στὴ Ραβέννα)», στὴ διαδικτυακὴ τοποθεσία www.cen.gr/index.php?Itemid=96&id=239&option=com_content&task=view.

⁹⁷ Στὸ «Προσχέδιο Κρήτης» (βλ. πιο κάτω, στα Ἐπιλεγόμενα) σημειώνεται : «Ἡ ἀκολουθητέα διαδικασία σὲ ἐκκλησίαι πρὸς τὴν Ρώμη, ἀπὸ τῆς Συνόδου τῆς Σαρδικῆς. Ἐκεῖ κατετέθη ὅτι Ἐπίσκοπος ποὺ εἶχε καταδικασθεῖ μπορούσε νὰ κάνει ἔκκληση πρὸς τὸν Πάπα, καὶ ὁ τελευταῖος, ἐὰν τὸ θεωροῦσε κατάλληλο, μπορούσε νὰ διατάξῃ ἐπανεκδίκαση, ἢ ὁποῖα διεξαγόταν ἀπὸ τοὺς Ἐπισκόπους τῶν Μητροπόλεων, ὁμόρων πρὸς τὸν καταδικασθέντα Ἐπίσκοπο. Ἐὰν ἔτσι ἐζητεῖτο ἀπὸ τὸν καταδικασθέντα Ἐπίσκοπο, ὁ Πάπας θὰ μπορούσε νὰ στείλῃ ἀντιπροσώπους [sic] γιὰ νὰ βοηθήσουν τοὺς Ἐπισκόπους τῶν γειτονικῶν Μητροπόλεων» (Προσχέδιο Κρήτης, § 26).

⁹⁸ Τακόπουλος, ἐνθ' ἀνωτ. σ. 55-59.

⁹⁹ βλ. Φειδά, «Ἡ αὐθεντία τοῦ Πρώτου καὶ οἰκουμενικοῦ θεσμοῦ στὴν περίοδο τῶν Οἰκουμενικῶν συνόδων», Ἐπίσκεψις, τ. 709(1010), σ. 14.

¹⁰⁰ Ι. Μάγεντορφ, «Τὸ πρωτεῖο τοῦ Ρώμης ἐν τῇ κανονικῇ παραδόσει τῶν πρώτων αἰώνων», ΘΗΕ τ. 10, στ. 707.

θρόνο της Κωνσταντινουπόλεως και στους εξάρχους της διοικήσεως για την κρίση των Μητροπολιτών της δικαιοδοσίας τους.

Επίσης, άξια επισημάνσεως είναι η αναφορά του ΣΑΡΔΙΚΗΣ-3 όχι στον επίσκοπο Ρώμης γενικά, όπως συμβαίνει σε όλες τις κανονικές διατάξεις γενικής ισχύος¹⁰¹, αλλά στο συγκεκριμένο πάπα, «Ιουλίω τω επισκόπω Ρώμης». Γίνεται σαφές ότι οι Πατέρες της Συνόδου θέλησαν με αυτή την εξαίρεση από την κανονική τάξη να θεραπεύσουν την πολύ δύσκολη εκκλησιαστική κατάσταση της εποχής τους, όπου μόνο ο Ρώμης Ιούλιος ήταν Ορθόδοξος και είχε τη δυνατότητα¹⁰² να προστατεύσει τους πιστούς της Συνόδου της Νίκαιας (Μ. Αθανάσιο Αλεξανδρείας, Μάρκελλο Αγκύρας και Ασκληπά Γάζης), διότι οι θρόνοι της Ανατολής και ο αυτοκράτορας της Κωνσταντινουπόλεως ήταν αρειανόφρονες και τους κατεδίωκαν¹⁰³. Είναι προφανές, λοιπόν, ότι οι κανόνες αυτοί αφορούσαν τους επισκόπους της εποχής εκείνης που μπορούσαν να προσφεύγουν «Ιουλίω τω επισκόπω Ρώμης» και όχι σε κάθε πάπα¹⁰⁴.

Επίσης, σύμφωνα με τους ανωτέρω κανόνες, το δικαίωμα χορηγήσεως της δυνατότητας του πάπα να κρίνει αποφάσεις εκκλησιαστικών δικαστηρίων το χορηγεί, ίδια εξουσία, η σύνοδος. Και ασφαλώς η σύνοδος έχει τη δυνατότητα και να μην το χορηγήσει. Στον ΣΑΡΔΙΚΗΣ-3 η σύνοδος ερωτάται - ή μάλλον παρακαλείται : «ει δοκεί υμίν, τη αγάπη Πέτρου του Αποστόλου την μνήμην τιμήσωμεν και γραφήναι ... Ιουλίω τω επισκόπω Ρώμης» και «απεκρίναντο οι Επίσκοποι : τα λεχθέντα ήρεσεν» ! Συνεπώς, το όποιο δικαίωμα του Επισκόπου Ρώμης καθορίζεται «συνοδικώ δικαίω» από τους κανόνες αυτούς και δεν πηγάζει από κάποιο δήθεν «θείω δικαίω» παπικό πρωτείο δικαιοδοσίας εφ' όλης της Εκκλησίας¹⁰⁵. Δεν υπήρχε μέχρι τη στιγμή που χορηγήθηκε από τη Σύνοδο για να θεραπευτεί η σοβαρή κρίση που ταλαιπωρούσε τότε την Εκκλησία. Το ότι οι κανόνες αυτοί δεν υπονοούν κανένα «παπικό πρωτείο δικαιοδοσίας» συνάγεται εκ του ότι ο πάπας δεν έχει τη δυνατότητα αυτοδικαίας ασκήσεως του δικαίωματος αυτού, παρά μόνο αν του ζητηθεί από τον ενδιαφερόμενο Επίσκοπο.

ii. ΚΑΝΟΝΕΣ ΣΥΝΟΔΟΥ ΚΑΡΘΑΓΕΝΗΣ (419)

Οι κανόνες της Συνόδου της Σαρδικής (341), όπως ήδη αναφέρθηκε, ήσαν τοπικής Συνόδου και αφορούσαν τη συγκεκριμένη εκκλησιαστική κρίση, κατά την οποία δόθηκε η δυνατότητα στον Πάπα Ιούλιο να βοηθήσει στην υπέρβασή της, και συνεπώς δεν είχαν οικουμενική ισχύ. Για το λόγο αυτό η Σύνοδος της Καρθαγένης (418-419)¹⁰⁶ αρνήθηκε το δικαίωμα κρίσεως των αποφάσεών της στον Επίσκοπο Ρώμης. Οι παπικοί αντιπρόσωποι στη Σύνοδο της Καρθαγένης διεξεδίκησαν την αναγνώριση του εκκλήτου. Δεν μπόρεσαν όμως να επικαλεσθούν κανένα ισχυρό κανονικό επιχείρημα και αναγκάστηκαν να επικαλεσθούν νοθευμένους τους κανόνες της Σαρδικής ως δήθεν κανονικές διατάξεις της Α΄ Οικουμ. Συνόδου ! Τα μέλη της Συνόδου αμφισβήτησαν την αξιοπιστία των κανόνων που παρέθεσε η Ρώμη και ζήτησαν τα αυθεντικά κείμενα από τις Εκκλησίες της Κωνσταντινουπόλεως, Αλεξανδρείας και Αντιοχείας. Κριτήριο του κύρους των αποφάσεων περί εκκλήτου θα ήσαν οι αναμενόμενες απαντήσεις των θρόνων της Ανατολής¹⁰⁷. Η αποδειχθείσα νοθεία οδήγησε την Εκκλησία της Αφρικής σε έντονη αντίδραση και απέστειλε επιστολή στον Επίσκοπο Ρώμης με την οποία του αρνείτο κατηγορηματικά το δικαίωμα της κρίσεως των συνοδικών αποφάσεών της ! Οι δύο επιστολές της Συνόδου της Εκκλησίας της Αφρικής στους πάπες Βονιφάτιο¹⁰⁸ και

¹⁰¹ βλ τις αντίστοιχες διατάξεις περί εκκλήτου της Δ΄ Οικουμενικής, οι οποίες αναφέρουν «τῶ Κωνσταντινουπόλεως θρόνω» (Δ-17), ή «τὸν τῆς βασιλευούσης Κωνσταντινουπόλεως θρόνον» (Δ-9)

¹⁰² Ο αυτοκράτορας της Δύσεως Κώνστας ήταν Ορθόδοξος, σε αντίθεση με τον Κωνσταντινουπόλεως που ήταν αρειανόφρονας.

¹⁰³ «Η de facto περιφρόνηση της καταστατικής ... βάσεως από τις αντικανονικές συνόδους των αρειανοφρόνων επισκόπων της Ανατολής κατέστησε ... αναγκαίο των έλεγχο των αποφάσεων των επαρχιακών συνόδων», Δ. Παπανδρέου, «Η ανωτάτη αυθεντία στις Ορθόδοξες Εκκλησίες», Χριστιανός, τ. 297 (1991), σ. 108.

¹⁰⁴ Βλ. Φειδά, Προϋποθέσεις διαμορφώσεως του Θεσμού της Πενταρχίας των Πατριαρχών, Αθήναι 1969, σ. 115-129.

¹⁰⁵ Σεραφείμ, Επισκόπου Πειραιώς, Αι αιρέσεις του Παπισμού, Αθήναι 2009, 115-116.

¹⁰⁶ Τακόπουλος, ενθ' ανωτ. σ. 102 κ.εξ.

¹⁰⁷ Βλ. Φειδά, Ιουστινιανός και Πενταρχία, Αθήναι 1968, σ. 6-7

¹⁰⁸ Πηδάλιο, σ. 538-539.

Κελεστίνου¹⁰⁹ δεν αφήνουν κανένα περιθώριο για αναγνώριση μιας υπερέχουσας εξουσίας των παπών. Επισημαίνεται ότι οι ανωτέρω πάπες Βονιφάτιος και Κελεστίνος ήσαν εκ των πρώτων που απαίτησαν αυξημένη δικαιοδοσία της Ρώμης εφ' όλης της Εκκλησίας. Στις επιστολές τους προς τους πάπες οι Πατέρες της Συνόδου της Καρθαγένης εκ μέρους των Εκκλησιών της Αφρικής :

1. Αποκαλούν τους Επισκόπους Ρώμης τρεις φορές με την απλή προσωνυμία «αδελφέ»,
2. Αναγνωρίζουν τον Ρώμης ως επίσκοπο της «αποστολικής καθέδρας»¹¹⁰ χωρίς όμως αυτή η αναγνώριση να του προσδίδει και υπεροχή εξουσίας και δικαιώματα επί άλλων εκκλησιών.
3. Δεν τους αρκεί η μαρτυρία της Εκκλησίας της Ρώμης για τη διαφύλαξη της κανονικής παραδόσεως της Νικαίας, αλλά απευθύνονται στις Εκκλησίες της Ανατολής για να επαληθεύσουν την αξιοπιστία των κανόνων που τους προσάγει η Ρώμη.
4. Η έκταση της δικαιοδοσίας του Επισκόπου της Ρώμης ορίζεται από τις κανονικές διατάξεις της Α΄ Οικουμενικής Συνόδου¹¹¹. Είναι προφανές ότι κατ' αυτόν τον τρόπο διαμηνύουν ότι δεν μπορεί να απαιτεί κάποιας άλλης μορφής δικαιοδοσία : «Εφ' όσον Σύνοδος ουδέν παρέχει δικαίωμα εις τον επίσκοπον Ρώμης, δεν κατέχει το δικαίωμα τούτο ex sesse»¹¹²
5. Με εξαιρετική λεπτότητα μάλιστα υποδεικνύουν την υποχρέωση της Εκκλησίας της Ρώμης και του Επισκόπου της να τηρεί τους κανόνες της Νικαίας¹¹³, υπονοώντας τον Α-5, ο οποίος ορίζει ότι η απόφασις ενός Επισκόπου περί αφορισμού μέλους της Εκκλησίας του δεσμεύει όλους τους Επισκόπους της Καθολικής Εκκλησίας.
6. Απαιτούν από τον επίσκοπο Ρώμης να γίνεται σεβαστή η κρίση των Συνόδων τους¹¹⁴, να μην δέχεται ακοινωνήτους και ουσιαστικά τον δεσμεύουν να θεωρεί και αυτός όσους η Εκκλησία της Αφρικής εφαρμόζοντας την κανονική διαδικασία χαρακτηρίζει ως ακοινωνήτους¹¹⁵.
7. Τέλος, ο επίλογος της επιστολής είναι ο πλέον εκφραστικός του κινδύνου που διέβλεπαν κάτω από την εν τη γενέσει απαίτηση της Ρώμης για επέκταση της δικαιοδοσίας της στην κρίση των επισκόπων της Αφρικής : «Ἐκβιβαστὰς τοῖνυν κληρικοὺς ὑμῶν τινῶν αἰτούντων μὴ θέλετε ἀποστέλλειν, μήτε παραχωρεῖν, ἵνα μὴ τὸν καπνώδη τύφον τοῦ κόσμου δόξωμεν εἰσάγειν τῇ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίᾳ, ἥτις τὸ φῶς τῆς ἀπλότητος, καὶ τῆς ταπεινοφροσύνης τὴν ἡμέραν τοῖς τὸν Θεὸν ἰδεῖν ἐπιθυμοῦσι προσφέρει».

Η βασική αυτή αρχή του κανονικού δικαίου περί κρίσεως Επισκόπων αποκλειστικά και μόνο από Σύνοδο της επαρχίας, ή από Οικουμενική, είχε εφαρμογή σε ολόκληρη την περίοδο της ενωμένης Εκκλησίας. Ας σημειώσουμε δύο χαρακτηριστικά περιστατικά :

1. Κατά την έναρξη της **Α΄ Οικουμενικής Συνόδου** οι «ενδοξότατοι άρχοντες και η η υπερφυής σύγκλητος είπεν · εισίτω και ο ευλαβέστατος Θεοδώρητος (Κύρου), κοινωνήσων τη συνόδω επειδή και αποκατέστησεν αυτώ και την επισκοπήν ο αγιώτατος αρχιεπίσκοπος Λέων, και ο θειότατος και ευσεβέστατος βασιλεύς παρείναι αυτόν τη

¹⁰⁹ Πηδάλιο, σ. 540-541.

¹¹⁰ επιστολή της Συνόδου προς τον πάπα Κελεστίνου και ΚΑΡΘΑΓΕΝΗΣ-77.

¹¹¹ «Περὶ γὰρ τοῦ, τινὰς ὡσανεὶ ἐκ τοῦ πλευροῦ τῆς σῆς ἀγιωσύνης πέμπεσθαι, οὐδεμιᾶ τῶν Πατέρων συνόδῳ ὀρισθὲν εὐρίσκομεν» και «ἐπειδὴ ὄπερ πάλαι διὰ τοῦ αὐτοῦ συνεπισκόπου ἡμῶν Φαυστίνου(εκπροσώπου του Ρώμης), ὡσανεὶ ἐκ μέρους τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου αὐτόθεν ἀπέσταλτο, ἐν ταῖς ἀληθεστέραις ἀπογραφαῖς τῆς ἐν Νικαίᾳ, ... τοιοῦτο τί ποτε οὐκ ἠδυνήθημεν εὐρεῖν» Πηδάλιο, σ. 540-541

¹¹² Ι. Μάγεντορφ, «Το πρωτεῖον του Ρώμης εν τη κανονική παραδόσει των πρώτων αἰώνων», ΘΗΕ τ. 10, στ. 708.

¹¹³ «ἐπειδὴ τοῦτο καὶ τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδῳ ὀρισθὲν εὐχερῶς εὐροὶ ἢ σὴ σεβασμιότης», Πηδάλιο, σ. 540.

¹¹⁴ «τίς ἐστίν, ὅστις πιστεύσει, ἐνὶ ᾧτινιδὴποτε δύνασθαι τὸν Θεὸν ἡμῶν τῆς κρίσεως ἐμπνεῦσαι τὴν δικαιοσύνην, τοῖς δὲ ἀναριθμήτοις εἰς σύνοδον συνηθροισμένοις ἱερεῦσιν ἀρνεῖσθαι. Πῶς δὲ αὕτη ἢ περαματικὴ κρίσις βεβαία ἔσται, πρὸς ἣν τῶν μαρτύρων τὰ ἀναγκαῖα πρόσωπα, ἢ διὰ τὴν τῆς φύσεως, ἢ διὰ τὴν τοῦ γήρωος ἀσθένειαν, ἢ πολλοῖς ἄλλοις ἐμποδισμοῖς, ἐνεχθῆναι οὐ δύναται;», Πηδάλιο, σ. 540.

¹¹⁵ «τοῦ λοιποῦ πρὸς τὰς ὑμετέρας ἀκοὰς τοὺς ἐντεῦθεν παραγινομένους εὐχερῶς μὴ προσδέχησθε, μηδὲ τοὺς παρ' ἡμῶν ἀποκοινωνητέους, εἰς κοινωνίαν τοῦ λοιποῦ θελήσητε δέξασθαι· ἐπειδὴ τοῦτο καὶ τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδῳ ὀρισθὲν εὐχερῶς εὐροὶ ἢ σὴ σεβασμιότης· Μὴ οὖν οἱ ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐπαρχίᾳ ἀπὸ τῆς κοινωνίας ἀναρτηθέντες παρὰ τῆς σῆς ἀγιωσύνης, σπουδαίως, καὶ καθὼς μὴ χρῆ, φανῶσι ἀποκαθιστάμενοι τῇ κοινωνίᾳ», Πηδάλιο, σ. 540.

αγία συνόδω εθέσπισεν».¹¹⁶ Η αντίδραση των πατέρων της Συνόδου ήταν κατηγορηματική : «εισελθόντος Θεοδωρήτου του ευλαβεστάτου επισκόπου, οι Αιγύπτιοι, και οι Ιλλυρικιανοί, και Παλαιστίνιοι ευλαβέστατοι επίσκοποι εξεβόησαν · ελεήσατε · η πίστις απόλλυται · οι κανόνες τούτον εκβάλλουσι · τούτον έξω βάλε». Παρά την επιμονή των αρχόντων ότι «Θεοδώρητος ο ευλαβέστατος επίσκοπος τον οικείον απολαβών τόπον παρά του αγιωτάτου αρχιεπισκόπου της μεγαλωνύμου Ρώμης» οι επίσκοποι αρνούνταν να τον αποδεχθούν ως Επίσκοπον : «μη λέγετε αυτόν επίσκοπον · ουκ έστιν επίσκοπος ... οι κανόνες τούτον εξέβαλον · τούτον ο Θεός απεστράφη»¹¹⁷. Με άλλα λόγια οι Πατέρες της Συνόδου αρνούνται στον πάπα το δικαίωμα να ακυρώνει πράξεις Συνόδων που αφορούν σε καταδίκη Επισκόπου. Τελικά ο Θεοδώρητος Κύρου προσήλθε να επανακριθεί από Οικουμενική Σύνοδο και αφού «διά πάντων μεν ορθόδοξος απεδείχθη, και δι' αυτού δε του αναθεματίσαι Νεστόριον και Ευτυχή δικαίως τοίνυν και την εαυτού απολήψεται εκκλησίαν».¹¹⁸ Δηλ. η Σύνοδος δεν απεδέχθη την παπική απόφαση, αλλά έκρινε η ίδια τον Θεοδώρητο και κατόπιν της δικής της αποφάσεως απεκατεστάθη.

2. Ακόμα και αυτή η παπόφιλη Σύνοδος της Κωνσταντινουπόλεως 869/870, την οποία οι Δυτικοί θεωρούν ως Η' Οικουμενική, απαιτεί «συνοδική απόφαση» για την κρίση κληρικών.¹¹⁹ Για το λόγο αυτό και ο Μ. Φώτιος ετέθη στην κρίση της συνόδου, παρά την προηγηθείσα καταδίκη από τον Πάπα¹²⁰. Μάλιστα σύμφωνα με τον 13^ο Κανόνα της παπόφιλης Συνόδου της Κωνσταντινουπόλεως 869/870 ακόμα και η «καθέδρα Πέτρου του κορυφαίου των Αποστόλων» τίθεται υπό κρίσιν συνόδου¹²¹, σε αντίθεση με την παπική αυθαίρετη διδασκαλία που αργότερα διατυπώθηκε : «summa sedes a nemini judicatur» και δυστυχώς έχει ενταχθεί παραλαγμένη στο Codex Juris Canonici¹²² και ισχύει και σήμερα ! Επί πλέον δε η Σύνοδος Κωνσταντινουπόλεως 879/880 στον 1^ο κανόνα¹²³ ρητώς δηλώνει την απόλυτη αυτονομία των τοπικών εκκλησιών στην κρίση των Επισκόπων και τη δέσμευση των λοιπών να τους θεωρούν «εν τω αυτώ της επιτιμίας κρίματι». Ουδεμία παρέμβαση της Ρώμης στα θέματα κρίσεως των επισκόπων της Κωνσταντινουπόλεως ή το αντίστροφο δε είναι επιτρεπτό.

Συνεπώς τα έκτακτα περιστατικά προσφυγής ή παρεμβάσεως άλλων θρόνων σε περιπτώσεις σημαντικών κρίσεων και ιδιαίτερα σοβαρών προβλημάτων στην Εκκλησία, κυρίως όταν είχαμε ισχυρές αυτοκρατορικές παρεμβάσεις, με συνέπεια η εκκλησιαστική και κανονική τάξη να περιφρονείται δεν μπορούν να θεωρηθούν ως ισχύουσα κανονική τάξη και να αναγνωρισθούν ως κανονική και εφαρμοστέα πρακτική. Τα τυχόν περιστατικά που συνέβησαν κατά παράβαση των κανονικών αυτών διατάξεων δεν μπορούν να καταργήσουν την κανονική τάξη και εφαρμογή των ι. Κανόνων, ούτε πολύ περισσότερο, να δημιουργήσουν κανονική πρακτική. Η Δ' Οικουμενική Σύνοδος είναι κατηγορηματική : «η αγία Σύνοδος είπε · κατά των κανόνων πραγματικών (νομική διάταξη) μηδέν ισχύσει · οι κανόνες των Πατέρων κρατείτωσαν»¹²⁴ ενώ κατά τον Βαλσαμώνα «ου χρη το κατ' οικονομίαν διά τι χρήσιμον εισενεχθέν εις υπόδειγμα έλκεσθαι και ως κανόνα κρατείν εις το εξής»¹²⁵. Και για να χρησιμοποιήσω τις εύστοχες παρατηρήσεις του Μητροπολίτου Περγάμου Ιωάννου : «Ιστορικά προηγούμενα δεν πρέπει να αναμειγνύονται στο Κανονικό Δίκαιο ωσάν να επρόκειτο περί μονίμων αρχών εκκλησιολογικού ή κανονικού χαρακτήρος. Το ορθόδοξον κανονικόν δίκαιον οφείλει να μην επιτρέπει εξελίξεις και μεταβολάς ιστορικού χαρακτήρος αι οποίαι καθ' οιονδήποτε τρόπο θίγουν το βαθύτερον εκκλησιολογικόν περιεχόμενον του συνοδικού θεσμού».¹²⁶

¹¹⁶ 1^η πράξη, Πρακτικά τ. Β' σ. 67.

¹¹⁷ Πρακτικά, τ. Β' σ. 67

¹¹⁸ 8^η πράξη, Πρακτικά τ. Β' σ. 188.

¹¹⁹ Σύνοδος Κωνσταντινουπόλεως 869/870 : 9^{ος} Κανόνας : στο Πρακτικά, τ. Γ' σ. 429.

¹²⁰ Σύνοδος Κωνσταντινουπόλεως 869/870 : 4^{ος} και 6^{ος} Κανόνας, στο Πρακτικά τ. Γ' σ. 428.

¹²¹ Πρακτικά, τ. Γ' σ. 429.

¹²² κανόνας 333 §3 του CIC (βλ. Παράρτημα Α') και άρθρο 118 § 3 της Αποστολικής Διατάξεως «Pastor Bonus» στο Κ. Κυριαζόπουλος, Η Κεντρική Οργάνωσις της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας (Ρωμαϊκή Κουρία), εκδ. Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη 1996, σ. 148.

¹²³ Πρακτικά, τ. Γ' σ. 470.

¹²⁴ 4^η πράξη Δ' Οικουμενικής Συνόδου, Πρακτικά, τ. Β' σ. 170.

¹²⁵ Ρ-Π. Σύνταγμα, Β' σ. 214.

¹²⁶ Ι. Ζηζιούλας, «Ο συνοδικός Θεσμός, ιστορικά, εκκλησιολογικά και κανονικά προβλήματα», στο Τιμητικό αφιέρωμα εις τον Μητροπολίτην Κίτρον Βαρνάβαν, Αθήναι 1980, σ. 190, προβλ. Βλ. Φειδά, «Η αυθεντία του Πρώτου και ο συνοδικός θεσμός στην περίοδο των Οικουμενικών Συνόδων», Επίσκεψις τ. 709(2010), σ.

γ) Ο 34^{ος} ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΣ ΚΑΝΟΝΑΣ

Όπως ήδη αναφέραμε, ο τρόπος λειτουργίας των επαρχιακών Συνόδων καθορίζεται από σειρά κανόνων οικουμενικού κύρους στην α΄ χιλιετηρίδα. Ένας από τους παλαιότερους¹²⁷ και σημαντικότερους κανόνες είναι και ο ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΣ-34¹²⁸, ο οποίος ανάγεται στην προ της Α΄ Οικουμενικής Συνόδου εποχή και αποτελεί τη βάση για τη σύνταξη σειράς κανόνων που αφορούν στην οργάνωση και λειτουργία του συνοδικού συστήματος. Ο ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ-9 τον χαρακτηρίζει ως «*ἀρχαῖον κρατήσαντα ἐκ τῶν Πατέρων ἡμῶν κανόνα*» και τον αναλύει¹²⁹, ενώ στο πνεύμα του είναι και οι Α-4, ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ-16 και 19.

Σημειώνεται ότι ο ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΣ-34 είναι ο μοναδικός από τους επικυρωμένους από Οικουμ. Συνόδους κανόνες, στον οποίο παραπέμπει η Κατήχηση της Καθολικής Εκκλησίας (§ 887), και πάνω σε αυτόν και μόνο γίνεται προσπάθεια οικοδόμησης του κειμένου της Ραβέννας (2007)¹³⁰.

Ας δούμε λοιπόν αναλυτικότερα τον περίφημο 34^ο Αποστολικό Κανόνα σε συνδυασμό με τους σχετικούς κανόνες που τον επεξηγούν :

1. Ο ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΣ-34 αναφέρεται στις κανονικές και συνοδικές σχέσεις των επισκόπων μιας μητροπολιτικής επαρχίας με τον προεστώτα επίσκοπο της μητροπόλεως. Αναφέρεται με άλλα λόγια σε μια αυτοκέφαλη μητροπολιτική επαρχία¹³¹. Ασφαλώς βρίσκει εφαρμογή σε κάθε επαρχιακή σύνοδο ανεξάρτητα με το διοικητικό σύστημα που ισχύει (μητροπολιτικό, εξαρχικό ή πατριαρχικό).
2. Στον κανόνα παρουσιάζεται η κάθε επαρχιακή σύνοδος να διαθέτει μία πληρότητα, αυτοτέλεια και «αυθεντία», η οποία δεν έχει ανάγκη από κάποια άλλη αυθεντία εκτός αυτής για να επικυρωθεί. Όπως ήδη αναφέρθηκε, στον ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ-16 χαρακτηρίζεται η σύνοδος «*τελεία*» όταν «*συμπάρεστι καὶ ὁ τῆς μητροπόλεως*», ενώ ο ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ-19 απαιτεί την υπό του μητροπολίτου πρόσκληση πάντων των επισκόπων της επαρχίας και την κατά το δυνατόν συμμετοχή των περισσοτέρων. Και ο ΚΑΡΘΑΓΕΝΗΣ-26 θέτει ως προϋπόθεση τη συμμετοχή ὅσω το δυνατόν περισσοτέρων επισκόπων, ὡστε «*ἐν τῇ συναρχείῃ συνελεύσει πλήρης εἶναι δυναθῆ ἢ αὐθεντία*». Ουδεμία ενημέρωση ή πολλῶ μάλλον έγκριση δεν απαιτείται για τους εκτός της τοπικής Εκκλησίας επισκόπους, μηδέ του Ρώμης εξαιρουμένου.
3. Τα θέματα της τοπικής Εκκλησίας εμπίπτουν εις την ευθύνην του επισκόπου της και συνεπώς ούτε ο «πρώτος», ούτε η σύνοδος έχουν το δικαίωμα να παρεμβαίνουν. Οι επίσκοποι είναι αυτεξούσιοι στα ειδικά ποιμαντικά θέματα της επαρχίας τους, δίδοντας λόγο μόνο στο Θεό¹³². Η ελευθερία αυτή των επισκόπων εις την διαποίμανση των επισκοπῶν των αποτελεί αναφαίρετο δικαίωμα κάθε επισκόπου, ανεξαρτήτως αξίας και εκτάσεως της επισκοπῆς του, σύμφυτο προς την ιερωσύνην, αποκτώμενο κατά τη χειροτονία του.

16.

¹²⁷ P. Duprey, «Η συνοδική δομή της Εκκλησίας εν τη Ανατολική Θεολογία», μτφρ. Αρχιμ. Β. Αρχοντώνη, Γρηγόριος ο Παλαμάς, 55 (1972), 111-112.

¹²⁸ «Τοὺς ἐπισκόπους ἐκάστου ἔθνους εἰδέναι χρὴ τὸν ἐν αὐτοῖς πρῶτον, καὶ ἡγεῖσθαι αὐτὸν ὡς κεφαλὴν, καὶ μηδὲν τι πράττειν ἄνευ τῆς ἐκείνου γνώμης· ἐκεῖνα δὲ μόνᾳ πράττειν ἕκαστον, ὅσα τῆ αὐτοῦ παροικία ἐπιβάλλει, καὶ ταῖς ὑπ' αὐτὴν χώραις. Ἀλλὰ μηδὲ ἐκεῖνος ἄνευ τῆς πάντων γνώμης ποιεῖτω τι. Οὕτω γὰρ ὁμόνοια ἔσται, καὶ δοξασθήσεται ὁ Θεός, διὰ Κυρίου, ἐν ἀγίῳ Πνεύματι· ὁ Πατὴρ, καὶ ὁ Υἱός, καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα».

¹²⁹ Για την σχέση του ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΥ-34 με τον ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ-9, βλ και Π. Μενεβίσογλου, Ιστορική εισαγωγή εις τους Κανόνες της Ορθοδόξου Εκκλησίας, εκδ. Ι. Μητρόπολις Σουηδίας και πάσης Σκανδιναβίας, Στοκχόλμη 1990, σ. 111-112 και 366 κ.εξ., Π. Duprey, «Η συνοδική δομή της Εκκλησίας εν τη Ανατολική Θεολογία», μεταφρ. Β. Αρχοντώνη, Γρηγόριος ο Παλαμάς, τ. 55(1972), σ. 112.

¹³⁰ Το κείμενο της Ραβέννας, § 24 κ.εξ.

¹³¹ Π. Ροδοπούλου, «Εκκλησιολογική θεώρησης του τριακοστού τετάρτου Αποστολικού κανόνος», Κληρονομία, τ. 11(1979), σ. 1-2. Εις τους αρχαίους χρόνους όλες οι τοπικές Εκκλησίες ήσαν αυτοκέφαλες. Κατά τον Βαλασαμίνα «παλαιόν πάντες οι των επαρχιών μητροπολίται αυτοκέφαλοι ήσαν και υπό οικείων συνόδων χειροτονονόντο» (Ρ-Π, τ. Β΄ 171).

¹³² Κατά τον Αγ. Κυπριανό «εφ' ὅσον ο δεσμός της ομόνοιας υφίσταται και το μυστήριον της Καθολικής Εκκλησίας παραμένει αδιαίρετον, ἕκαστος Ἐπίσκοπος ρυθμίζει ἀφ' εαυτοῦ τας πράξεις του και την διοίκησίν του, ως ἐκεῖνος φρονεῖ, ἀποδίδων λόγον μόνο εις τον Κύριον» (Κυπριανού, Epist. 55 (52), 21).

4. Τα ζητήματα τα οποία άπτονται και των άλλων Εκκλησιών της επαρχίας ανήκουν στην αρμοδιότητα όλων των επισκόπων της επαρχίας εκείνης υπό την ηγεσίαν του «πρώτου» εξ αυτών. «Ο «πρώτος» πρέπει να είναι μέλος μιας κοινότητας. Αυτό σημαίνει ότι αποκλείεται κάποιος αυτο-οριζόμενος έξω από αυτήν και υπέρ άνω αυτής, ως κάποια εξωτερική αυθεντία, που θα λειτουργεί ανεξαρτήτως της κοινότητας. Γι' αυτό ακριβώς το λειτούργημα του πρώτου πρέπει να σχετίζεται με συγκεκριμένη εκκλησιαστική κοινότητα».¹³³
5. «Η αρμοδιότητα και η εξουσία του «πρώτου» καθορίζεται κατά τρόπο αξιοσημείωτο εις τον κανόνα τούτο. Η σχέση του με τους άλλους επισκόπους είναι σχέσις αλληλεξαρτήσεως : τίποτα δεν πράττει ο πρώτος άνευ των άλλων, αλλ' ούτε και οι λοιποί επίσκοποι άνευ του «πρώτου» (εννοείται πάντοτε επί θεμάτων των οποίων η σημασία άπτεται περισσοτέρων της μιάς τοπικών εκκλησιών). Στον κανόνα διασφαλίζονται η ισορροπία και ο αλληλοσεβασμός στις σχέσεις επισκόπων και προεστώτος επισκόπου, τονίζεται δε το συνυπεύθυνον και η αλληλεξάρτησις όλων των επισκόπων εις την διοίκησιν και διαποίμανσιν της όλης Εκκλησίας».¹³⁴
6. «Το «μηδέν πράττειν» τους επισκόπους εκάστου έθνους, δηλαδή άνευ της γνώμης και της παρουσίας του πρώτου εις την σύνοδον, δεν έχει την έννοιαν, ότι οι αποφάσεις μιας τοπικής συνόδου λαμβανόμεναι κατά πλειοψηφίαν, τίθενται υπό έγκρισιν ή απόρριψιν του πρώτου, αλλ' ότι τα γενικά θέματα μιας μητροπολιτικής επαρχίας και μάλιστα η εκλογή επισκόπων συζητούνται εν συνόδω και λαμβάνονται αποφάσεις εκεί, προεδρεύοντος οπωσδήποτε του επισκόπου της μητροπόλεως. Ούτε οι Επίσκοποι άνευ του πρώτου είναι δυνατόν να συγκροτήσουν σύνοδον, να συζητήσουν και να αποφασίσουν, ούτε ο πρώτος άνευ της περι αυτόν συνόδου των επισκόπων δύναται να αποφασίζη και να ενεργή επί θεμάτων όλης της επαρχίας. Ο Α-6 κατοχυρώνει κανονικώς ό,τι «κατά τα αρχαία έθη» εκράτει επί του θέματος αυτού»¹³⁵.
7. Ο πρώτος βρίσκει την κανονική έκφραση της εξαιρετικής τιμής μόνο εν συνοδική ατμοσφαίρα, εν τη οποία η ισότης της υπό πάντων κατεχομένης επισκοπικής εξουσίας δηλούται διά της ισότητος της αξίας ενός εκάστου των μελών της συνόδου, διό και ουδεμία γίνεται διάκρισις της ψήφου του μητροπολίτου, καθιερουμένης ως θεμελιώδους κανονικής αρχής της πλειοψηφίας («κρατείτω η των πλειόνων ψήφος»)¹³⁶.
8. Ούτως ο μητροπολίτης-επίσκοπος ήτο διοικητική κεφαλή των τοπικών Εκκλησιών της επαρχίας και ουδεμία είχε εξάρτησιν εξ ετέρας αυθεντίας, η οποία ευρίσκετο εκτός των ορίων της επαρχίας. Ο χαρακτήρ της κανονικής εννοίας του πρώτου είναι διοικητικός, εκφράζεται εντός των πλαισίων της συνοδικής συνειδήσεως της εκκλησίας, αποτελεί εκκλησιαστικήν και όχι εκκλησιολογικήν βάση διακονίας της ενότητος της κοινωνίας των τοπικών εκκλησιών και ουδεμίαν εισάγει διαφοροποίησιν εξουσίας του πρώτου έναντι των λοιπών επισκόπων».¹³⁷
9. Αναφερόμενος σε Σύνοδο από την οποία και εξαρτάται ο «Πρώτος» είναι προφανές ότι δεν αφήνει περιθώρια μονοκρατορίας και είναι στην ουσία του αντιπαπικός.

6) Ο ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΣ-34 ΚΑΙ ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΤΗΣ ΡΑΒΕΝΝΑΣ¹³⁸

¹³³ Β. Τσίγκου, «Η θέσις του Πατριάρχου Ιεροσολύμων και του «Πατριάρχου της Δύσεως» στην Καθολική Εκκλησία και η εκκλησιολογία της «Κοινωνίας» στην επιστολογραφία του Γ. Θεοδώρου του Στουδίτου», ΕΕΘΣΑΠΘ, Τμήμα Ποιμαντικής, τ. 11(2006), σ. 50, Χρυσοστόμου, Μητροπολίτου Μεσσηνίας, «Θεολογική προσέγγιση του κειμένου της Ραβέννας», Εκκλησία, τ. 86(2009), σ. 546.

¹³⁴ Ι. Ζηζιούλας, «Ο συνοδικός Θεσμός, ιστορικά, εκκλησιολογικά και κανονικά προβλήματα», στο Τιμητικό αφιέρωμα εις τον Μητροπολίτην Κίτρους Βαρνάβαν, Αθήναι 1980, σ. 177

¹³⁵ Π. Ροδοπούλου, «Εκκλησιολογική θεώρησις του τριακοστού τετάρτου Αποστολικού κανόνος», Κληρονομία, τ. 11(1979), σ. 4-5.

¹³⁶ Βλ. Φειδά, «Η θέση του πρώτου των Επισκόπων εις την κοινωνίαν των Τοπικών Εκκλησιών», Τοπική και κατά την Οικουμένην Εκκλησία, εκδ. Centre Orthodoxe du Patriarchat Oecumenique, Chambesy Geneve 1981, σ. 160.

¹³⁷ Βλ. Φειδά, «Η θέση του πρώτου των Επισκόπων εις την κοινωνίαν των Τοπικών Εκκλησιών», Τοπική και κατά την Οικουμένην Εκκλησία, εκδ. Centre Orthodoxe du Patriarchat Oecumenique, Chambesy Geneve 1981, σ. 161

Επειδή ο ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΣ-34 είναι η μοναδική ιεροκανονική διάταξη επί της οποίας είναι δομημένο το Κείμενο της Ραβέννας, ας επιτραπεί στο σημείο αυτό σύντομος σχολιασμός του Κειμένου εν σχέσει προς τον κανόνα αυτό.

1. Το Κείμενο της Ραβέννας, ενώ επικαλείται «την κανονική παράδοση της Εκκλησίας» (§ 43), εν τούτοις υπάρχει πλημμελέστατη αναφορά σ' αυτή. Είναι απορίας άξιο πώς ένα τόσο σημαντικό Κείμενο που αφορά στην εκκλησιαστική πρακτική της α' χιλιετίας και αναφέρεται στο κρίσιμο θέμα των εκκλησιαστικών και κανονικών συνεπειών της φύσεως της Εκκλησίας παραπέμπει μόνο στον ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟ-34 χωρίς ούτε καν να αναφερθεί σε άλλους σχετικούς με αυτόν κανόνες ! Τι συνέβη με τίς λοιπές κανονικές διατάξεις ;
2. Στην § 43 του Κειμένου της Ραβέννας αναφέρεται επί λέξει: «*Το πρωτείο εν όλα τα επίπεδα (Σ.Σ. τοπικό-περιφερειακό-παγκόσμιο § 10) αποτελεί πρακτική σταθερώς εδραιωμένη εν την κανονικήν παράδοσιν της Εκκλησίας*». Επί πλέον, σε ολόκληρο το Κείμενο τίθεται παράλληλα το «πρωτείο» στο «τοπικό επίπεδο» με το «πρωτείο» στο «επαρχιακό επίπεδο» και το «πρωτείο» στο «παγκόσμιο επίπεδο». Η διατύπωση αυτή προκαλεί σύγχυση ως προς το περιεχόμενο του όρου «πρωτείο», αφού πρόκειται, κατά την Ορθόδοξη εκκλησιολογία, για εντελώς διαφορετικά πράγματα : το «πρωτείο» του «τοπικού επιπέδου», προβλέπει πλήρη και άμεση επισκοπική, κανονική δικαιοδοσία εφ' όλης της τοπικής Εκκλησίας, ενώ το «πρωτείο» του «επαρχιακού» και «παγκοσμίου επιπέδου», δεν έχει ούτε πλήρη, ούτε άμεση επισκοπική κανονική δικαιοδοσία εφ' όλης της επαρχίας ή της «παγκοσμίου» Εκκλησίας. Με άλλα λόγια το «πρωτείο» «τοπικού επιπέδου» δεν είναι «πρωτείο τιμής», αλλά «πρωτείο δικαιοδοσίας», ενώ το «πρωτείο» του «επαρχιακού» και «παγκοσμίου επιπέδου», είναι «πρωτείο τιμής» και όχι «πρωτείο δικαιοδοσίας». Η σύγχυση ασφαλώς επιτείνεται από το γεγονός ότι «ο παπικός θεσμός διαμόρφωσεν ίδιον τύπον πρώτου εν τη Εκκλησία επί τη βάσει της περί του παπικού πρωτείου διδασκαλίας»¹³⁹
3. Η αποδοχή στο Κείμενο της Ραβέννας του όρου «πρωτείο», αφ' ενός μεν για να δηλωθεί η υπεροχή της Αρχιερωσύνης του Επισκοπικού λειτουργήματος έναντι της ιερωσύνης των υπ' αυτόν πρεσβυτέρων στο «τοπικό επίπεδο» (§§ 18-21), και αφ' ετέρου για να περιγραφεί η σχέση του «πρώτου» και των λοιπών «ομοταγών» του στο «παγκόσμιο επίπεδο», όπου δεν υφίσταται απολύτως καμία υπεροχή ιερατικού βαθμού μεταξύ τους, προκαλεί οπωσδήποτε σύγχυση και οδηγεί σταδιακά σε μία παπική προσέγγιση του λειτουργήματος του «πρώτου».
4. Η χρήση από Ορθοδόξους του όρου «πρωτείο» στο επίπεδο της **τοπικής Εκκλησίας** (Επισκοπής) είναι μάλλον αδόκιμη, διότι στην παράδοσή μας ο «πρώτος» νοείται πάντοτε σε αναφορά με άλλους «συνθρόνους»,¹⁴⁰ ή «ομοτίμους» του (primus inter pares). Και ασφαλώς στο «τοπικό επίπεδο» δεν έχουμε «πρώτον» εν αυτή τη εννοία, διότι δεν υπάρχουν άλλοι «ομοτίμοι» αυτού. Η παράγραφος αυτή προφανώς υπονοεί παπική περί «πρωτείου» αντίληψη.
5. Στο Κείμενο της Ραβέννας δε δίδεται απάντηση από τη Ρωμαιοκαθολική πλευρά στο ερώτημα : πώς είναι δυνατόν να υφίσταται στο «επαρχιακό επίπεδο» «πρωτείο» όπως περιγράφεται στον ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟ-34, και ταυτόχρονα να λειτουργεί και «πρωτείο εξουσίας» στο «παγκόσμιο επίπεδο». Πώς συμβιβάζονται και συνυπάρχουν τα δύο «πρωτεία» ; Πώς λειτουργούν σε περίπτωση κρίσεως ;

¹³⁸ Ως «Κείμενο Ραβέννας» χαρακτηρίζεται το κείμενο της Ι' Γενικής Συνελεύσεως της Μικτής Θεολογικής Επιτροπής του Θεολογικού Διαλόγου Ρωμαιοκαθολικής και Ορθοδόξου Εκκλησίας (Ραβέννα 8-14.10.2007) με τίτλο «Εκκλησιολογικά και κανονικά συνέπειαι της μυστηριακής φύσεως της Εκκλησίας. Εκκλησιαστική κοινωνία, συνοδικότης και αυθεντία», Θεολογία, τ. 79(2008), σ.σ. 78-95. Θεολογικός σχολιασμός από τον π. Γεώργιο Καψάνη, «Το κείμενο της Ραβέννας και το πρωτείο του πάπα», Παρακαταθήκη, τ. 57(2007), Σ. Σαράντος, «Οικουμενιστικά βήματα από τη Ραβέννα έως την Ελούντα», Θεοδορμία, τ. 11(2009), σ.σ. 82-104.

¹³⁹ Βλ. Φειδά, «Η θέση του πρώτου των Επισκόπων εν την κοινωνίαν των Τοπικών Εκκλησιών», Τοπική και κατά την Οικουμένην Εκκλησία, εκδ. Centre Orthodoxe du Patriarchat Oecumenique, Chambesye Geneve 1981, σ. 171.

¹⁴⁰ Στ' Οικουμενική Σύνοδος, Θεία Σάκρα του αυτοκράτορος Κωνσταντίνου προς πάπα Λέοντα, Πρακτικά τ. Γ' σ. 166.

6. Η κανονική παράδοση της ενωμένης Εκκλησίας στο «**επαρχιακό επίπεδο**» απαιτεί από τους Επισκόπους κάθε επαρχίας να αναγνωρίζουν ένα Επίσκοπο ως «πρώτον» και οριοθετεί επακριβώς τα δικαιώματά του («*Τοὺς ἐπισκόπους ἑκάστου ἔθνους εἰδέναι χρή τὸν ἐν αὐτοῖς πρῶτον, καὶ ἡγεῖσθαι αὐτὸν ὡς κεφαλὴν, καὶ μηδὲν τι πράττειν ἄνευ τῆς ἐκείνου γνώμης*») (ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΣ-34 και άλλοι συναφείς κανόνες). Όμως η ίδια η κανονική παράδοση για το «**παγκόσμιο επίπεδο**» αρνήθηκε να προβεί όχι μόνο σε καθορισμό των δικαιωμάτων κάποιου «πρώτου» της παγκόσμιας Εκκλησίας, αλλά **ούτε καν σε αναγνώριση της υπάρξεως ενός Επισκόπου ως «πρώτου της παγκοσμίου Εκκλησίας»**. Είναι εντελώς αδιανόητη για την Εκκλησία της α΄ χιλιετηρίδος διάταξη που να προβλέπει: «τους Επισκόπους της παγκοσμίου Εκκλησίας εἰδέναι χρή τον εν αυτοῖς πρῶτον της παγκοσμίου Εκκλησίας, καὶ ἡγεῖσθαι αὐτὸν ὡς κεφαλὴν, καὶ μηδὲν τι πράττειν ἄνευ τῆς ἐκείνου γνώμης» ! Στην «παγκόσμια εκκλησία» τα δικαιώματα του «πρώτου» ουδέποτε καθορίστηκαν από κανονικές διατάξεις¹⁴¹ όπως έγινε για τον «πρώτο» του «επαρχιακού επιπέδου». « Ο σπουδαῖος Ρωμαιοκαθολικός ιστορικός και θεολόγος Yves Congar είναι απολύτως σαφής : «το ζήτημα του Ρωμαϊκού Πρωτείου υπό ουδεμιάς των Οικουμενικών Συνόδων της χριστιανικής αρχαιότητος καθωρίσθη σαφώς, ουδέν καν προσδιωρίσθη η σημασία του».¹⁴² Και ασφαλώς δόθηκαν πολλές αφορμές για την αναγνώριση «πρώτου» σε «παγκόσμιο επίπεδο», αλλά η Εκκλησία δεν θέλησε να το καθορίσει με ρητή κανονική διάταξη¹⁴³ · προφανώς είχε τους λόγους της ...
7. Το Κείμενο της Ραβέννας έρχεται να ... «θεραπεύσει» την «έλλειψη» αυτή της εκκλησιαστικής παραδόσεως ! Στην § 10, μετά την αναφορά στον ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟ-34 τίθεται η φράση «εις το επίπεδον τούτο (Σ.Σ. το παγκόσμιο), οι πρώτοι πρέπει να αναγνωρίζουν ποῖος είναι ο πρώτος μεταξύ αυτών». Η χρήση της φράσεως αυτής, που ουσιαστικά αποτελεί παράφραση του ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΥ-34 που αφορά σε επαρχιακές συνόδους («τους επισκόπους ... εἰδέναι χρή τὸν ἐν αὐτοῖς πρῶτον»), αφήνει να εννοηθεί ότι και στο «παγκόσμιο επίπεδο» έχει κανονική ισχύ ο κανόνας αυτός¹⁴⁴. Έτσι, η σκέψη οδηγείται συνειρμικά στην προσομοίωση των πλήρως καθορισμένων δικαιωμάτων του «πρώτου» της επαρχιακής συνόδου, βάσει του ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΥ-34, με τα μη καθορισμένα από κανονικές διατάξεις δικαιώματα του «πρώτου» της «παγκοσμίου Εκκλησίας». Δηλαδή με αυτόν τον τρόπο εμέσως πλην σαφώς ο «πρώτος» του «παγκοσμίου επιπέδου» αποκτά τα κανονικά δικαιώματα που προβλέπονται με τον ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟ-34 !
8. Παραμένουμε στη φράση της §10 του Κειμένου της Ραβέννας «εις το επίπεδον τούτο (Σ.Σ. το παγκόσμιο), οι πρώτοι **πρέπει να αναγνωρίζουν ποῖος είναι ο πρώτος μεταξύ αυτών**». Η πρόταση αυτή υποδηλώνει παπική προβληματική, αλλά πρωτίστως έχει βατικάνεια προοπτική ! Διερωτώμαι όμως **γιατί «πρέπει» ; ποιος είναι αυτός που καθορίζει αυτό το «πρέπει» ; γιατί δεν καθορίστηκε αυτό το «πρέπει» από τη μέχρι τώρα κανονική παράδοση**, όπως ορίστηκε το «*εἰδέναι χρή*» στον ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟ-34 για το «επαρχιακό επίπεδο» ;

¹⁴¹ «Οι ιεροί κανόνες δεν καθορίζουν συγκεκριμένες αρμοδιότητες του πρώτου, πλην εκείνης κατά την εκλογή και χειροτονία των επισκόπων», Δ. Σαλάχας, «Πρωτείο και συνοδικότητα στο Θεολογικό διάλογο Καθολικών και Ορθοδόξων (θέσεις και αντιθέσεις στο Κείμενο της Μικτής Επιτροπής στη Ραβέννα)», στη διαδικτυακή τοποθεσία www.cen.gr/index.php?Itemid=96&id=239&option=com_content&task=view

¹⁴² Y. Congar, *Zerrissene Christenheit*, Wien und Muenchen 1959 σ. 77, στο Au. Leidl, «Αι περί πρωτείου διαπραγματεύσεις κατά τη Σύνοδον της Φλωρεντίας ως απάντησις προς την δυτικήν θεωρίαν της υπερτάτης αυθεντίας της Οικουμενικής Συνόδου και την ανατολικήν θεωρίαν της Πενταρχίας», μετφρ. Φ. Αγγελάτου, Γρηγόριος ο Παλαμάς, τ. 61(1978), σ. 162.

¹⁴³ Σύμφωνα με τον W. Kasper «Δεν αναγνωρίζει η εκκλησιαστική αρχαιότητα καμία μαρτυρία διδασκαλίας για το πρωτείο του Επισκόπου Ρώμης. Οι ανάλογες μαρτυρίες των αρχαίων Οικουμενικών Συνόδων της Νικαίας, Κωνσταντινουπόλεως και Χαλκηδόνας είναι ειδικές μαρτυρίες όσον αφορά την τάξη των Πατριαρχείων» W. Kasper, *Das Petrusamt als Dienst der Einheit. Die Lehre des I. und II. Vatikanischen Konzils und die gegenwärtige Diskussion*, στο Vasilius von Aristi, *Das Papstamt : Dienst oder Hindernis für d. Ökumene ?*, Regensburg 1985, σ. 114.

¹⁴⁴ J. Zizioulas, «Primacy in the Church : An Orthodox Approach», στο I. Λότσιου, *Η σύνθεση Παγκοσμίου Πρωτείου και συνοδικότητας στο Κείμενο της Ραβέννας στον Θεολογικό Διάλογο Ορθοδόξων και Ρωμαιοκαθολικών*, Βέροια 2009, σ. 65.

9. Ο συσχετισμός λοιπόν στο Κείμενο της Ραβέννας του όρου «πρωτείου» με τον ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟ-34, ο οποίος περιγράφει τα δικαιώματα του «πρώτου» της επαρχιακής Συνόδου, αφήνει να εννοηθεί, χωρίς να δηλώνεται ρητώς, ότι η περί πρωτείου αντίληψη –και σε «παγκόσμιο επίπεδο» – θεμελιώνεται και ρυθμίζεται από αυτόν τον κανόνα. Μάλιστα στην § 43 σημειώνεται χωρίς την απαραίτητη τεκμηρίωση : «*Το πρωτείου εις όλα τα επίπεδα (Σ.Σ. τοπικό-περιφερειακό-παγκόσμιο § 10) αποτελεί πρακτικήν σταθερώς εδραιωμένην εις την κανονικήν παράδοσιν της Εκκλησίας*»¹⁴⁵.
10. Όμως, σε καμία κανονική διάταξη δεν προβλέπεται «πρώτος» με τις αρμοδιότητες του ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΥ-34 που να αφορά στο «παγκόσμιο επίπεδο» της οικουμενικής Εκκλησίας! Ποτέ δε συνδέθηκε, στην εκκλησιαστική γραμματεία Ανατολής ή Δύσεως, η έννοια «πρώτου» του ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΥ-34 με την «παγκόσμια Εκκλησία». Και φυσικά ποτέ δε χαρακτηρίστηκε ο πάπας Ρώμης ως «πρώτος» της παγκόσμιας Εκκλησίας, παρά το γεγονός ότι σε τίτλους ήταν ιδιαίτερα εφευρετικός ... Η κανονική παράδοση της α΄ χιλιετηρίδας δεν θέλησε να παραχωρήσει σε ένα πρόσωπο τις αρμοδιότητες, του «πρώτου» της Οικουμενικής Εκκλησίας αλλά πρόβαλε με τα δικαιώματα του «πρώτου» τον κανονικό θεσμό της Πενταρχίας των Πατριαρχών, το «πεντακόρυφο κράτος» της Εκκλησίας¹⁴⁶. Ο καθηγητής Φειδάς είναι απολύτως σαφής : «Ο κανονικός θεσμός της Πενταρχίας των Πατριαρχών, εις τον οποίον συμπεριλαμβάνετο ως πρώτος τη τάξει και ο παπικός θρόνος, απετέλεσε τον τύπον του πρώτου της κατ' Ανατολάς Ορθόδοξου Εκκλησίας. Εις τον κανονικόν αυτόν θεσμόν οι πέντε πατριάρχαι συγκροτούν την ανωτάτην εν τη Εκκλησία διοικητικήν αρχήν, το «πεντακόρυφον κράτος» της Εκκλησίας ... Αντί λοιπόν της δια του παπικού πρωτείου τιθεμένης μονοκεντρικής βάσεως δια την διαφύλαξιν της ενότητος και της κοινωνίας των τοπικών εκκλησιών, η Ορθόδοξος Ανατολή προέβαλε τα δι' αποφάσεων Οικουμενικών Συνόδων εισαχθέντα πέντε κέντρα ενότητος και κοινωνίας των τοπικών Εκκλησιών».¹⁴⁷
11. Τα δικαιώματα του «πρώτου» του «επαρχιακού επιπέδου» (ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΣ-34 και συναφείς) ουδέποτε στην εκκλησιαστική παράδοση της α΄ χιλιετίας συγκρίθηκαν ή τέθηκαν παράλληλα, ή έγινε αναγωγή τους στο «παγκόσμιο επίπεδο» της Εκκλησίας. Ενδεικτικά :
1. Σύμφωνα με τον ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟ-34 εν συνδυασμώ με τους ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ 16, 9 και 19 δεν μπορεί να υπάρχει σύνοδος «τελεία», «*δίχα τοῦ τῆς μητροπόλεως ἐπισκόπου*», διότι ο «πρώτος» πρέπει να είναι «*παρῶν ἐξάπαντος*». Αυτή η διάταξη ασφαλώς δεν είχε εφαρμογή στο «παγκόσμιο επίπεδο» κατά την α΄ χιλιετία ! Διότι,
 1. καμία Οικουμενική Σύνοδος δεν συνήλθε κατόπιν προσκλήσεως του πάπα Ρώμης, όπως επιτάσσουν οι κανόνες για τις επαρχιακές, να προσκαλούνται από τον «πρώτο» τους.
 2. μόνο σε δύο Οικουμενικές Συνόδους (Δ΄ και Στ΄) προήδρευσαν οι εκπρόσωποι του Πάπα. Αντίθετα στις επαρχιακές βάσει του ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΣ-34 και του ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ-9 προεδρεύει πάντοτε ο «πρώτος» της συνόδου.

¹⁴⁵ Πρβλ. «Η σχέση του Πρώτου με τον Συνοδικό θεσμό συνδέεται άρρηκτα με την ορθόδοξη Εκκλησιολογία της τοπικής Εκκλησίας και έχει σαφώς καθορισθεί από την κανονική παράδοση και τη διαχρονική συνεπή εκκλησιαστική πράξη», Βλ. Φειδά, «Ο Πρώτος και η συνοδικότητα της Εκκλησίας στην Ορθόδοξη παράδοση», Επίσκεψις, τ. 671(2007), σ. 40.

¹⁴⁶ «Ο θεσμός της πενταρχίας των Πατριαρχών αποτελεί η συλλογική-πενταμελή έκφραση του «πρώτου» της Εκκλησίας. Είναι ιστορικό δημιούργημα και αναπόσπαστο μέρος της δομής της αδιαίρετης Εκκλησίας της πρώτης χιλιετίας και λειτουργεί εντός του πλαισίου της συνοδικότητάς της», Β. Τσίγκου, «Η θέσις του Πατριάρχου Ιεροσολύμων και του «Πατριάρχου της Δύσεως» στην Καθολική Εκκλησία και η εκκλησιολογία της «Κοινωνίας» στην επιστολογραφία του Γ. Θεοδώρου του Στουδίτου», ΕΕΘΣΑΠΘ, Τμήμα Ποιμαντικής, τ. 11(2006), σ. 39.

¹⁴⁷ Βλ. Φειδά, «Η θέση του πρώτου των Επισκόπων εις την κοινωνίαν των Τοπικών Εκκλησιών», Τοπική και κατά την Οικουμένην Εκκλησία, έκδ. Centre Orthodoxe du Patriarchat Oecumenique, Chambesy Geneve 1981, σ. 172-174.

3. ακόμα και σε τοπικές
 Συνόδους της Δύσεως (Αρλεάτης, Arles (314) και Σαρδικής (343) παρά το γεγονός ότι ήσαν παρόντες αντιπρόσωποι του Επισκόπου Ρώμης, προήδρευσαν ο Κορδούης Όσιος¹⁴⁸ και ο Αρλεάτης Μαρίνος¹⁴⁹ αντίστοιχα.
2. Δύο Οικουμενικές Σύνοδοι (Β΄ και Πενθέκτη) συνήλθαν χωρίς την παρουσία ή εκπροσώπηση του πάπα Ρώμης. Επίσης, πάπας διαφωνούσε έντονα με τη σύγκλιση της Ε΄ Οικουμενικής Συνόδου και τελικά αρνήθηκε να συμμετάσχει. Και όμως αυτές οι Σύνοδοι έγιναν. Αν είχαν εφαρμογή τα δικαιώματα του πρώτου («μηδέν πράσσειν άνευ της εκείνου γνώμης») σε «παγκόσμιο επίπεδο» δεν θα μπορούσαν να συγκληθούν, αφού δεν υπήρχε η παρουσία ή η σύμφωνη γνώμη του «Πρώτου» !
3. Από την ψήφιση του Δ-28 απείχαν οι παπικοί λεγάτοι και στη συνέχεια και οι ίδιοι και πάπας Λέων Α΄ εξέφρασαν την εντονότατη διαφωνία τους. Επίσης, ο πάπας δεν συμμετείχε και τελικά δεν ενέκρινε τους κανόνες της Πενθέκτης Συνόδου. Μήπως δεν ισχύουν επειδή δεν συνετάγησαν με τη σύμπραξη του «πρώτου» του «παγκοσμίου επιπέδου» ; Ασφαλώς όχι ! διότι προφανώς δεν προβλέπονταν σε «παγκόσμιο επίπεδο» δικαιώματα πρώτου, ωσάν αυτά του «επαρχιακού επιπέδου» !
4. Χαρακτηριστικό είναι το περιστατικό με τους Αιγυπτίους Επισκόπους στην Δ΄ Οικουμενική Σύνοδο. Αρνήθηκαν να υπογράψουν τον Όρο της Συνόδου αναμένοντας την εκλογή του Επισκόπου Αλεξανδρείας, του «πρώτου» της επαρχιακής τους Συνόδου. Διότι «*ἔθος εἶναι τῇ Αἰγυπτιακῇ διοικήσει, παρὰ γνώμην καὶ διατύπωσιν τοῦ ἀρχιεπισκόπου μηδὲν τοιοῦτο ποιεῖν*» (κανόνας Δ-30) Προφανώς οι Αιγύπτιοι Επίσκοποι παρά την παρουσία του - δῆθεν - πρώτου σε «παγκόσμιο επίπεδο» (κείμενο Ραβέννας § 10) πάπα Ρώμης στη Σύνοδο διὰ των λεγάτων του περιόριζαν την εφαρμογή των δικαιωμάτων του «πρώτου» μόνο στο περιφερειακό επίπεδο της επαρχιακής τους Συνόδου τους σύμφωνα με τον ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟ-34 και δεν αναγνώριζαν σε κανένα δικαιώματα «πρώτου» σε επίπεδο ... παγκόσμιας Εκκλησίας ! Και αυτός ο τρόπος σκέψεως και ενεργείας των Αιγυπτίων επισκόπων εφάνη «εύλογος» στους Πατέρες της Δ΄ Οικ. Συνόδου¹⁵⁰.
5. Τέλος, σύμφωνα με την ορθόδοξη κανονική παράδοση, ενώ στο «επαρχιακό επίπεδο» αναγνωρίζεται ο πρώτος ως «κεφαλή» της επαρχιακής Συνόδου (ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΣ-34), δεν συμβαίνει το ίδιο με τον «πρώτο» στο «παγκόσμιο επίπεδο»¹⁵¹. Γι' αυτό σύμφωνα με την «Ομολογία Πίστεως» της εν Κωνσταντινουπόλει Συνόδου 1727, «ουδεμία άλλην ἡντινα ουν κεφαλὴν αποδέχεται εν αὐτῇ τῇ Ανατολικῇ Εκκλησίᾳ, εὐμὴ τον Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν μόνον παρά του Πατρός δοθέντα κατά πάντα τῇ Εκκλησίᾳ και θεμέλιον τον αὐτόν»¹⁵²

¹⁴⁸ Στ. Παπαδοπούλου, Πατρολογία, τ. Β΄, Αθήνα 1990, σ. 193.

¹⁴⁹ Στ. Παπαδοπούλου, Πατρολογία, τ. Β΄, Αθήνα 1990, σ. 82.

¹⁵⁰ Πρακτικά, τ. Β΄ σ. 164

¹⁵¹ Στην παπόφιλη Σύνοδο της Κωνσταντινουπόλεως (869-870) ο φερόμενος ως εκπρόσωπος του πατριαρχείου Ιεροσολύμων σύγκελος Ηλίας δεν αναφέρεται σε μία κεφαλή στην Εκκλησία, αλλά σε «πατριαρχικές κεφαλές εν τω κόσμω» υπονοώντας το «πεντακόρυφο κράτος» της Πενταρχίας των Πατριαρχών : « διὰ τούτο τας πατριαρχικές κεφαλές εν τω κόσμω ἔθετο το Πνεῦμα το Ἅγιον, ἵνα τα εν τῇ Εκκλησίᾳ του Θεοῦ αναφυόμενα σκανδαλα δι' αὐτῶν αφανίζονται», Βλ. Φειδά, «Η θέση του πρώτου των Επισκόπων εις την κοινωνίαν των Τοπικῶν Εκκλησιῶν», Τοπική και κατά την Οικουμένην Εκκλησία, έκδ. Centre Orthodoxe du Patriarchat Oecumenique, Chambesy Geneve 1981, σ. 173.

¹⁵² «Ομολογία Πίστεως» της εν Κωνσταντινουπόλει Συνόδου 1727, § 11, στο Ι. Καρμίρη, Τα Δογματικά και Συμβολικά Μνημεία της Ορθοδόξου Καθολικής Εκκλησίας, εν Αθήναις 1953, τ. Β΄ σ. 867). Βλ και «Ορθόδοξος Ομολογία» Πέτρου Μογγίλα (1638/1642) : «Μόνος ο Χριστός κεφαλή της Εκκλησίας ... κεφαλή των ποιμένων είναι κατά τον Απ. Πέτρον (Α΄ Πετρ. Ε΄ 4) μόνος ο Ιησούς Χριστός» (μέρος Α΄, απόκρ. 85, στο Ι. Καρμίρη, ενθ' ανωτ., τ. Β΄ σ. 631). «Ομολογία Κριτοπούλου» : «ουδείς γαρ τούτων κατεπαίρεται των άλλων, ουδέ καθόλου κεφαλή της Καθολικής Εκκλησίας αξιότις εκείνον καλείσθαι ... Ταῦτα ουν ειδότες οι αγιώτατοι ... Πατριάρχαι της καθόλου Εκκλησίας ... ουδένα θέλουσι καθόλου κεφαλὴν ονομάζειν, αρκούμενοι τῇ τεθεωμένῃ και παντοδυνάμω κκεφαλή, τῇ δεξιᾷ του πατρός καθημένῃ» (Σεραφείφ, Επισκόπου Πειραιώς, Αι αιρέσεις του Παπισμοῦ, Αθήναι 2009, σ. 60), «Δοσιθέου ομολογία» (1672) : «Ἦστινος καθολικῆς Εκκλησίᾳς επειδὴ θνητός ἄνθρωπος καθόλου και αἰδιος κεφαλή είναι ου δυνατόν, αὐτός ο Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός εστι κεφαλή και αὐτός τους οἰακας ἔχων εν τῇ τῆς

Ο Ρωμαιοκαθολικός καθηγητής Aug. Leidl αναφερόμενος στα δικαιώματα του πάπα ως «πρώτου» στο «παγκόσμιο επίπεδο» αναφέρει συνοπτικά : «κατά την α΄ χιλιετηρίδα, ουδέποτε η πρωτοκαθεδρία της Ρώμης έπαιξε ιδιαίτερος σημαντικόν ρόλον εις την όλην Ανατολικήν Εκκλησίαν. Βεβαίως δεν κρίνονται ευκαταφρόνητοι αι μαρτυρίαι της Ελληνικής παραδόσεως, κατά τας οποίας ανεγνωρίζετο προ του σχίσματος και εν τη Ανατολή μία υπεροχή εις την Ρωμαϊκήν έδραν, η οποία εθεωρείτο πλέον ή απλή τιμητική διάκρισις. Εν τη πράξει όμως, μόλις ολίγη αξία απεδίδετο εις το Πρωτεϊόν τούτο, το οποίο υπό ομαλάς συνθήκας περιέπιπεν εις αδράνειαν».¹⁵³

Συνεπώς, το «πρωτεϊόν» του «τοπικού επιπέδου», ουδεμία σχέση έχει με το πρωτεϊόν του «επαρχιακού επιπέδου» και πάλι και τα δύο αυτά ουδεμία σχέση έχουν με το «πρωτεϊόν» του «παγκοσμίου επιπέδου» ! μόνη σχέση μεταξύ τους : χαρακτηρίζονται στο Κείμενο της Ραβέννας με τον ίδιο όρο, ως ... «πρωτεϊόν» ! Όμως η παράλληλη αυτή χρήση του όρου «πρωτεϊόν» οδηγεί σε σύγχυση και προωθεί την περί πρωτεϊού παπική αντίληψη.

ε) ΤΟ «ΛΕΙΤΟΥΡΓΗΜΑ ΤΟΥ “ΠΡΩΤΟΥ”»

Εκτός όμως από τα ανωτέρω που αφορούν στο Κείμενο της Ραβέννας, αναφορικά με το λειτούργημα – όπως αποκαλείται – του «πρώτου», παρατηρείται εσχάτως από συγκεκριμένους κύκλους ένας υπερτονισμός του σε δύο επίπεδα :

α) Όπως χρησιμοποιείται ο όρος «πρώτος» υπονοεί μία άμεση σχέση του με ολόκληρη την Εκκλησία και όχι σε αναφορά μόνο με τους «ομοταγείς» Πατριάρχες και αρχηγούς των Αυτοκεφάλων Εκκλησιών. Έτσι, όλο και περισσότερο ακούγονται φράσεις που υποδηλώνουν μία αυτονόμηση από **συγκεκριμένη συνοδική πρακτική και διαδικασία**. Σιγά-σιγά το «Πρώτος» τείνει να γίνει τίτλος και έτσι συνειρμικά **εύκολα οδηγούμαστε από το «πρώτος» ολοκλήρου της Εκκλησίας σε «πρωτεϊόν» του εφ΄ όλης της Εκκλησίας**. Μια τέτοια όμως τάση προφανώς δεν μπορεί να έχει σχέση με το κανονικό περιεχόμενο του ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΥ-34, διότι εκεί ο «πρώτος» είναι σε άρρηκτο σύνδεσμο με τη **συγκεκριμένη Σύνοδο του «έθνους»** του, ήτοι της συγκεκριμένης επαρχίας. Δε νοείται «πρώτος» γενικά και αόριστα, χωρίς την παρουσία της **συγκεκριμένης συνόδου μιας επαρχίας**¹⁵⁴. Υπό αυτό το πρίσμα οι εκφράσεις «Πρώτος της Χριστιανοσύνης»¹⁵⁵ ή «Πρώτος της Ορθοδοξίας» ή «Πρώτος της Ανατολής» ή «Πρώτος της Παγκόσμιας Εκκλησίας», ή «Πρώτος των Ποιμένων της Ορθοδοξίας»¹⁵⁶ δεν απαντώνται στην κανονική παράδοση και ως εκ τούτου δεν έχουν θεολογικό νόημα¹⁵⁷ ! Άλλωστε για το λόγο αυτό δεν χρησιμοποιήθηκαν και δεν επικράτησαν στην εκκλησιαστική γραμματεία Ανατολής ή Δύσεως. Επ΄ αυτού του σημείου ο ΚΑΡΘΑΓΕΝΗΣ-46 είναι απολύτως σαφής : «Ὡστε τὸν τῆς πρώτης καθέδρας ἐπίσκοπον μὴ λέγεσθαι ἕξαρχον τῶν ἱερέων, ἢ ἄκρον ἱερέα, ἢ τοιοῦτότροπον τίποτε, ἀλλὰ μόνον ἐπίσκοπόν τῆς πρώτης καθέδρας». Γι΄ αυτό και σε πολλούς κανόνες της

Εκκλησίας κυβερνήσει πηδαλιουχεί διά των αγίων Πατέρων» (όρος ι΄, στο Ι. Καρμίρη, ενθ΄ ανωτ., τ. Β΄ σ. 752). Επίσης, «ο ἐπίσκοπος Ρώμης... ούτε μπορεί να λογίζεται ως η κεφαλή των άλλων Πατριαρχών και κατά προέκταση κεφαλή της Εκκλησίας, διότι κατά τη διδασκαλία της, «είναι μόνος (...) ο Χριστός κεφαλή απάσης της καθολικής και αποστολικής αγίας Εκκλησίας» (Ευ. Πριγκιπάκη, Το παπικό πρωτεϊόν κατά τον Άγιο Άνθιμο Αρχιεπίσκοπο Αθηνών και Πρόεδρο Κρήτης τον Ομολογητή, Αθήνα 2009 (δακτυλογραφημένο κείμενο), σ. 39-40) και Στ. Χαρκιανάκη, Το περί Εκκλησίας Σύνταγμα της Β΄ Βατικανής Συνόδου, Θεσσαλονίκη 1969, σ. 185-186.

¹⁵³ Au. Leidl, «Αι περί πρωτεϊού διαπραγματεύσεις κατά τη Σύνοδον της Φλωρεντίας ως απάντησις προς την δυτικήν θεωρίαν της υπερτάτης αυθεντίας της Οικουμενικής Συνόδου και την ανατολικήν θεωρίαν της Πενταρχίας», μετφρ. Φ. Αγγελάτου, Γρηγόριος ο Παλαμάς, τ. 61(1978), σ. 162.

¹⁵⁴ Β. Τσίγκου, «Η θέσις του Πατριάρχου Ιεροσολύμων και του «Πατριάρχου της Δύσεως» στην Καθολική Εκκλησία και η εκκλησιολογία της «Κοινωνίας» στην επιστολογραφία του Γ. Θεοδώρου του Στουδίτου», ΕΕΘΣΑΠΘ, Τμήμα Ποιμαντικής, τ. 11(2006), σ. 50, Χρυσόστομος, Μητροπολίτου Μεσσηνίας, «Θεολογική προσέγγιση του κειμένου της Ραβέννας», Εκκλησία, τ. 86(2009), σ. 546.

¹⁵⁵ Δ. Σαλάχας, Προοπτικές και προβλήματα του Θεολογικού Διαλόγου Καθολικής και Ορθοδόξου Εκκλησίας, έκδ. Αδελφότητα Πνευματικού Οικουμενισμού, Αθήνα 1981, σ. 11.

¹⁵⁶ Αλεξανδρείας Μελέτιος Β΄ (Μεταξάκης) προς τον Κωνσταντινουπόλεως, Ορθοδοξία, τ. 5(1930), σ. 200.

¹⁵⁷ Κατά τον Μητροπ. Μεσσηνίας Χρυσόστομο (Σαββάτο) : «αν και αναγνωρίζεται ως «πρώτος» στην τάξη και την τιμή ως *primus inter pares* μεταξύ των πέντε πατριαρχών, εν τούτοις το πρωτεϊόν αυτό δεν ισχύει και για το σύνολο των επισκόπων της Εκκλησίας ούτε σε σχέση προς την Καθολική Εκκλησία («Παγκόσμια Εκκλησία»), Χρυσόστομος, Μητροπολίτου Μεσσηνίας, «Θεολογική προσέγγιση του κειμένου της Ραβέννας», Εκκλησία, τ. 86(2009), σ. 546.

Καρθαγένης απαντάται το «επίσκοπος πρώτης καθέδρας» συγκεκριμένης επαρχίας.¹⁵⁸ Πολύ εύστοχα λοιπόν παρατηρεί ο καθηγητής Φειδάς : «Κατά την ερμηνεία της Ανατολής το «πρωτείο» απέρρεε από τα «πρεσβεία τιμής» των πέντε πατριαρχικών θρόνων. Το «πρωτείο» αυτό ήταν αφ' ενός μεν «πρωτείο τιμής» και όχι «πρωτείο εξουσίας», αφ' ετέρου δε αναφερόταν μόνο στη σχέση του «πρώτου» προς τους λοιπούς πατριάρχες και όχι στη σχέση του «πρώτου» προς το όλο σώμα των επισκόπων της Εκκλησίας»¹⁵⁹, όπως συμβαίνει με τον παπικό πρωτείο.

β) Για να ενισχυθεί η άρτι φανείσα περί τον «πρώτον» φιλολογία γίνεται έντονη και βεβιασμένη προσπάθεια να της παρασχεθούν ερείσματα στη δογματική. Μάταια επιζητούν να τη συνδέσουν με την Τριαδολογία και την Εκκλησιολογία και έτσι να της προσδοθεί κύρος δόγματος, ώστε όποιος δεν το δέχεται να οδηγείται σε ... αίρεση! Αυτή η νοοτροπία παραπέμπει σαφώς σε βατικάνεια συλλογιστική.

α. Έτσι ακούσαμε από επίσημα χείλη, να παρομοιάζεται η αλληλεξάρτηση και σχέση του «πρώτου» και των λοιπών επισκόπων με αυτή των Θ. Προσώπων της Αγ. Τριάδος, επειδή ο ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΣ-34 καταλήγει με δοξολογία της Τριαδικής Θεότητας ! Είναι περιττό να αναφερθεί ότι μία τέτοια προσέγγιση είναι ιδιαίτερα επικίνδυνη : Διότι τότε κάλλιστα ο «Πρώτος» μπορεί να διεκδικήσει ότι αυτός είναι η πηγή της Ιερωσύνης των λοιπών, όπως ο Πατήρ είναι η πηγή της Θεότητας του Υιού και Πνεύματος ! Νομιμοποιείται έτσι και θεολογικά η παπική αντίληψη ότι πηγή της αρχιερωσύνης είναι ο πάπας !

β. Επίσης, προσεκτικότερη ανάγνωση των σχετικών με τον «πρώτο» κανόνων δεν παρέχει δυνατότητα εκκλησιολογικής αναφοράς σε δήθεν «*θεμελιώδη και απαραίτητη καταστατική αρχή*»¹⁶⁰. Σύμφωνα με τον ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ-9 που μνημονεύει και ερμηνεύει τον ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟ-34 η απόδοση σεβασμού και τιμής στον «πρώτο» δεν γίνεται για δογματικούς - εκκλησιολογικούς λόγους, αλλά διότι ο μητροπολίτης αναλαμβάνει τη φροντίδα των εκκλησιών, επειδή σ' αυτόν, στη μητρόπολη, ως κέντρο της επαρχίας, προστρέχουν οι επίσκοποι για διάφορες υποθέσεις τους. Γι' αυτό, και όχι για δογματικούς λόγους, οφείλουν να του απονέμουν την πρέπουσα τιμή και τίποτα να μην κάνουν χωρίς αυτόν σύμφωνα με τον αρχαίο πατερικό κανόνα, τον ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟ-34 («*την φροντίδα αναδέχεσθαι πάσης τῆς ἐπαρχίας, διὰ τὸ ἐν τῇ μητροπόλει πανταχόθεν συντρέχειν πάντας τοὺς τὰ πράγματα ἔχοντας. Ὅθεν ἔδοξε καὶ τῇ τιμῇ προηγεῖσθαι αὐτόν, μηδὲν τε πράττειν περιττὸν τοὺς λοιποὺς ἐπισκόπους ἄνευ αὐτοῦ, κατὰ τὸν ἀρχαῖον κρατήσαντα ἐκ τῶν Πατέρων ἡμῶν κανόνα*»). Συνεπώς λόγοι εκκλησιαστικοί και όχι δογματικοί συνέβαλαν στην ανάδειξη ενός επισκόπου ως μητροπολίτου - πρώτου της συνόδου !

γ. Σε πολύ πρόσφατο άρθρο του ο καθηγητής Φειδάς αναφέρει ότι «ο θεσμός του Πρώτου καθιερώθηκε από τους αποστολικούς ήδη χρόνους ως θεμελιώδης και απαραίτητη καταστατική αρχή για την ίδρυση, την οργάνωση και τη λειτουργία της Εκκλησίας σε τοπική, περιφερειακή και οικουμενική προοπτική»¹⁶¹. Η καινοφανής αυτή θεωρία έρχεται σε αντίθεση με παλαιότερες απόψεις του ίδιου καθηγητού περί της διακονίας του «πρώτου»: «Η διαφοροποίηση του πρώτου από τους λοιπούς έχει σαφώς εξωτερικόν, περιφερειακόν και διοικητικόν χαρακτήρα (διά το εν τη μητροπόλει συντρέχειν πάντας τους τα πράγματα ἔχοντας) ... Ούτως ο μητροπολίτης-επίσκοπος ήτο διοικητική κεφαλή των τοπικών Εκκλησιών της επαρχίας και ουδεμία είχε εξάρτησιν εξ ετέρας αυθεντίας, η οποία ευρίσκετο εκτός των ορίων της επαρχίας. **Ο χαρακτήρ της κανονικής εννοίας του πρώτου είναι διοικητικός, εκφράζεται εντός των πλαισίων της συνοδικής συνειδήσεως της εκκλησίας, αποτελεί εκκλησιαστικήν και όχι**

¹⁵⁸ Ενδεικτικά : ΚΑΡΘΑΓΕΝΗΣ-23, 85

¹⁵⁹ Βλ. Φειδά, Βυζάντιο, Αθήναι 1990³, σ. 277, πρβλ. Βλ. Φειδάς-Π. Βασιλειάδης, «Έκθεση επί του επιστημονικού Συνεδρίου περί του «Λειτουργήματος του Αποστόλου Πάτρου», Εκκλησία 81(2004), σ. 266, Β. Τσίγκου, «Η θέσις του Πατριάρχου Ιεροσολύμων και του «Πατριάρχου της Δύσεως» στην Καθολική Εκκλησία και η εκκλησιολογία της «Κοινωνίας» στην επιστολογραφία του Γ. Θεοδώρου του Στουδίτου», ΕΕΘΣΑΠΘ, Τμήμα Ποιμαντικής, τ. 11(2006), σ. 50, Χρυσοστόμου, Μητροπολίτου Μεσσηνίας, «Θεολογική προσέγγιση του κειμένου της Ραβέννας», Εκκλησία, τ. 86(2009), σ. 546

¹⁶⁰ Βλ. Φειδά, «Η αυθεντία του Πρώτου και ο συνοδικός θεσμός στην περίοδο των Οικουμενικών Συνόδων», Επίσκεψις τ. 709(2010), σ. 12

¹⁶¹ Βλ. Φειδά, «Η αυθεντία του Πρώτου και ο συνοδικός θεσμός στην περίοδο των Οικουμενικών Συνόδων», Επίσκεψις τ. 709(2010), σ. 12

εκκλησιολογικήν βάσιν διακονίας της ενότητος της κοινωνίας των τοπικών εκκλησιών και ουδεμίαν εισάγει διαφοροποίησιν εξουσίας του πρώτου έναντι των λοιπών επισκόπων»!¹⁶²

Γ. ΤΟ ΠΑΠΙΚΟ ΠΡΩΤΕΙΟ ΚΑΙ ΟΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΕΣ ΣΥΝΟΔΟΙ

Σύμφωνα με τη Ρωμαιοκαθολική εκκλησιολογία : **Μόνο ο πάπας έχει δικαίωμα να συγκαλεί, να προεδρεύει, να καθορίζει τα θέματα, την ημερησία διάταξη, να αναβάλλει, να διαλύει και να επικυρώνει τις αποφάσεις μιας οικουμενικής συνόδου. Τα μέλη της Συνόδου μπορούν να προσθέσουν άλλα θέματα τα οποία πρέπει να εγκριθούν από τον πάπα (κανόνας 338 § 1, 2). Ο πάπας μπορεί να προσκαλέσει άλλους που δεν είναι επίσκοποι σε μία οικουμενική σύνοδο και να καθορίσει το βαθμό συμμετοχής τους (κανόνας 339 § 1). Σε περίπτωση που κενωθεί ο θρόνος της Ρώμης οι εργασίες της Οικουμενικής Συνόδου διακόπτονται μέχρι της εκλογής πάπα, ο οποίος θα αποφασίσει για την τύχη της (κανόνας 340). «Οι αποφάσεις μιας συνόδου, ακόμα και οικουμενικής, ουδεμία δεσμευτική ισχύ έχουν εάν δεν γίνουν αποδεκτές από τον πάπα, δεν επικυρωθούν από τον Ρωμαίο Ποντίφικα και δεν δημοσιευθούν με διάταξη του (LG § 22, 25, κανόνας 341, § 1,2). «Δεν μπορεί να υπάρξει Οικουμενική Σύνοδος αν δεν επικυρωθεί, ή τουλάχιστον αν δεν γίνει δεκτή, από το διάδοχο του Πέτρου» (LG § 22, 25, Κατήχηση, § 884).**

Από τις κανονικές αυτές διατάξεις του Ρωμαιοκαθολικισμού γίνεται σαφές ότι μόνο «θεωρητικώς εμφανίζεται το Κολλέγιον των Επισκόπων με επικεφαλής τον πάπαν ως διοικούντα την Εκκλησίαν, αλλά εν τη πραγματικότητα όμως τούτο δεν αληθεύει, διότι διά τας αποφάσεις του πάπα δεν τίθεται ως προϋπόθεσις η σύμφωνος γνώμη του Κολεγίου των Επισκόπων. Η υπερτάτη καθολική εξουσία του πάπα ασκείται ελευθέρως και αδεσμεύτως ... Ο Ρωμαιοκαθολικός Επίσκοπος εν τη εννοία της διαπεπιστευμένης αυτώ υπό του πάπα επισκοπής δεν συμμετέχει εις την διοίκησιν της όλης Εκκλησίας, αλλά μόνον και όπως το επιθυμεί ή το επιτρέπει ο συγκλατών, επικυρών και διαλύων την Οικουμενικήν Σύνοδον επίσκοπος Ρώμης. Το δικαίωμα της συμμετοχής παρέχεται υπό του Πάπα και ουχί διά της ιερωσύνης εν αποστολική διαδοχή»¹⁶³.

Επί πλέον δεν υφίσταται για τον Πάπα καμία «νομική, παρά μόνο ηθική υποχρέωση που να τον δεσμεύει σε κοινή ευθύνη με το Κολλέγιον των Επισκόπων», διότι « ένας νομικός περιορισμός του πρωτείου είναι ασυμβίβαστος με την Α΄ και Β΄ Βατικανή Σύνοδο», κατά τον Καρδινάλιο W. Kasper.¹⁶⁴

Είναι προφανές ότι εδώ καθίσταται πρόδηλος η εκτροπή του παπικού θρόνου από την πράξη της αρχαίας και αδιαίρετης Εκκλησίας. Παρά την προσπάθεια των Ρωμαιοκαθολικών θεολόγων για άμβλυση της εντυπώσεως αυτής, ουσιαστικά ο πάπας τίθεται υπερ άνω των Οικουμενικών Συνόδων, οι οποίες μόνο ως «συμβουλευτικό όργανο»¹⁶⁵ λειτουργούν. Η θέση αυτή είναι απολύτως αντίθετη με την κανονική παράδοση του ενωμένου Χριστιανισμού¹⁶⁶.

¹⁶² Βλ. Φειδά, «Η θέση του πρώτου των Επισκόπων εις την κοινωνίαν των Τοπικών Εκκλησιών», Τοπική και κατά την Οικουμένην Εκκλησία, εκδ. Du Centre Orthodoxe du Patriarchat Oecumenique, Chambesy Geneve 1981, σ. 160-161

¹⁶³ Αθ. Δεληκωστόπουλος, Αι εκκλησιολογικάί θέσεις της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας ως δογματικόν πρόβλημα του Θεολογικού Διαλόγου, εν Αθήναις 1969, σ. 123

¹⁶⁴ W. Kasper, Das Petrusamt als Dienst der Einheit. Die Lehre des I. und II. Vatikanischen Konzils und die gegenwärtige Diskussion, στο Vasilios von Aristi, Das Papstamt : Dienst oder Hindernis für d. Ökumene ?, Regensburg 1985, σ. 127-128.

¹⁶⁵ W. Kasper, Das Petrusamt als Dienst der Einheit. Die Lehre des I. und II. Vatikanischen Konzils und die gegenwärtige Diskussion, στο Vasilios von Aristi, Das Papstamt : Dienst oder Hindernis für d. Ökumene ?, Regensburg 1985, σ. 127.

¹⁶⁶ Επισημαίνει επ' αυτού ο καθηγητής Μουρατίδης : «Την καθαρώς διοικητικής φύσεως διάκρισιν (Μητροπολίτης, αρχιεπίσκοπος, έξαρχος, πατριάρχης) προσεπάθησε ο Επίσκοπος Ρώμης να μεταβάλει εις ουσιαστικήν διαφοροποίησιν, θέσας εαυτόν υπέρ το συνοδικόν σύστημα της περιοχής, ένθα επεκράτησεν. Αλλ' εάν μέχρι του μεγάλου σχίσματος της Δυτικής Εκκλησίας οι επίσκοποι Ρώμης επεδίωκον, κυρίως, να υποτάξουν υπ' αυτούς το μητροπολιτικόν συνοδικόν σύστημα, από του σχίσματος και εντεύθεν έθεσαν οι Πάπες σαφώς το πρόβλημα των σχέσεων του παπικού θεσμού προς την Οικουμενικήν Σύνοδον. Η καθόλου προσπάθεια των Επισκόπων Ρώμης συνίστατο πλέον εις την οικειοποίησιν των αρμοδιοτήτων της Οικουμενικής Συνόδου, ως του υπερτάτου οργάνου της διοικήσεως της Εκκλησίας... Ο Πάπας Ρώμης

Για την Εκκλησία της α΄ χιλιετίας και στη συνέχεια για την Ορθόδοξη Εκκλησία η Οικουμενική Σύνοδος, «εκπροσωπούσα ολόκληρη την Εκκλησία, την επί γης στρατευομένη και την εν ουρανοίς θριαμβεύουσα»¹⁶⁷, «απετέλεσε και αποτελεί το υπέρτατον νομοθετικόν, διοικητικόν και δικαστικόν ὄργανον της αρχαίας και αδιαιρέτου Εκκλησίας»¹⁶⁸. Τίποτα και κανένας δεν μπορεί να σταθεί ως προς την αυθεντία και το κύρος υπεράνω ή ἔστω και παράλληλα με την Οικουμενική Σύνοδο.

Συνεπώς, οι Οικουμενικές Σύνοδοι δεν είναι «θεσμός»¹⁶⁹, αλλά μάλλον ένα «γεγονός εκτάκτου χαρακτήρος»¹⁷⁰, «εις καιρός εμπνεόμενος υπό του Αγίου Πνεύματος»,¹⁷¹ μία δωρεά του Θεού στην Εκκλησία του για να την ελευθερώσει από δύσκολες και δυσεπίλυτες καταστάσεις που άπτονταν της ίδιας της ουσίας της και της υπάρξεώς της, γι' αυτό και δεν είναι δυνατόν να «περιοριστεί», ή να υπόκειται σε δικονομικούς τύπους και νομικές «προϋποθέσεις»¹⁷². Ἐτσι λοιπόν, «ὅταν μιλάμε για την ύπαρξη ή για την ἔλλειψη εξωτερικῶν ή εσωτερικῶν ὄρων για τη σύγκληση και τη συγκρότηση μιας Οικουμενικής Συνόδου, ή για τα εσωτερικά ή εξωτερικά γνωρίσματά τους, πρέπει να είμαστε πολύ επιφυλακτικοί και προσεκτικοί (και πάντως όχι απόλυτοι και απαιτητικοί ή σχολαστικοί).¹⁷³

Η Οικουμενικότητα μιας Συνόδου δεν προσδιορίζεται, λοιπόν, από την τήρηση κάποιων προϋποθέσεων για τη σύγκλησή της, όσο από το αν εξέφρασε τελικά την αποστολική παράδοση, αν αποδείχθηκε ο ακαινοτόμητος εκφραστής της εκκλησιαστικής αυτοσυνειδησίας της Καθολικής Εκκλησίας. Ἡ για να χρησιμοποιήσω τα λόγια του αειμνήστου Μητροπολίτου Εφέσου Χρυσόστομου (Κωνσταντινίδη) «η εν Συνόδω ολοκληρωτική εκπροσώπησης της ορθοδόξου πίστεως και παραδόσεως, όχι τόσοσιν εις ὄγκον αριθμού Επισκόπων, ὅσον εις παρουσίαν προσώπων πιστῶς απηχούντων και

επεδίωκε να καταστεί η ορατή κεφαλή της οικουμενικής Εκκλησίας ... Ο πάπας Ρώμης κατέστη εν τη Εκκλησία της Δύσεως η πηγή πάσης εν αυτή εξουσίας, εταυτίσθη μετά της Εκκλησίας και απέβη ο κυρίαρχος αυτής. Εν μέλος δηλ. του σώματος της Εκκλησίας εταυτίσθη προς το καθόλου Σώμα», Κ. Μουρατίδου, Οικουμενική Σύνοδος και παπικός θεσμός, Αθήναι 1960, σ. 11.

¹⁶⁷ Π. Μπούμη, «Η Οικουμενικότητα μιας Συνόδου και συγκεκριμένως της εν Τρούλλω ή Πενθέκτης, Θεολογία τ. 80(2009), σ. 42

¹⁶⁸ Κ. Μουρατίδου, Οικουμενική Σύνοδος και παπικός θεσμός, Αθήναι 1960, σ. 3.

¹⁶⁹ Κείμενο Ραβέννας, § 39.

¹⁷⁰ Β. Σταυρίδου, Ο Συνοδικός θεσμός εις το Οικουμενικόν Πατριαρχεῖον, εκδ. Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1986, σ. 273, 281.

¹⁷¹ Κείμενο Ραβέννας § 39, Ι. Ζηζιούλας, «Ο συνοδικός Θεσμός, ιστορικά, εκκλησιολογικά και κανονικά προβλήματα», στο Τιμητικό αφιέρωμα εις τον Μητροπολίτην Κίτρους Βαρνάβαν, Αθήναι 1980, σ. 178.

¹⁷² Οι πατέρες της Ζ΄ Οικουμενικής Συνόδου στην 6^η πράξη, θέλοντας να προσβάλουν την οικουμενικότητα της ληστρικής εν Ιερεία Συνόδου (754 μΧ) διερωτώνται : «πῶς δ' αὖ μεγάλη και οικουμενική, ην οὔτε εδέξαντο, οὔτε συνεφώνησαν οἱ τῶν λοιπῶν ἐκκλησιῶν πρόεδροι, ἀλλ' ἀναθέματι ταύτην παρέπεμψαν; Οὐκ ἔσχεν συνεργόν τον τῆνικαῦτα της Ρωμαίων πάπαν, ή τους περί αὐτόν ιερείς, οὔτε διά τοποτηρητῶν αὐτοῦ, οὔτε δι' ἐγκυκλίου ἐπιστολής, καθῶς νόμος ἐστὶ ταις συνόδοις. Ἀλλ' οὔτε συμφρονούντας αὐτή τους πατριάρχας της Ἑω, Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας και της Ἁγίας Πόλεως, ή τους συν αὐτοῖς μύστας και Ἀρχιερείς ... Διότι τοπικῶς, ως εν παραβύστω τα αὐτῶν ἐλαλήθη, και οὐκ ἐπάνω του της ορθοδοξίας ὄρους. Οὐδέ εις πάσαν την γην ἀποστολικῶς ἐξήλθεν ο φθόγγος αὐτῶν, ή εις τα πέρατα της οἰκουμένης τα ρήματα αὐτῶν, ὡσπερ των ἐξ ἁγίων οἰκουμενικῶν συνόδων» (Mansi 13, 208E-209A) (Πρακτικά, τ. Γ΄ σ. 326).

Με αφορμή τη φράση αυτή ο καθηγητής Φειδάς ισχυρίζεται ότι «σύμφωνα με την σχετική απόφαση της Ζ΄ Οικουμενικής Συνόδου (Mansi 13, 208-209) απαραίτητα κανονικά κριτήρια συγκροτήσεως Οικουμενικής Συνόδου : αναγκαία η εκπροσώπηση («συνεργία») τουλάχιστον των θρόνων της Πρεσβυτέρας και Νέας Ρώμης και η συμφωνία των αραβοκρατούμενων Πατριαρχείων της Ανατολής («συμφρονούντων»). Την απόφαση αυτή επικαλέστηκε ο πάπας Ευγένιος Δ΄ για να υποστηρίξει την ύπαρξη των αναγκαίων κριτηρίων, ήτοι την συμμετοχή του Πάπα και του Οικουμενικού Πατριάρχη και την εκπροσώπηση των άλλων Πατριαρχῶν της Ανατολής (Mansi 31, 494) για την έναρξη των εργασιῶν της ενωτικής Συνόδου Φερράρας-Φλωρεντίας ἔστω και χωρίς τους «συνοδικούς» της μεταρρυθμιστικής Συνόδου της Βασιλείας (1431-1439) (Βλ. Φειδάς, «Πατριάρχης της Δύσεως», Επίσκεψις, 600(2006), σ. 22).

Ὅμως τα ανωτέρω δεν αποτελοῦν ἀδιαπραγμάτευτα κριτήρια για την αναγνώριση των Οικουμενικῶν Συνόδων, ὅπως ὀρθά παρατηρεῖ ο καθηγητής Μπούμης : «οἱ προϋποθέσεις προβλήθηκαν και διατυπώθηκαν στην Ζ΄ Οικουμενική Σύνοδο για την αξιολόγηση και κρίση της συνόδου της Ιερείας και δεν καθορίστηκαν ἀπό αὐτήν γενικῶς για τον χαρακτηρισμό οποιασδήποτε Οικουμενικής Συνόδου του παρελθόντος ή του μέλλοντος» (Π. Μπούμη, «Η Οικουμενικότητα μιας Συνόδου και συγκεκριμένως της εν Τρούλλω ή Πενθέκτης, Θεολογία τ. 80(2009), σ. 53). Εν ἐναντία περιπτώσει οὔτε η Β΄, οὔτε η Ε΄, οὔτε η Πενθέκτη πληροῖ τα ανωτέρω κριτήρια και παρ' ὅλα αὐτά ἐγίναν δεκτές ως Οικουμενικές ἀπό την Ζ΄ Οικουμενική Σύνοδο.

¹⁷³ Π. Μπούμη, «Η Οικουμενικότητα μιας Συνόδου και συγκεκριμένως της εν Τρούλλω ή Πενθέκτης, Θεολογία τ. 80(2009), σ. 42

εκφραζόντων την εξ αποκαλύψεως αλήθειαν και την κοινήν συνείδησιν των πιστών»¹⁷⁴, ήταν το καθοριστικό στοιχείο της αποδόσεως της προσωνομίας «Οικουμενική» σε μία Σύνοδο.

Για το λόγο αυτό, μελετώντας τα πρακτικά και τις κανονικές διατάξεις των Οικουμενικών Συνόδων μπορούμε να συμπεράνουμε με ασφάλεια τη θέση του Επισκόπου Ρώμης κατά την α΄ χιλιετία, αλλά και να αξιολογήσουμε θεολογικά τη νεώτερη εξέλιξη της Δυτικής εκκλησιολογίας στο θέμα αυτό.

Ο ρόλος του Πάπα στις Οικουμενικές Συνόδους ως ενός εκ των πέντε Πατριαρχών των κυριοτέρων Εκκλησιών, των τιμηθέντων με εξαιρετικά προνόμια τιμής, ήταν ενεργός αλλά όχι καθοριστικός. Πολύ πιο καθοριστικός στην πράξη ήταν ο ρόλος του Κωνσταντινουπόλεως λόγω της συνεργασίας του με τον Αυτοκράτορα, ο οποίος είχε την ευθύνη της προσκλήσεως και φιλοξενίας των Επισκόπων από όλη την Αυτοκρατορία και γενικότερα της διοικητικής εξυπηρετήσεως των συνοδικών διαδικασιών¹⁷⁵.

Ι. ΠΡΟ ΤΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ

ΣΥΓΚΛΙΣΗ - ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ

- a. Ουδεμία Οικουμενική Σύνοδος συνεκλήθη κατόπιν προσκλήσεως του Πάπα¹⁷⁶, αλλά όλες μετά από απόφαση του Αυτοκράτορα τη εισηγήσει εκκλησιαστικών προσωπικοτήτων (του Ρώμης, ή του Κωνσταντινουπόλεως ή και άλλου επισκόπου (του Κορδούης Οσίου για την Α΄ Οικουμενική Σύνοδο).
- b. Στην **Β΄ Οικουμενική Σύνοδο** ούτε καν προσεκλήθη ο πάπας, επειδή η Σύνοδος συνεκλήθη αρχικά ως τοπική της Ανατολής, και παρά την παπική απουσία, οι Πατέρες της Συνόδου «εθεώρουν την Σύνοδόν των αυτάρκη και έχουσαν ευρύτερον κύρος δι' ολόκληρον την Εκκλησίαν, και άρα και διά την Δύσιν». Μάλιστα η «απόδοσις του χαρακτηρισμού «οικουμενική» εις την Σύνοδον της Κωνσταντινουπόλεως υπό των Πατέρων αυτής, ... μαρτυρεί ... την πλήρη αυτοσυνειδησίαν τούτων περί της οικουμενικότητος του σώματος όπερ είχαν απαρτήσει και ήδη εκπροσώπουν»¹⁷⁷, πολύ πριν αναγνωριστεί από τον Πάπα ως τέτοια.
- c. Στην **Γ΄ Οικουμενική Σύνοδο** «ο Ρώμης Κελεστίνος εθεώρησε περιττήν την σύγκλισην Οικουμενικής Συνόδου, εδέχθη όμως αυτήν συγκληθείσαν υπό του Αυτοκράτορος της Ανατολής Θεοδοσίου του Β΄ και του Αυτοκράτορος της Δύσεως Βαλεντιανού του Γ΄»¹⁷⁸.
- d. Στην **Δ΄ Οικουμενική Σύνοδο** ο πάπας Λέων «δεν διέκειτο ευμενώς προς την σύγκλισην συνόδου» και ακολούθως διετύπωσε επιφυλάξεις για τον χρόνο και τον τόπο της Συνόδου¹⁷⁹.
- e. Στην **Ε΄ Οικουμενική** ο πάπας Βιγίλιος ήταν κατηγορηματικά αντίθετος με τη σύγκλιση Οικουμενικής Συνόδου για την καταδίκη των «Τριών Κεφαλαίων» και παρά το γεγονός ότι βρισκόταν στην Κωνσταντινούπολη δεν συμμετείχε στην Σύνοδο.¹⁸⁰ Αυτό όμως δεν κατέστησε την Σύνοδο αντικανονική, αλλά αντιθέτως έθεσε τον πάπα υπό την κρίση της Συνόδου και καταδικάστηκε.
- f. Ούτε στην **Πενθέκτη** συμμετείχε εκπρόσωπος του Πάπα¹⁸¹.

¹⁷⁴ Χρ. Κωνσταντινίδου, «Αι ιστορικο-δογματικά προϋποθέσεις της Οικουμενικότητος της Αγίας Β΄ Οικουμενικής Συνόδου», Θεολογία, τ. 52(1981), σ. 722

¹⁷⁵ Για την Δ΄ Οικουμενική Σύνοδο : Πρακτικά, τ. Β΄, σ. 56-57, για την Στ΄ Οικουμενική Σύνοδο : Θεία σάκρα του αυτοκράτορος Φλαβίου Κωνσταντίνου προς πάπα Δόμνο, Πρακτικά, τ. Γ΄ σ. 22.

¹⁷⁶ Ακόμα και τοπικές Σύνοδοι συνήδχοντο εν αγνοία του Επισκόπου Ρώμης, Χρ. Παπαδόπουλος, Το πρωτεϊόν του Επισκόπου Ρώμης, Αθήναι 19642, σ. 19-20.

¹⁷⁷ Χρ. Κωνσταντινίδου, «Αι ιστορικο-δογματικά προϋποθέσεις της Οικουμενικότητος της Αγίας Β΄ Οικουμενικής Συνόδου», Θεολογία, τ. 52(1981), σ. 712

¹⁷⁸ Β. Στεφανίδου, Εκκλησιαστική Ιστορία, εκδ. ΑΣΤΕΡΟΣ, Αθήναι 1970, σ. 216

¹⁷⁹ Β. Στεφανίδου, «Οι πάπαι Κελεστίνος ο Α΄ και Λέων ο Α΄», ΕΕΒΣ τ. 1(1924), σ. 67-69, Γενναδίου, Μητρ. Ηλιουπόλεως και Θείρων, «Η οριστική διαμόρφωσις του Οικουμενικού Πατριαρχείου και η εν Χαλκηδόνι Σύνοδος», Ορθοδοξία, 26(1951), σ. 412 βλ. και Επιστολή πάπα Λέοντος στην Αυγούστα Πουλχερία, Πρακτικά, τ. Β, σ. 33.

¹⁸⁰ βλ. αναλυτικότερα πιο κάτω.

¹⁸¹ Βλ. Φειδά, «Η Οικουμενικότητα της Πενθέκτης εν Τρούλλω Συνόδου», Επίσκεψις, τ. 486(1992), σ. 21.

ii. ΚΑΤΑ ΤΗ ΣΥΝΟΔΟ

1. ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΤΩΝ ΣΥΝΟΔΩΝ

Μόνο στις Δ΄, και Στ΄ Οικουμενικές Συνόδους προήδρευσαν οι παπικοί λεγάτοι. Ακόμα και στην τοπική σύνοδο της Δυτικής Εκκλησίας στη Σαρδική, προήδρευε ο Κορδούης Όσιος και όχι οι παπικοί αντιπρόσωποι¹⁸². Και στην σημαντική για το παπικό πρωτείο Σύνοδο Κωνσταντινουπόλεως 879/880 πρόεδρος ήταν ο Κωνσταντινουπόλεως Μ. Φώτιος¹⁸³.

2. ΑΠΟΔΟΧΗ ΥΠΕΡΟΧΗΣ ΤΟΥ ΠΑΠΑ ;

a. **ΕΚΦΡΑΣΕΙΣ ΠΑΠΙΚΩΝ ΛΕΓΑΤΩΝ** : Στις Οικουμενικές Συνόδους οι παπικοί αντιπρόσωποι κατέβαλαν πολύ έντονες προσπάθειες για να παρουσιάσουν σε εξέχουσα θέση υπεροχής τον Επίσκοπο της Εκκλησίας της Ρώμης, ως διάδοχο του Αποστόλου Πέτρου. Μελετώντας τα πρακτικά των Συνόδων σε ορισμένες περιπτώσεις η αγωνία των παπικών λεγάτων να παρουσιάσουν την παπική υπεροχή είναι πολύ έντονη ! Το ίδιο παρατηρείται και πολλάκις σε επιστολές των παπών προς τις Συνόδους. Ας δούμε κάποιες περιπτώσεις ενδεικτικά :

i. **Στην Γ΄ Οικουμενική Σύνοδο (3^η πράξη)** : "Φίλιππος πρεσβύτερος και πρεσβευτής της αποστολικής καθέδρας, είπεν : *Ουδενί αμφίβολον εστί, μάλλον δε πάσι τοις αιώσι εγνώσθη, ότι ο άγιος και μακαριώτατος Πέτρος, ο έξαρχος και κεφαλή των Αποστόλων, ο κίων της πίστεως, ο θεμέλιος της καθολικής Εκκλησίας, ο από του Κυρίου ημών Ιησού Χριστού του Σωτήρος και λυτρωτού του ανθρωπίνου τας κλεις της βασιλείας εδέξατο και αυτώ δέδοται εξουσίαν του δεσμείν και λύειν αμαρτίας· όστις έως του νυν και αεί εν τοις αυτού διαδόχοις και ζη και δικάζει. Τούτου τοιγαρούν κατά τάξιν ο διάδοχος και τοποτηρητής, ο άγιος και μακαριώτατος πάπας ημών Κελεστίνος, ο επίσκοπος εις ταύτην την αγίαν σύνοδον διαδόχους ημάς της αυτού παρουσίας απέστειλεν*"¹⁸⁴

ii. **Στην Δ΄ Οικουμενική Σύνοδο (πράξη 1^η)** : « Πασχασινός, ο ευλαβέστατος επίσκοπος, φύλαξ του αποστολικού θρόνου, ως έστη εν μέσω μέντι και των συνελθόντων αυτώ, έφη : του μακαριωτάτου, και αποστολικού επισκόπου της Ρωμαίων πόλεως, κεφαλής υπάρχοντος πασών των Εκκλησιών ... Λουκένσιος ο ευλαβέστατος επίσκοπος επέχων τον τόπον της αποστολικής καθέδρας είπεν ...(ο Διόσκουρος) σύνοδον ετόλμησεν ποιήσαι επιτροπής δίχα του αποστολικού θρόνου, όπερ ουδέποτε γέγονεν, ουδ΄ εξόν γενέσθαι»¹⁸⁵

iii. Εξαίρεση αποτελεί ο πάπας **Βιγίλιος** στην **Ε΄ Οικουμενική Σύνοδο**. Παρά το γεγονός ότι πιεζόταν να αποδεχθεί τη σύγκλιση Οικουμενικής Συνόδου, ενώ διαφωνούσε και αντιπρότεινε άλλο σχήμα διασκέψεως, εν τούτοις δεν εκφράστηκε ως διαθέτων υπερέχουσα αυθεντία βάσει της οποίας υποχρεούται η Εκκλησία και οι λοιποί Πατριάρχες να πειθαρχήσουν στην άποψή του, όπως ισχυριζόταν παλαιότερα ο Λέων Α΄ ή ο Κελεστίνος. Ούτε ασφαλώς έθεσε θέμα αντικανονικότητας ή ακυρότητας της Συνόδου λόγω της διαφωνίας και απουσίας του. Αντίθετα μάλιστα θεωρούσε δίκαια την κατ΄ αυτού καταδικαστική απόφαση της συνόδου σε περίπτωση που αθετήσει την υπόσχεσή του¹⁸⁶ !

Από τα πρακτικά των Οικουμενικών Συνόδων προκύπτει ότι η άμεση και πρωταρχική φροντίδα των Συνοδικών Πατέρων εντοπιζόταν κυρίως στη διατήρηση της εκκλησιαστικής ενότητας με την ομόφωνη διατύπωση της πίστεως και την ομόφωνη καταδίκη των κακοδοξιών και των αιρετικών από τους Επισκόπους όλων των Εκκλησιών και ιδιαίτερος των κυριοτέρων Θρόνων και τις εξέχουσες θεολογικές προσωπικότητες. Για το λόγο αυτό οι Πατέρες δεν ασχολούνται καθόλου με τις υπερβολικές αυτές φράσεις των παπικών λεγάτων, ορισμένες από τις οποίες στερούνται και ιστορικής βάσεως (πχ. αναφορά του Λουκενσίου στη Δ΄ Οικουμενική),

¹⁸² Πρακτικά, τ. Α, σ. 332

¹⁸³ Β. Σταυρίδου, Ο Συνοδικός θεσμός εις το Οικουμενικόν Πατριαρχείον, εκδ. Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1986, σ. 238.

¹⁸⁴ Πρακτικά, τ. Α, σ. 604-605.

¹⁸⁵ Πρακτικά, τ. Β, σ. 65.

¹⁸⁶ πράξη 2^η § 5,8, στο Μελετίου, Μητροπολίτου Νικοπόλεως, Η Πέμπτη Οικουμενική Σύνοδος, Εισαγωγή, Πρακτικά, Σχόλια, Αθήναι 1985, σ. 212.

όσο αυτές δεν παράγουν κανένα βλαπτικό αποτέλεσμα για την Εκκλησία και την αλήθειά της. Αντιθέτως, τυχόν προσπάθεια αποκαταστάσεως της ιστορικής ακριβείας θα δημιουργούσε σοβαρότερες παρενέργειες στο σώμα της Εκκλησίας στις πολύ κρίσιμες περιστάσεις που καλούνταν οι Οικουμενικές Σύνοδοι να αποφανθούν. Όλες οι Οικουμενικές Σύνοδοι συνεδρίασαν, ενώ υπήρχε σοβαρή κρίση ενότητας της Εκκλησίας, με αποκορύφωση τις φοβερές και τραγικές καταστάσεις που είχαν προηγηθεί της Δ΄ Οικουμενικής (ληστρική Σύνοδος, δολοφονία του Κωνσταντινουπόλεως Φλαυιανού), ώστε η τυχόν διατάραξη των λεπτών ισορροπιών για κάποια «εγκώμια άνευ ιδιαιτέρου περιεχομένου, epitheta ornantia, πομπώδη, ασυνήθη»¹⁸⁷ να κρίνεται μάλλον ως άκριτη και επικίνδυνη, διότι σίγουρα θα δημιουργούσε πρόβλημα στην εκκλησιαστική ενότητα και κοινωνία, που ήταν τόσο απαραίτητη στις κρίσιμες στιγμές της Εκκλησίας.

Μόνο στην Σύνοδο της **Κωνσταντινουπόλεως 879-880**, όπου στην ουσία κρίθηκε και απορρίφθηκε η απαίτηση του πάπα για δικαιοδοσία εφ' όλης της Εκκλησίας, μόνο σε αυτή τη Σύνοδο, οι Συνοδικοί Πατέρες δεν άφησαν να «περάσουν» οι υπέρ του πάπα υπερβολικές εκφράσεις των παπικών λεγάτων. Έτσι, σε κάθε φράση παπικού αντιπροσώπου που υπονοείτο υπεροχική δικαιοδοσία του πάπα επί των άλλων τοπικών Εκκλησιών, υπήρχε σαφής αντίλογος είτε από τον Μ. Φώτιο, είτε από άλλους Πατέρες.¹⁸⁸

- b. **ΕΚΦΡΑΣΕΙΣ ΣΥΝΟΔΙΚΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ** : Επίσης, από τα πρακτικά των Οικουμενικών Συνόδων προκύπτει σαφώς ότι πέραν της αυξημένης τιμής ως πρωτοθρόνου κατά τάξιν πατριάρχου κανένα πρωτείο αποκλειστικής και αλαθήτου εκφράσεως του «διδασκτικού σώματος της Εκκλησίας» (magisterium)¹⁸⁹ δεν αποδίδεται στον πάπα στις Οικουμενικές Συνόδους. Διότι στα θέματα πίστεως προηγείται το «πρωτείο της αληθείας»,¹⁹⁰ η ακριβής τήρηση της αποστολικής πίστεως, και έπονται η πρωτοκαθεδρία και τα πρεσβεία των θρόνων. Όποιος και αν είναι ο φορέας της αποστολικής παραδόσεως στη συγκεκριμένη και κρίσιμη για την Εκκλησία στιγμή, ανεξάρτητα από τη θέση την οποία κατέχει στο εκκλησιαστικό σώμα, αυτός γίνεται ο κανόνας πίστεως, το στόμα της καθολικής πίστεως, ο εκφραστής του αλαθήτου της εκκλησιαστικής συνειδήσεως¹⁹¹, στον οποίο στηρίζεται η Εκκλησία. Και εάν ο πρωτόθρονος Επίσκοπος ορθοτομεί τον λόγον της αληθείας η χαρά της Συνόδου είναι έκδηλη, εάν όχι, τότε υφίσταται και αυτός τις κανονικές συνέπειες, όπως κάθε επίσκοπος που παρεκκλίνει της αληθείας.

Τα περιστατικά που έχουν καταγραφεί στα πρακτικά των Οικουμενικών Συνόδων τεκμηριώνουν απολύτως τα ανωτέρω. Ενδεικτικά :

- i. **Στην Γ΄ Οικουμενική Σύνοδο** (1^η πράξη) ο ιερός Κύριλλος θέτει στην κρίση των Πατέρων της Συνόδου την προς τον Νεστόριον επιστολή του με την παράκληση *«παρακαλώ την υμετέραν οσιότητα ειπείν, πότερον πότε ορθώς*

¹⁸⁷ Αθ. Δεληκωστόπουλος, Αι εκκλησιολογικά θέσεις της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας ως δογματικόν πρόβλημα του Θεολογικού Διαλόγου, εν Αθήναις 1970, σ. 88. Κατά τον Ι. Παναγιωτίδη, «Οι Βυζαντινοί, προκειμένου να κερδίσουν την ουσίαν, θυσιάσαν τον τύπον ... προκειμένου να εξασφαλίσουν οι Βυζαντινοί την κατά βάθος επιτυχίαν, εθυσίαζον το κατ' επιφάνειαν κέρδος· διά τούτο αντιπαρήρχοντο τας εκ μέρους της Ρώμης αντιρρήσεις και διαμαρτυρίας· εκώφευον εις τας απειλάς και τας βροντάς και τους κεραυνούς της. Ηγωνίζοντο όμως να μη παρεκκλίνουν ποσώς από την βάσιν και την ουσίαν των απόψεών των», Ι. Παναγιωτίδου, « Το δογματικόν και κανονικόν έργον της Δ΄ Οικουμενικής Συνόδου», Ορθοδοξία, τ. 26(1951), σ. 511-512.

¹⁸⁸ Ενδεικτικά : Πρακτικά, τ. Γ΄ σ. 435-443, 447, 453, 457, αναλυτικά βλ. ομιλία του Θεοφ. Επισκόπου Αβύδου Κυρίλλου (Κατερέλλου), στην Ι.Μ. Πεντέλης την 7.2.2010, με θέμα «Ο Μ. Φώτιος και το παπικό πρωτείο», Θεολογία, τ. 81(2010), σ.σ. ...

¹⁸⁹ Κατήχηση, § 890.

¹⁹⁰ Στ. Παπαδόπουλου, Πατρολογία, τ. Β΄ Αθήνα 1990, σ. 381

¹⁹¹ Έτσι, στην Α΄ Οικουμενική ήταν ο διάκονος Μ. Αθανάσιος, στην Β΄ ο Καισαρείας Μ. Βασίλειος, στην Γ΄ ο Αλεξανδρείας Κύριλλος, στην Δ΄ ο Αλεξανδρείας Κύριλλος και ο Ρώμης Λέων, στην Ε΄ και πάλι η θεολογία του Κυρίλλου («Η Ε΄ Σύνοδος κατηγορήθη ότι είναι μονομερώς και εις βαθμόν ανεπίτρεπτον κυριλική (ultracyrillienne). Όμως δεν επιτρέπετο να γίνη κάτι άλλο. Αι Σύνοδοι Γ΄ και Δ΄ ήσαν κυριλικαί» (Μελετίου, Μητροπολίτου Νικοπόλεως, Η Πέμπτη Οικουμενική Σύνοδος, Εισαγωγή, Πρακτικά, Σχόλια, Αθήνα 1985, σ. 586, σημ. 50α), στην Στ΄ ο Ιεροσολύμων Σωφρόνιος και η θεολογία του μοναχού Αγ. Μαξίμου Ομολογητού, και στην Ζ΄ η θεολογία του πρεσβυτέρου Ιωάν. Δαμασκηνού.

και ανεπιλήπτως, και συμφώνως τη αγία εκείνη συνόδω (της Νικαίας) τα τοιαύτα γέγραφα ή μη»¹⁹² και όλοι οι πατέρες την έκριναν ως ορθόδοξη.¹⁹³ Μετά από αυτό (στη 2^η πράξη) «πάντες οι ευλαβέστατοι επίσκοποι άμα ανεβόησαν· αύτη δικαία κρίσις· νέω Παύλω Κελεστίνω, νέω Παύλω Κυρίλλω, Κελεστίνω τω φύλακι της πίστειω, Κελεστίνω τω ομοψύχω της συνόδου, Κελεστίνω ευχαριστεί πάσα σύνοδος· εις Κελεστίνος· εις Κύριλλος· μία πίστις της συνόδου· μία πίστις της οικουμένης»¹⁹⁴

- ii. **Στην Α΄ Οικουμενική Σύνοδο** ο σεβασμός προς το ορθόδοξο φρόνημα του Κυρίλλου είναι έκδηλος: Στην **1^η πράξη** διαβάζουμε : «ούτω πιστεύομεν ως ο Κύριλλος· Κυρίλλου αιωνία η μνήμη ... πάντες οι ευλαβέστατοι επίσκοποι εβόησαν· ημείς ως Κύριλλος πιστεύομεν· ανάθεμα τω μη ούτως πιστεύοντι ... Φλαυιανός ούτως επίστευε· Φλαυιανός ταύτα εξεδίκει ... Λέων ούτως πιστεύει· Ανατόλιος ούτω φρονεί ... πάντες ούτω φρονούμεν»¹⁹⁵ Μάλιστα ένας επίσκοπος ομολογεί την ορθόδοξη πίστη του με τη χαρακτηριστική φράση : «ως Κύριλλος φρονώ»¹⁹⁶.
- iii. **Στη 2^η πράξη της Συνόδου** η επιστολή του πάπα Λέοντος προς τον Κωνσταντινουπόλεως Φλαυιανό, ο «τόμος του Λέοντος», τίθεται ως κριτήριο Ορθοδοξίας. Ας προσέξουμε όμως ότι η αποδοχή του «Τόμου» έγινε όχι επειδή ήταν του Ρώμης και συνεπώς όφειλαν όλοι να τον κάνουν αποδεκτό, αλλά διότι πρώτα τέθηκε στην κρίση της Συνόδου και ελέγχθηκε ότι είναι σύμφωνος με την πίστη των 318 της Νικαίας και των 150 Πατέρων της Κωνσταντινουπόλεως και με τη διδασκαλία των Πατέρων «Γρηγορίου, Βασιλείου, Ιλαρίου, Αθανασίου, Αμβροσίου» και προπαντός του Κυρίλλου Αλεξανδρείας και τότε έγινε αποδεκτή. Στην υπογραφή ενός εκάστου εκ των Πατέρων γίνεται ρητή αναφορά ότι εξετάστηκε η επιστολή του Λέοντος και βρέθηκε σύμφωνη¹⁹⁷ με τη διδασκαλία των Α΄ και Β΄ Οικουμ. Συνόδων και τις επιστολές του Κυρίλλου¹⁹⁸. Συνεπώς η διδασκαλία των Α΄ και Β΄ Οικουμ. Συνόδων **και οι επιστολές του Κυρίλλου τέθηκαν ως κανόνες πίστειω για τον έλεγχο της διδασκαλίας του Πάπα Λέοντος.**¹⁹⁹ Αξιοσημείωτη είναι η κριτική στάση δύο ομάδων επισκόπων (33 επισκόπων του Ιλλυρικού και 16 της Παλαιστίνης) που αρχικά διατύπωσαν «από χάρτου διά σημείων» κάποιες επιφυλάξεις για την ακρίβεια της δογματικής διατυπώσεως του Τόμου του Λέοντος και μόνο μετά από τις διευκρινήσεις των παπικών λεγάτων πείστηκαν και τον προσυπέγραψαν ως ορθόδοξο.²⁰⁰ Προφανώς στη συνείδηση των Πατέρων δεν υφίσταται κανένα προσωπικό αλάθητο, ούτε και αλάθητο κάποιου θρόνου !

¹⁹² Πρακτικά, τ. Α΄ σ. 565.

¹⁹³ Πρακτικά, τ. Α΄ σ. 565-573.

¹⁹⁴ Πρακτικά, τ. Α΄ σ. 603.

¹⁹⁵ Πρακτικά, τ. Β΄ σ. 85.

¹⁹⁶ Πρακτικά, τ. Β΄ σ. 88.

¹⁹⁷ στους «τύπους υπογραφής» (formula subscriptionis) διαβάζουμε ενδεικτικά : «συνάδουσιν ευρών», «σύμφωνος εστί», «σύμφωνον ευρών», «ευρών την επιστολήν ... συμφωνούσαν», «ομόλογος εστί η επιστολή», «συνάδει η επιστολή», «ως καταλαβείν ηδυνήθησαν συμφωνεί, όσον κατ' έννοιαν», «αστράπτει η συμφωνία», «συνωδά η επιστολή», «ουδέν ήττον περιέχει η επιστολή», «ουδεμίαν εναλλαγήν ευρίσκω», «εχούσαις συνωδά», «συνάδουσιν πάσιν», «συνάδει η επιστολή», «ουδενί απάδει», «εύρων ουκ απάδουσιν», «εύρον συνωδά λέγουσαν», «συνάδει τη πίστη».

¹⁹⁸ Οι επιστολές προς Νεστόριον «Καταφλυαρούσι» και «Του Σωτήρος ημών εναργώς».

¹⁹⁹ Πρακτικά, τ. Β΄ σ. 151-162.

²⁰⁰ «σαφηνισάντων ημίν, α η φράσις διίσταν ηνίττετο ... οφείλοντες περί ων αμφιβάλλομεν ολίγων πληροφορηθηναι, εύρωμεν αυτών την αγιότηταετοιμότατα την αμφιβολίαν εκβάλουσαν... διά τοι τούτο πληροφορηθέντες και συμφωνείν ηγούμενοι κατά πάντα τοις προγεγραμμένοις αγίοις πατράσι την επιστολήν, συν ηνέσαμεν αυτή, και υπογράψαμεν» (B-158). «Αναγνωσθείσης ημίν της επιστολής του μακαριωτάτου, και θεοφιλεστάτου αρχιεπισκόπου της Ρωμαίων Λέοντος, τοις πλείοσι ορθώς έχουσι προσετέθημεν, και τοις ειρημένοις συνάδουσι. Τινές δε ημίν εξ αυτής προσέστησαν λέξεις, ως μερισμόν τινά, και χωρισμόν τοις ούτω φρονείν εθέλουσιν εμφανίνοσαι, περί ων και επί της υμετέρας εξ αρχής αμφιβάλλομεν φιλανθρωπίας, και εξελθειν από της υμετέρας κελευθέντες φιλανθρωπίας, ηκούσαμεν παρά των αγιωτάτων πατέρων, επισκόπων τε και πρεσβυτέρων των επεχόντων τον τόπον του θεοφιλεστάτου και αγιωτάτου αρχιεπισκόπου Λέοντος, ως ουδένα λέγουσι μερισμόν επί του Κυρίου και Θεού, και σωτήρος ημών Ιησού Χριστού, αλλ' ένα και τον αυτόν Κύριον τον Υιόν του Θεού. Διό συνεθέμεθα, και τω τόμω καθυπογράψαμεν» (Πρακτικά, τ. Β΄ σ. 158)

- iv. Στη συνέχεια της **2^{ας} πράξεως**, όταν διαβάστηκε η επιστολή του πάπα Λέοντος, οι επιφημίες των Πατέρων περί της ακριβείας της ορθοδόξου πίστεως του πάπα είναι ιδιαίτερα έντονες : «*αύτη η πίστις των Πατέρων · αύτη η πίστις των Αποστόλων · πάντες ούτω πιστεύομεν · οι Ορθόδοξοι ούτω πιστεύουσι · ανάθεμα τω ούτω μη πιστεύοντι · Πέτρος διά Λέοντος ταύτα εξεφώνησεν · οι Απόστολοι ούτως edίδαξαν · ευσεβώς, και αληθινώς Λέων edίδαξε*». **Οι Πατέρες όμως δεν αρκούνται στην επιφημία του Λέοντος και συνεχίζουν** : «*Κύριλλος ούτως edίδαξε · Κυρίλλου αιωνία η μνήμη · Λέων και Κύριλλος ομοίως edίδαξαν*».²⁰¹ «*Ο μακάριος Κύριλλος ούτως edίδαξεν · αύτη η αληθινή πίστις · αύτη η αγία πίστις · αύτη η αιωνία πίστης · εις αυτήν εβαπτίσθημεν · εις αυτήν βαπτίζομεν · πάντες ούτω πιστεύομεν · ο πάπας Λέων ούτω πιστεύει · Κύριλλος ούτω επίστευε*».²⁰² «*πάντες ούτω πιστεύομεν · ο πάπας Λέων ούτω πιστεύει · ανάθεμα τω μερίζοντι και τω συγγέοντι · αύτη η πίστις Λέοντος του Αρχιεπισκόπου · Λέων ούτω πιστεύει · Λέων και Ανατόλιος ούτω πιστεύουσιν · πάντες ούτω πιστεύομεν · ως Κύριλλος ούτω πιστεύομεν · αιωνία η μνήμη Κυρίλλου · ως αι επιστολαί Κυρίλλου έχουσι, ούτω φρονούμεν · ούτω πιστεύσαμεν · ούτω πιστεύομεν · Λέων ο Αρχιεπίσκοπος ούτω φρονεί, ούτω πιστεύει, ούτως έγγραψεν*».²⁰³ Είναι λοιπόν σαφές από τα πρακτικά της Δ΄ Οικουμενικής Συνόδου ότι ο **ήδη κεκοιμημένος Κύριλλος²⁰⁴ και ο πάπας Λέων, θεωρούνται ως ισότιμοι αυθεντικοί φορείς της αποστολικής παραδόσεως** και γι' αυτό επευφημούνται μαζί από το σύνολο των Πατέρων της Συνόδου.
- v. Τέλος, στην **5η πράξη της Δ΄ Οικουμενικής Συνόδου** σημειώνεται : «*ο αρχιεπίσκοπος Λέων, ως πιστεύομεν ούτω πιστεύει · ο όρος υπογραφέσθω · ο όρος πάντα έχει · ο όρος την πίστιν έχει · Λέων είπε τα Κυρίλλου · Κελεστίνος τα Κυρίλλου εβεβαίωσε · Ξύστος τα Κυρίλλου εβεβαίωσεν*».

Ακούγονται ίσως υπερβολικοί οι επιφημισμοί, αλλά ας σκεφτούμε ότι σε μια τόσο κρίσιμη Σύνοδο, όπως η Δ΄ Οικουμενική, όταν έχουν προηγηθεί τραγικά γεγονότα είναι πολύ φυσικό να υπάρχει τέτοια έξαρση ενθουσιασμού και χαράς εκ μέρους των Πατέρων και να ξεσπούν σε ζητωκραυγές, όταν βλέπουν ότι ο πρωτόθρονος Επίσκοπος Ρώμης συμερίζεται και «συνάδει Κυρίλλω»!

Μελετώντας προσεκτικότερα την περίπτωση της Δ΄ Οικουμενικής Συνόδου²⁰⁵, παρατηρούμε πως παρά τις θερμές επιφημίες του Λέοντος από το σύνολο των Πατέρων²⁰⁶, όταν η Σύνοδος εκλήθη να αποφανθεί επί συγκεκριμένων θεμάτων, ο Λέων δεν αντιμετωπίστηκε ούτε «*ως κεφαλή πασών των Εκκλησιών*», ούτε ως «*Αρχιεπίσκοπος όλων των Εκκλησιών*», ούτε ως έχων «*εξουσία επάνω σε ολόκληρη την Καθολική Εκκλησία*». Οι απόψεις και προτάσεις του ετέθησαν υπό την κρίση της Συνόδου και ορισμένες από αυτές απορρίφθηκαν με την πλέον χαρακτηριστική την ψήφιση του Δ-28²⁰⁷.

²⁰¹ Πρακτικά, τ. Β΄ σ. 131.

²⁰² Πρακτικά, τ. Β΄ σ. 127.

²⁰³ Πρακτικά, τ. Β΄ σ. 128.

²⁰⁴ Πρακτικά, τ. Β΄ σ. 85-88.

²⁰⁵ Η Δ΄ Οικουμενική Σύνοδος προβάλλεται ιδιαίτερως από τους Ρωμαιοκαθολικούς, διότι «καμία Σύνοδος της Ανατολής δεν έδωκεν αφορμήν όπως και από τα δύο μέρη (Ανατολικούς και Δυτικούς) κατά τρόπο τόσον σαφή βεβαιωθή το ποντιφικόν (παπικόν) πρωτεϊόν», I. Bois, Dictionnaire de Theologie catholique, τ. Β΄ στ. 2193-2194, στο Γενναδίου, Μητρ. Ηλιουπόλεως και Θείρων, «Η οριστική διαμόρφωσις του Οικουμενικού Πατριαρχείου και η εν Χαλκηδόνι Σύνοδος», Ορθοδοξία, 26(1951), σ. 416-417.

²⁰⁶ Και μετά τη λήξη των εργασιών της Συνόδου : «*Όθεν και ημείς ως αρχηγώ σοι του καλού προς ωφέλειαν χρυσάμενοι, της αληθείας τοις της Εκκλησίας τέκνοις τον κλήρον edείξαμεν ... συ μεν, ως κεφαλή μελών, ηγεμόνευες εν τοις την σην τάξιν επέχουσιν*» (η Σύνοδος προς Λέοντα, στο Πρακτικά, τ. Β΄ σ. 41). «*Ο γαρ θρόνος της Κωνσταντινουπόλεως έχει πατέρα τον αποστολικόν θρόνον υμών κατ' εξαίρεσιν αυτόν συνάψας ημίν, ίνα και διά της υμών περί αυτόν φροντίδος άπαντες μεν τοι πεισθειέν, ότι γνησίως άνωθεν προνοησάμενοι, και νυν την αυτήν έχοντες διαμένετε περί αυτόν φροντίδα*» (επιστολή πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Ανατολίου προς πάπα Λέοντα Α΄, στο Πρακτικά, τ. Β΄ σ. 44)

²⁰⁷ Πολύ εύστοχα επισημαίνει ο Μητρ. Σάρδεων Μάξιμος : «*Πρόκειται μάλλον περί φιλοφρονητικών εκφράσεων, περί διπλωματικής γλώσσης, μεγάλης λεπτότητος και ευστροφίας, δια της οποίας οι Ανατολικοί επεχείρησαν να κάμψωσι την αντίστασιν της Δύσεως, εξοικονομούντες την κατάστασιν και τας περιστάσεις, χωρίς όμως να παρεκκλίνωσι ποσως από την βάση και την ουσίαν του βαθυτέρου πνεύματος των αποφάσεων της Συνόδου, διακρίνοντες μεταξύ ιδιάζοντος ηθικού κύρους της Ρώμης, όπερ*

Συνεπώς, οι επιφημισμίες²⁰⁸ αυτές με κανένα τρόπο δεν υποδηλώνουν αποδοχή εκ μέρους των Οικουμενικών Συνόδων κάποιου πρωτείου δικαιοδοσίας και εξουσίας του παπικού θρόνου εφ' όλης της Εκκλησίας, αλλά καθιστούν σαφές, αφ' ενός μεν το αυξημένο κύρος και την απήχηση που είχε η προσωπικότητα των συγκεκριμένων παπών στην Καθολική Εκκλησία και αφ' ετέρου το σεβασμό και την τιμή στην «Αποστολική καθέδρα», τον «Αποστολικό θρόνο», στην Εκκλησία της «μεγίστης Ρώμης» και στον επίσκοπό της που κάθεται επί της «Πέτρου καθέδρας». Τα πρεσβεία τιμής που αποδίδονται στον Επίσκοπο Ρώμης είναι σαφή στα πρακτικά των Οικουμενικών Συνόδων. Ακόμα και στην ακκραία περίπτωση της καταδίκης του πάπα Βιγιλίου στην **Ε΄ Οικουμενική Σύνοδο**, η Σύνοδος «δεν ελησμόνησε την προς τον πρωτόθρονον εποφειλομένη τιμήν και επί τη ελπίδι της μετανοίας και υποταγής του διετύπωσε την απόφασίν της όσον ηδύνατο περισσότερο ανωδύνως δι' αυτόν και χωρίς αιχμάς»²⁰⁹. Αντίθετα σύνοδος επισκόπων της Β. Αφρικής το 550 αφόρισε και αναθεμάτισε ρητώς τον πάπα Βιγίλιο ως προδότην της πίστεως με την «ακόμη περισσότερο εξευτελιστικήν δι' αυτόν ως πρωτόθρονον παρατήρηση «Reservato ei poenitentiae loco»²¹⁰.

3. ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΩΝ ΣΥΝΟΔΩΝ

- a. Στις Οικουμενικές Συνόδους έχουν ληφθεί αποφάσεις εν τη απουσία των παπικών λεγάτων :
 - i. Η Γ΄ Οικουμενική Σύνοδος στην 1^η συνεδρίαση αποφάσισε την καταδίκη και καθαίρεση του Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Νεστορίου²¹¹ πριν έλθουν οι παπικοί αντιπρόσωποι του Ρώμης Κελεστίνου, οι οποίοι δέχθηκαν τις αποφάσεις της (2^η και 3^η συνεδρίαση)²¹².
 - ii. Εν τη απουσία των παπικών αντιπροσώπων εψηφίσθη στην 15^η πράξη της Δ΄ Οικουμενικής Συνόδου ο Δ-28.²¹³
- b. Επίσης, στις Οικουμενικές Συνόδους έχουν ληφθεί αποφάσεις παρά την έντονη αντίθεση του πάπα²¹⁴ και μάλιστα έχουν καταδικαστεί ακόμα και πάπες. Ενδεικτικά :
 - i. Κατά την έναρξη της **Α΄ Οικουμενικής Συνόδου** οι «ενδοξότατοι άρχοντες και η η υπερφυής σύγκλητος είπεν· εισίτω και ο ευλαβέστατος Θεοδώρητος (Κύρου), κοινωνήσων τη συνόδω επειδή και αποκατέστησεν αυτώ και την επισκοπήν ο αγιώτατος αρχιεπίσκοπος Λέων, και ο θειότατος και ευσεβέστατος βασιλεύς παρείναι αυτόν τη αγία συνόδω εθέσπισεν» (1^η πράξη)²¹⁵. Η αντίδραση των πατέρων είναι κατηγορηματική : «εισελθόντος Θεοδωρήτου του ευλαβεστάτου επισκόπου, οι Αιγύπτιοι, και οι Ιλλυρικιανόι,

κατείχε αυτή και ως εκ της αποστολικότητος αυτής, και εκ της δικαιοδοσιακής αυτής εξουσίας, ήτις ανεγνωρίσθη εις αυτήν, διότι ακριβώς ήτο η Εκκλησία της πρωτευούσης του Κράτους», Μαξίμου, Μητρ. Σάρδεων, Το Οικουμενικόν Πατριαρχείον εν της Ορθοδόξω Εκκλησία, εκδ. ΠΙΠΜ, Θεσσαλονίκη 1989², σ. 226.

²⁰⁸ Κατά τον C. J. Von Hefele «Οι Έλληνες εγγνώνριζον λίαν καλώς ότι οι Σύνοδοί των και οι Πατριάρχαι των, όταν ήθελον να επιτύχουν παραχώρησιν τινά παρά του Πάπα, απέδιδον εις αυτόν τους φιλοφρονεστέρους τίτλους» ! (C.J.Von Hefele, Conciliengeschichte, 7 Freiburg i. Br. 1874, 737, στο Au. Leidl, «Αι περί πρωτείου διαπραγματεύσεις κατά τη Σύνοδον της Φλωρεντίας ως απάντησις προς την δυτικήν θεωρίαν της υπερτάτης αυθεντίας της Οικουμενικής Συνόδου και την ανατολικήν θεωρίαν της Πενταρχίας», μετφρ. Φ. Αγγελάτου, Γρηγόριος ο Παλαμάς, τ. 61(1978), σ. 172). Σχετικώς αναφέρει και ο Ηλιάς Μηνιάτης : «και αν είναι και τινες των Αγ. Πατέρων όστις γράφων προς τον Ρώμης επίσκοπον ηθέλησεν να τον εγκωμιάση ... τα εγκώμια πρέπει να νομίζονται δόγματα ; Όχι», Σεραφεΐμ, Επισκόπου πειραιώς, Αι αιρέσεις του Παπισμού, Αθήναι 2009, σ. 59.

²⁰⁹ Μελετίου, Μητροπολίτου Νικοπόλεως, Η Πέμπτη Οικουμενική Σύνοδος, Εισαγωγή, Πρακτικά, Σχόλια, Αθήναι 1985, σ. 563

²¹⁰ Μελετίου, Μητροπολίτου Νικοπόλεως, Η Πέμπτη Οικουμενική Σύνοδος, Εισαγωγή, Πρακτικά, Σχόλια, Αθήναι 1985, σ. 563, 113

²¹¹ Πρακτικά, τ. Α΄ σ.575, 584-587

²¹² Πρακτικά, τ. Α΄ σ. 606, Β. Στεφανίδου, «Οι πάπαι Κελεστίνος Α΄ και Λέων Α΄», ΕΕΒΣ, τ. 1(10924), σ. 60-62.

²¹³ βλ. ανωτέρω, σ. 12 κεξ.

²¹⁴ Β. Στεφανίδου, «Οι πάπαι και αι Οικουμενικάί Σύνοδοι», ΕΕΒΣ τ. 3(1926), σ. 251.

²¹⁵ Πρακτικά, τ. Β΄ σ. 67.

και Παλαιστίνιοι ευλαβέστατοι επίσκοποι εξεβόησαν · ελεήσατε · η πίστις απόλλυται · οι κανόνες τούτον εκβάλλουσι · τουτον έξω βάλε». Παρά την επιμονή των αρχόντων ότι «Θεοδώρητος ο ευλαβέστατος επίσκοπος τον οικείον απολαβών τόπον παρά του αγιωτάτου αρχιεπισκόπου της μεγαλωνύμου Ρώμης» οι επίσκοποι αρνούταν να τον αποδεχθούν ως Επίσκοπον : «μη λέγετε αυτόν επίσκοπον · ουκ έστιν επίσκοπος ... οι κανόνες τούτον εξέβαλον · τούτον ο Θεός απεστράφη»²¹⁶. Με άλλα λόγια οι Πατέρες της Συνόδου αρνούνται την πρόταση του πάπα, αρνούμενοι το δικαίωμα να ακυρώνει ο πάπας συνοδικές αποφάσεις. Τελικά στην 8^η πράξη της Δ΄ Οικουμενικής Συνόδου ο Θεοδώρητος Κύρου προσέρχεται και καλείται να καταδικάσει ρητώς το Νεστόριο ως αιρετικό και έτσι αφού «*διά πάντων μεν ορθόδοξος απεδείχθη, και δι' αυτού δε του αναθεματίσαι Νεστόριον και Ευτυχή δικαίως τοίνυν και την εαυτού απολήψεται εκκλησίαν*» (πράξη 8^η).²¹⁷ Δηλ. η Σύνοδος δεν απεδέχθη την παπική απόφαση, αλλά έκρινε η ίδια τον Θεοδώρητο και κατόπιν της δικής της αποφάσεως αυτός απεκατεστάθη.

- ii. Την πλέον χαρακτηριστική περίπτωση άρνησης των παπικών απαιτήσεων έχουμε στην ψήφιση του **28^{ου} κανόνα** της Δ΄ Οικουμενικής Συνόδου. Ο κανόνας αυτός εψηφίσθη παρά τη ρητή αντίθεση του πάπα Λέοντα Α΄ που δηλώθηκε από τον παπικό αντιπρόσωπο στη 16^η πράξη της Συνόδου²¹⁸ και την έντονη αντίδραση και των λοιπών παπικών λεγάτων κατά τη διάρκεια της Συνόδου και στη συνέχεια του ιδίου του Πάπα Λέοντος Α΄.
- iii. Στην **Ε΄ Οικουμενική Σύνοδο** δεν έγιναν δεκτές οι προτάσεις του πάπα Βιγίλιου, ο οποίος προσπαθούσε να αποτρέψει τη σύγκλιση της και αντ' αυτής να αντιμετωπισθεί το πρόβλημα των «Τριών Κεφαλαίων» σε δύο χωριστές συνοδικές αποφάσεις των Επισκόπων Δύσεως και Ανατολής ή σε μια ολιγομελή Διάσκεψη με εκπροσώπηση της Εκκλησίας της Δύσεως από τον πάπα μαζί με τρεις εγκρίτους Επισκόπους και της Ανατολής από τους τέσσερις Πατριάρχες²¹⁹. Ακολουθως, επειδή ο πάπας αρνήθηκε να παραστεί στη Σύνοδο παρά το γεγονός ότι προσεκληθή τέσσερις φορές, η Σύνοδος στην πράξη 2^α §19²²⁰ αποφάσισε να τον θέσει υπό κατηγορία, η οποία εξετάστηκε στην 7^η πράξη και τελικώς ο πάπας Βιγίλιος καταδικάστηκε και διεγράφη από τα δίπτυχα διότι κατέστησεν εαυτόν αλλότριον της αγίας Καθολικής Εκκλησίας (§14-17)²²¹. Μόνο μετά τη συμμόρφωσή του και την πλήρη αποδοχή του όρου της Συνόδου με δεύτερη επιστολή του στον Κωνσταντινουπόλεως Ευτύχιον²²² έγινε δεκτός σε κοινωνία. Η έντονη προσπάθεια της Συνόδου να εξασφαλίσει την σύμφωνη γνώμη και συμμετοχή του πάπα Βιγίλιου δεν σημαίνει αναγνώριση και ιδιαιτέρου

²¹⁶ Πρακτικά, τ. Β΄ σ. 67.

²¹⁷ Πρακτικά, τ. Β΄ σ. 188

²¹⁸ «Βονιφάτιος ο ευλαβέστατος πρεσβύτερος είπεν . Ο μακαριώτατος, και Αποστολικός επίσκοπος μέντοι πολλά, και τούτο ημίν ενετείλατο. Και από του χάρτου ενέγνω · τον όρον των αγίων Πατέρων μηδεμιά προπετεία ελλατούσθαι ή μειούσθαι · φυλαττέσθω τοιγαρούν του ημετέρου προσώπου η αξία πάσι τρόποις εν υμίν · καν τινές τυχόν πεπειοιθότες δυνάμει των ιδίων πόλεων, παρασαλεύσαι επεχείρησαν, τούτους εκβάλλεσθαι κατά το τω δικαίω πρέπον» (Πρακτικά τ. Β΄ σ. 228).

²¹⁹ 1^η §3, 13 και 2^α πράξη, Τα πρακτικά της Αγίας Πέμπτης Οικουμενικής Συνόδου, § 5, 1-11, στο Μελετίου, Μητροπολίτου Νικοπόλεως, Η Πέμπτη Οικουμενική Σύνοδος, Εισαγωγή, Πρακτικά, Σχόλια, Αθήναι 1985, σ. 170, 202-213.

²²⁰ Μελετίου, Μητροπολίτου Νικοπόλεως, Η Πέμπτη Οικουμενική Σύνοδος, Εισαγωγή, Πρακτικά, Σχόλια, Αθήναι 1985, σ. 221

²²¹ Μελετίου, Μητροπολίτου Νικοπόλεως, Η Πέμπτη Οικουμενική Σύνοδος, Εισαγωγή, Πρακτικά, Σχόλια, Αθήναι 1985, σ. 559-562.

²²² Στην επιστολή του ο πάπας αφού δέχεται ότι ο διάβολος «τοις σοφίμασι της ούτω πονηράς αυτού πανουργίας επεχείρησε διελείν» τον ίδιο από της Συνόδου και ομολογεί με ταπείνωση ότι «πάσης συγχύσεως της ημών διανοίας αποκινηθείσης» καταλήγει με την αποδοκιμασία των δικών του κειμένων : «Ατινα δήποτε, είτε παρ' εμού, είτε παρ' άλλων προς εκδίκησιν των προειρημένων τριών κεφαλαίων γενένηται, τη διατυπίσει του παρόντος ημών γράμματος καταργούμεν · πάσας γαρ τας εμφορομένας ανωτέρω βλασφημίας απέστω της Καθολικής Εκκλησίας», Μελετίου, Μητροπολίτου Νικοπόλεως, Η Πέμπτη Οικουμενική Σύνοδος, Εισαγωγή, Πρακτικά, Σχόλια, Αθήναι 1985, σ.605-609.

πρωτείου στον παπικό θρόνο²²³, αλλά τη μέριμνα της Εκκλησίας για την ομοφωνία των Πατριαρχών.

- iv. Στην **Στ΄ Οικουμενική Σύνοδο** ο αναθεματισμός του πάπα Ονωρίου μαζί με άλλους έξι πατριάρχες (Κωνσταντινουπόλεως, Αλεξανδρείας και Αντιοχείας) για έκπτωση στην αίρεση του Μονοθελητισμού, επιβεβαιώνει ότι κατά την περίοδο αυτή ο πάπας αντιμετωπιζόταν ως ένας από τους πέντε πατριάρχες και υπέκειτο στην αυθεντία της Συνόδου.
- v. Στην **Πενθέκτη Οικουμενική Σύνοδο** η Εκκλησία καταδικάζει ρητώς ήθη που είχαν επικρατήσει στην Εκκλησία της Ρώμης : μεταξύ άλλων, τη γενική αγαμία του κλήρου (με τον 13^ο κανόνα, στον οποίο μνημονεύονται οι κανόνες ΚΑΡΘΑΓΕΝΗΣ-4 και ΚΑΡΘΑΓΕΝΗΣ-34) και τη νηστεία του Σαββάτου (με τον 55^ο κανόνα, με τον οποίο υποχρεώνει «κρατείν και επί τη Ρωμαίων Εκκλησία απαρασαλεύτως τον κανόνα», τον οποίο αυτή παραβίαζε).

iii. ΜΕΤΑ ΤΗ ΣΥΝΟΔΟ

1. ΕΠΙΚΥΡΩΣΗ ΣΥΝΟΔΟΥ

Η επιδίωξη εξασφάλισης της σύμφωνης γνώμης από τους πάπες δε σημαίνει αναγνώριση και ιδιαιτέρου πρωτείου στον παπικό θρόνο, διότι πάντοτε η Εκκλησία αναζητούσε την ομοφωνία των Πατριαρχών²²⁴, που ήταν απαραίτητη για την αποτροπή σχισμάτων. Γι' αυτό και η αναγνώριση των αποφάσεων των Οικουμενικών Συνόδων από όλους τους Πατριάρχες και ιδιαιτέρως από τον πρωτόθρονο της «μεγίστης Ρώμης» εθεωρείτο αναγκαία, όχι βέβαια για την κατοχύρωση της αλήθειας των αποφάσεων, αλλά για τη διαφύλαξη της ενότητας της Καθολικής Εκκλησίας²²⁵. Η μέριμνα αυτή δεν περιοριζόταν μόνο στον Επίσκοπο Ρώμης, διότι η διαφωνία και του τελευταίου Πατριάρχη στην τάξη της Πενταρχίας των Πατριαρχών δημιουργούσε το ίδιο εκκλησιαστικό πρόβλημα, το οποίο δημιουργούσε και η διαφωνία οποιουδήποτε άλλου Πατριάρχη. Έτσι, στην Γ΄ Οικουμενική Σύνοδο «η αντίδραση του Αντιοχείας Ιωάννου εις τας αποφάσεις της ωδήγησε σε μακρά διαδικασία για την επίτευξη ομοφώνου δογματικής απόφασης, ήτις και επιτεύχθη δια του όρου των διαλλαγών του Θεοδωρήτου Κύρου»²²⁶, ενώ σοβαρό εκκλησιαστικό πρόβλημα προκάλεσε η «περίπτωση της οξύτατης διαφωνίας του πατριάρχη Ιεροσολύμων Σωφρονίου προς τη μονοθελητική πολιτική του αυτοκράτορα Ηρακλείου Α΄, παρά την καιρική συμφωνία στο σχετικό διάταγμα («Έκθεσις») των Πατριαρχών της Πρεσβυτέρας και Νέας Ρώμης».²²⁷ Με άλλα λόγια «η εκπροσώπηση ή η συναίνεση (στις Οικουμενικές Συνόδους) ήταν κοινή υποχρέωση όλων των Πατριαρχικών θρόνων και όχι ειδικό προνόμιο του παπικού θρόνου»²²⁸

²²³ Κατά την κρίση της Συνόδου η παρουσία του πάπα Βιγίλιου δεν είναι απαραίτητη, αλλά «ενδεδειγμένη και θεάρεστη» : «προετρέψαμεν τον οσιώτατον πάπαν της πρεσβυτέρας Ρώμης Βιγίλιον να έλθη να συνεδριάσῃ μαζί με ημάς επί του ανακινήθεντος θέματος των Τριών Κεφαλαίων, επειδή [εξακολουθούμεν να] φρονούμεν, ότι και ενδεδειγμένον είναι και θεάρεστον να έλθῃ - έστω και τώρα - και συνεδρεύων με ημάς να διατυπώσῃ ένα - συμβαδίζοντα εις την ορθήν πίστιν - τύπον» (1^η πράξη, § 8, Μελετίου, Μητροπολίτου Νικοπόλεως, Η Πέμπτη Οικουμενική Σύνοδος, Εισαγωγή, Πρακτικά, Σχόλια, Αθήναι 1985, σ.184-185).

²²⁴ «Η αρχή της πλειονοψηφίας, η οποία ισχύει εις το κοσμικόν δίκαιον των δημοκρατικών καθεστώτων κινδυνεύει να μεταβάλῃ τον συνοδικόν θεσμόν εις καθαρῶς νομικόν θεσμόν, διό και εις τας συνόδους της αρχαίας Εκκλησίας δεν εφηρμόζετο, παρά μόνον όταν εντατικάί προσπάθειαι ομοφωνίας απεδικνύοντο άκαρποι» (Ι. Ζηζιούλας, «Ο συνοδικός Θεσμός, ιστορικά, εκκλησιολογικά και κανονικά προβλήματα», στο Τιμητικό αφιέρωμα εις τον Μητροπολίτην Κίτρους Βαρνάβαν, Αθήναι 1980, σ. 176).

²²⁵ Σημειώνει ο Μ. Βασίλειος προς τους Δυτικούς : «Ο μεν γαρ παρ' ημών λόγος ύποπτος εστι τοις πολλοίς, ως τάχα διά τινά ιδιωτικάς φιλονικίας προς αλλήλους ελομένων : υμείς δε όσον μακράν αυτών απωκισμένοι τυγχάνετε, τοσούτω πλέον παρά τοις λαοίς το αξιόπιστον έχετε, προς τω και την παρά Θεού χάριν συναίρεσθε μίμν εις την υπέρ των καταπονουμένων επιμέλειαν. Εάν δε και συμφώνως πλείονες ομού τα αυτά δογματίσητε, δήλον ότι το πλήθος των δογματισάντων αναντίρρητον πάσι την παραδοχήν κατασκευάσει του δόγματος» (Μ. Βασιλίου, επιστολή 263, 2 «τοις Δυτικοίς»).

²²⁶ Βλ. Φειδά, Ιουστινιανός και πενταρχία, Αθήναι 1968, σ.14, 22.

²²⁷ Βλ. Φειδά, Βυζάντιο, Αθήναι 1990³, σ. 295, 299.

²²⁸ Βλ. Φειδά, «Η αυθεντία του Πρώτου και ο συνοδικός θεσμός στην περίοδο των Οικουμενικών συνόδων», Επίσκεψις, τ. 709(2010), σ. 17.

Ο ρόλος του πάπα ήταν σημαντικός όχι στην επικύρωση των αποφάσεων των Οικουμενικών Συνόδων, αλλά στη διαφύλαξη της ενότητας της Εκκλησίας. Ασφαλώς, η υπό του πάπα αναγνώριση της οικουμενικότητας μιας Συνόδου ήταν άκρως επιθυμητή· πώς θα μπορούσε άλλωστε να ήταν αδιάφορη η Εκκλησία στην άρνησή του «Πατριάρχου της Δύσεως», της μεγαλύτερας από απόψεως εκτάσεως Τοπικής Εκκλησίας; Παρά ταύτα, υπήρχαν αποφάσεις Οικουμενικών Συνόδων οι οποίες αν και δεν έγιναν αποδεκτές από τον πάπα, ουδόλως μειώθηκε η οικουμενική τους ισχύς. Υπήρχαν ακόμα και Οικουμενικές Σύνοδοι οι οποίες αν και δεν είχαν γίνει αποδεκτές από τον πάπα, εν τούτοις είχε αναγνωριστεί η οικουμενικότητά τους από την εκκλησιαστική συνείδηση και στη συνέχεια συμμορφώθηκε και ο πάπας και τις απεδέχθη και αυτός ως Οικουμενικές. Οι Β^{'229}, Ε^{'230}, και Πενθέκτη²³¹ Οικουμενικές Σύνοδοι είχαν αναγνωριστεί ως Οικουμενικές προ της παπικής αποδοχής, η οποία ακολούθησε.

2. ΕΠΙΚΥΡΩΣΗ ΚΑΝΟΝΩΝ

Βέβαια πολύ ορθά έχει επισημανθεί ότι «άπαξ και μία σύνοδος αναγνωριστεί ως Οικουμενική, τότε αυτομάτως και αναγκαίως αναγνωρίζεται και η οικουμενικότητα των ι. Κανόνων της και η αυθεντικότητά τους και η ορθότητά τους. Αλλιώς και η εν λόγω σύνοδος δεν θα ήταν αλάθητη και επομένως ούτε οικουμενική, ούτε ορθόδοξη. Σχετικώς ο καθηγητής Ι. Καρμίρης έγραφε: «Η αποδοχή συνόδου τινός ως Οικουμενικής συνεπάγεται την αποδοχήν αυτής ως αλαθήτου».²³² Συνεπώς, το σύνολο των αποφάσεων μιας Οικουμενικής Συνόδου (σε δογματικό και κανονικό επίπεδο) αποτελεί την έκφραση της εκκλησιαστικής αυτοσυνειδησίας. Αυτή ήταν η πάγια θεολογική προσέγγιση της Ορθοδόξου Εκκλησίας και αυτό γιατί οι κανόνες των Οικουμενικών Συνόδων θεωρούνται ως «εξ ένδς γάρ ἅπαντες καὶ τοῦ αὐτοῦ Πνεύματος ἀγασθέντες» (Ζ-1), διότι οι Πατέρες των Συνόδων «θεία επινεύσει ομοθυμαδόν συνελθόντες ... κανόνες εξέδωκαν

²²⁹ Η Δύση καθυστέρησε να αποδεχθεί την Οικουμενικότητα της Β' Οικουμενικής Συνόδου εξ αιτίας του Β-3. (V. Monachino S.I., *Genesi storica del Canone di Chalcedonia, Gregorianum*, τ. 33(1925), σ. 270-271. Η Ρώμη ενοχλήθηκε από το κύρος της Β' Οικουμενικής Συνόδου, χωρίς όμως ο πάπας Δάμασος να το εκφράσει ρητώς «και ανέλαβε την πρωτοβουλία να συγκαλέσει «μεγίστην αὐτόθι σύνοδον», ασφαλώς διά να «υπερφαλαγγίση» την Σύνοδον της Κωνσταντινουπόλεως, την εκ ταύτης προβολήν της Ανατολής υπέρ την Δύσιν και την προώθησιν του Επισκόπου της Κωνσταντινουπόλεως παραλλήλως προς τον της Ρώμης» (Χρ. Κωνσταντινίδου, «Αι ιστορικο-δογματικά προϋποθέσεις της Οικουμενικότητας της Αγίας Β' Οικουμενικής Συνόδου», *Θεολογία*, τ. 52(1981), σ. 711). Οι πατέρες της Συνόδου «πεπεισμένοι, ότι ουδέν νεώτερον υπήρχε να λεχθή ή προστεθή εις τα ενταῦθα ορισθέντα και θεσπιθέντα, εν πλήρει δε συνειδήσει, ότι η εαυτών σύνοδος ήτο ήδη καθ' εαυτήν «μεγίστη» και δη και «οικουμενική», ως αδιαστάκτως αυτοί αποκαλούν αυτήν εις την απαντητικήν επιστολήν των, ηρνήθησαν, με όλην την απαιτούμενην λεπτότητα και με την προβεβλημένη τυπικήν όσον και ουσιαστικήν δικαιολόγησιν της αρνήσεώς των, ηρνήθησαν να παραστήσωσιν» (αὐτόθι). Είναι σημαντικό «αὐτό τούτο το γεγονός της αρνήσεως των Πατέρων της Β' Οικουμενικής Συνόδου να μετάσχωσιν άλλης συνόδου επί του ίδιου θέματος. Εθεώρουν την Σύνοδόν των αὐτάρκη και έχουσαν ευρύτερον κύρος δι' ολόκληρον την Εκκλησίαν, και άρα και διά την Δύσιν ... Ουδεμία αμφιβολία υπάρχει ότι η τοιαύτη απόδοσις του χαρακτηρισμού «οικουμενική» εις την Σύνοδον της Κωνσταντινουπόλεως υπό των Πατέρων αυτής, είναι περιπτώσις σπανία, αν μη και μοναδική. Μαρτυρεί δε εξ αυτής την πλήρη αυτοσυνειδησίαν τούτων περί της οικουμενικότητος του σώματος όπερ είχαν απαρτήσει και ήδη εκπροσώπων ... παρά τα υπάρχοντα περιοριστικά τινά της οικουμενικότητος ταύτης δεδομένα γεωγραφικώς, αριθμητικώς κλπ» (Χρ. Κωνσταντινίδου, ενθ' ανωτ. σ. 712). Αργότερα οι πάπες Φήλιξ Γ' (483-492), και Γελάσιος Α' (492-496) αρνήθηκαν να την χαρακτηρίσουν Οικουμενική, ενώ οι πάπες Βιγίλιος (538-555), Πελάγιος Α' (555-560) και Γρηγόριος Α' (590-604) αναγνωρίζουν το κύρος και την οικουμενικότητά της. Από του 6ου αι. και εξής δεν αμφισβητείται εν Δύσει η Οικουμενικότης της Β' Οικουμενικής Συνόδου, η πλήρης αναγνώρισις της οποίας, συμπεριλαμβανομένου και του 3ου κανόνος αυτής ως γνησίου, εγένετο υπό της Δ' εν Λατερανώ Συνόδου, του έτους 1215, ίσως διότι είχε δημιουργηθεί εν τω μεταξύ εν Κωνσταντινουπόλει το Λατινικόν Κράτος και το Λατινικόν Πατριαρχείον, ο δε 3ος Κανών της Β' Οικουμενικής Συνόδου ωφέλει τότε την όλην υπόθεσιν» (Χρ. Κωνσταντινίδου, «ενθ' ανωτ. σ. 721)

²³⁰ Η Ε' Οικουμενική Σύνοδος αυτοχαρακτηρίστηκε ως Οικουμενική παρά την έντονη διαφωνία για τη σύγκλιση της και την απουσία του πάπα Βιγιλίου. Και αργότερα, ενώ έγινε αποδεκτή από τον πάπα Βιγίλιο «ο πάπας Πελάγιος Α' (555-561 μΧ) διάδοχος του Βιγιλίου, κατά την ενθρόνισή του διεκήρυξε την ευλάβειά του προς τους «μακαρίους Ορθοδόξους επισκόπους Θεοδώρητον και Ίβαν», τους οποίους καταδίκασε η Ε' Οικουμενική και ... «τους συναριθμεί μεταξύ των μεγάλων ορθοδόξων αγίων Πατέρων. Έτσι δι' εν χρονικόν διάστημα η Ρώμη και οι πάπαι της τελούν υπό τα επιτίμια της Ε' Συνόδου» (555-579 μΧ)» (Μελετίου, Μητροπολίτου Νικοπόλεως, Η Πέμπτη Οικουμενική Σύνοδος, Εισαγωγή, Πρακτικά, Σχόλια, Αθήνα 1985, σ.130)

²³¹ Βλ. Φειδά, «Η Οικουμενικότητα της Πενθέκτης εν Τρούλλω Συνόδου», *Επίσκεψις*, τ.486(1992), σ. 20.

²³² Π. Μπούμη, «Η Οικουμενικότητα μιας Συνόδου και συγκεκριμένως της εν Τρούλλω ή Πενθέκτης, *Θεολογία* τ. 80(2009), σ. 61

επί κατορθώσει των εκκλησιαστικών πραγμάτων», όπως αναφέρει ο Αγ. Ταράσιος για την Πενθέκτη²³³.

Η επιχειρηματολογία των Ρωμαιοκαθολικών ότι ορισμένοι κανόνες Οικουμενικών Συνόδων δεν έχουν εγκριθεί από τον Πάπα και ως εκ τούτου δεν τον δεσμεύουν δεν ευσταθεί, διότι **οι αποφάσεις των Οικ. Συνόδων δεν είναι συμβάσεις οι οποίες είναι δεσμευτικές μόνο στο μέτρο που τα μέρη συμβληθούν διά της υπογραφής τους. Είναι απολύτως έγκυρες και εν ισχύει εν συνόλω, ανεξάρτητα αν είναι αρεστές ή όχι.** Συνεπώς δεν έχει κανένα νόημα η δήθεν επικύρωση των κανόνων των Οικουμενικών Συνόδων από κάποια άλλη αυθεντία εκτός αυτής. Δεν υπάρχει άλλη αυθεντία υπερτέρα της Οικουμενικής Συνόδου. Η άρνηση αποδοχής αποφάσεως Οικουμενικής Συνόδου επισύρει κανονικά επιτίμια, όπως στην Ε΄ Οικουμενική, τα οποία για λόγους οικονομίας η Εκκλησία μπορεί να μην επιβάλλει άμεσα προσβλέποντας στην επιστροφή του παρεκτρεπομένου στην κανονική τάξη.

Υπό αυτό το πρίσμα οι επιφυλάξεις που εξέφρασαν οι παπικοί λεγάτοι στην Δ΄ Οικουμενική Σύνοδο (Mansi 7, 441) και ακολούθως ο πάπας Λέων Α΄ και ενίοτε επαναλαμβάνονται ακόμα και σήμερα για τον Β-3 και για τον Δ-28 δεν έχουν κανένα νόημα και καμία θεολογική και κανονική βαρύτητα.

Συμπερασματικά μπορούμε να πούμε ότι στις Οικουμενικές Συνόδους όταν τίθενται θέματα πίστεως και εκκλησιαστικής τάξεως τότε παρά τον σεβασμό στην πρωτόθρονη Εκκλησία της Ρώμης και τον Επίσκοπό της οι Οικουμενικές Σύνοδοι αποφαινόμενοι ρητώς και κατηγορηματικώς, χωρίς να αφήνουν καμία δυνατότητα άλλης ερμηνείας. Ιδιαίτερα χαρακτηριστικά είναι τα όσα αναφέρει ο Όρος της Ε΄ Οικουμενικής Συνόδου σε ευθεία αναφορά με τη στάση του Πάπα Βιγιλίου : **«Ωσαύτως και οι άγιοι Πατέρες, οι οποίοι κατά διαφόρους εποχάς συνήλθον εις τας τέσσαρας αγίας Συνόδους, ακολουθούντες τα παλαιά πρότυπα διετύπωσαν από κοινού εις ένα σαφές θέσπισμά τους τα περί των αιρέσεων και των (θεολογικών) προβλημάτων. Και πράγματι · κατά τας κοινάς συνδιασκέψεις το φως της αληθείας διαλύει τα σκότη του ψεύδους, αφού εκεί τίθενται υπό κρίσιν τα εξ εκατέρου μέρους προτεινόμενα προς συζήτησιν. Διότι εις τα ζητήματα πίστεως κανείς δεν έχει το δικαίωμα να προδικάσει κάτι διά λογαρισμό του συνόλου της Εκκλησίας καθ' όσον όλοι μας έχομεν την ανάγκη του πλησίον μας»** (πράξη 8η §4, 3-5)²³⁴. Δεν θα ήταν υπερβολικό να λέγαμε ότι το Άγιο Πνεύμα στην Ε΄ Οικουμενική Σύνοδο προείδε την εξέλιξη της Δύσεως και κατεδίκασε τον παπικό θεσμό εν τη γενέσει του. Ο πάπας αντιμετώπιστηκε ως ένας από τους πέντε πατριάρχες και υποχρεώθηκε έτσι να συμμορφωθεί και να πολιτευτεί υπακούοντας απολύτως . Η σύνοδος εν Αγίω Πνεύματι εδογμάτισε ότι «κανένας δεν έχει το δικαίωμα να υπαγορεύει στην Εκκλησία το περιεχόμενο της πίστεώς της · ότι του αλαθήτου της Εκκλησίας φορέας δεν είναι πρόσωπον, αλλά σύνοδος επισκόπων · και ότι ο πάπας δογματίζων μόνος του πλανάται εις τα σκότη του ψεύδους»²³⁵.

ΕΠΙΛΕΓΟΜΕΝΑ ΤΟ “ΠΡΟΣΧΕΔΙΟ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ” (Κύπρος 2009 - Βιέννη 2010)

Η κανονική παράδοση της Μίας, Αγίας, Καθολικής και Αποστολικής Εκκλησίας της α΄ χιλιετίας είναι σαφής και κατηγορηματική : με κανένα τρόπο δε μπορεί να δικαιολογήσει το πρωτείο του Επισκόπου Ρώμης, όπως αναπτύχθηκε και θεσμοθετήθηκε ως δόγμα πίστεως στη β΄ χιλιετία. Δεν μπορεί να βρεθεί κανένα έρεισμα στην κανονική παράδοση της Εκκλησίας του Χριστού · είναι εντελώς ασυμβίβαστοι οι ιεροί κανόνες των Οικουμενικών Συνόδων με την παπική εκκλησιολογία, όποια λεκτική αναδιατύπωση και αν της δοθεί, σε οποιαδήποτε μορφή και αν παρουσιαστεί !

²³³ 6^η πράξη της Ζ΄ Οικουμενικής Συνόδου (Πρακτικά τ. Γ΄ σ. 280, 330).

²³⁴ Μελετίου, Μητροπολίτου Νικοπόλεως, Η Πέμπτη Οικουμενική Σύνοδος, Εισαγωγή, Πρακτικά, Σχόλια, Αθήνα 1985, σ. 571-572

²³⁵ Μελετίου, Μητροπολίτου Νικοπόλεως, Η Πέμπτη Οικουμενική Σύνοδος, Εισαγωγή, Πρακτικά, Σχόλια, Αθήνα 1985, σ. 135

Με ένα μόνο τρόπο μπορεί να παρακάμψουμε το σκόπελο των ιερών Κανόνων των Οικουμενικών Συνόδων: Να τους καταργήσουμε, ή επί το «κομψότερον», να τους ... «υπερβούμε» και στη θέση τους να συντάξουμε άλλους προσαρμοσμένους στις σύγχρονες επιθυμίες και σχεδιασμούς μας ! Αυτό το έκανε με εξαιρετική «συνέπεια» η Ρωμαϊκή Έδρα : **ουδεμία αναφορά στο κανονικό δίκαιο της α΄ χιλιετίας**. Ωσάν να μην υπήρξε ποτέ ! Κατ' αυτόν τον τρόπο πολιτεύτηκε στην Α΄ και Β΄ Βατικανή Σύνοδο, με αυτό το σκεπτικό συνέταξε τον Κώδικα Λατινικού Δικαίου, έτσι απεφάνθη στην επίσημη «Κατήχηση της Καθολικής Εκκλησίας»! Ένα απομένει να κατορθώσει πλέον : να γίνει το ίδιο και στον επίσημο Θεολογικό Διάλογο με την Ορθόδοξη Εκκλησία.

Στην Κύπρο (16-23.10.09) τέθηκε προς συζήτηση και έγκριση ένα κείμενο που συνέταξε η Συντονιστική Επιτροπή του Διαλόγου με τίτλο **«Ο ρόλος του επισκόπου Ρώμης στην κοινωνία των Εκκλησιών κατά την πρώτη χιλιετία»** (Αγ. Νικόλαος Κρήτης 2008) («Προσχέδιο της Κρήτης»). Και αυτό το κείμενο σε αυτή τη βάση κινείται : στην περιφρόνηση των Ι. Κανόνων των Οικουμενικών Συνόδων και στην εξίσωσή τους με μεμονωμένες γνώμες παπών ή εκκλησιαστικών συγγραφέων ή μικρών τοπικών Συνόδων, οι οποίες ουδέποτε έγιναν αποδεκτές από την καθολική εκκλησιαστική συνείδηση²³⁶ της α΄ χιλιετίας !

Το ότι εισάγεται προς συζήτηση και επεξεργασία ένα τέτοιο Προσχέδιο είναι ασφαλώς σημαντική επιτυχία της «Αγίας Έδρας» ! Η διοίκουσα σκέψη του προσχεδίου είναι ότι στην Εκκλησία της α΄ χιλιετίας (δηλ. προ του Σχίσματος) δεν υπήρχε ενιαία αντιμετώπιση της διδασκαλίας για το Παπικό Πρωτείο στην Ανατολή και στη Δύση, αλλά πίστευε η κάθε πλευρά ό,τι νόμιζε ως σωστό και παρ' όλα αυτά είμαστε ενωμένοι (παραγρ. 15, 22, 32) ! Στο υπό συζήτηση και έγκριση, λοιπόν, Προσχέδιο προτείνεται ακόμα και στα σοβαρά θέματα πίστεως να λειτουργήσει «η άρχη τῆς ποικιλίας ἐν τῇ ἐνότητι» ως μοντέλο και «ὡς πρότυπο γιὰ τὴν ἀποκατάσταση τῆς πλήρους κοινωνίας» (παράγρ. 32) ! Δηλαδή, εκτός από ένα minimum συμφωνίας, η κάθε Εκκλησία να πιστεύει ακόμα και σε δογματικά θέματα ό,τι νομίζει ως σωστό και εν τούτοις να είμαστε ενωμένοι ! Είναι προφανές ότι δεν έχουμε ενότητα «εν τη αληθεία», αλλά υποταγή της αλήθειας σε μια εξωτερική, επίπλαστη ένωση ! Στο Προσχέδιο έχουμε την ουσιαστική αποδοχή και από τους Ορθοδόξους του «περί Οικουμενισμού Διατάγματος»²³⁷ της Β΄ Βατικανής Συνόδου !

Και ασφαλώς η επιχειρηματολογία του Προσχεδίου προσαρμόζεται σε αυτό το στόχο :

1. Αναφέρεται κατ' επανάληψιν σε «Πέτρειο παράδοση, Πετρίνιο καταγωγή, Πετρίνιο ιδέα, Πετρίνιο λειτούργημα, Πέτρειο διαδοχή» (παρ. 13, 16, 17, 18), για να θεμελιώσει την Παπική θεώρηση του Πρωτείου. Για το σκοπό αυτό μνημονεύει απόφαση Τοπικής Συνόδου στη Ρώμη (οι αποφάσεις της οποίας έχουν εν τοις πράγμασι ακυρωθεί από Οικουμενικές Συνόδους), τις απόψεις ορισμένων Παπών και τις πλαστές Ψευδο-Ισιδώρειες Διατάξεις (αναγνωρίζει την πλαστότητα τους και όμως τις αποδέχεται) ! Με αυτήν την επιχειρηματολογία και

²³⁶ Κατά τον Βικέντιο Λυρίνου «Catholicum est quod ubique, quod semper, quod ab omnibus creditum est» (δηλ. Καθολική πίστη της Εκκλησίας είναι ό,τι παντού, πάντοτε και υπό πάντων επιστεύθη) (Commonitorium 2,3). πρβλ. «τούτο το κήρυγμα παρειληφύα και ταύτην την πίστιν η Εκκλησία, καίπερ εν όλω τω κόσμω διασπαρμένη, επιμελώς φυλάσσει, ως ένα οίκον οικούσα, και ομοίως πιστεύει τούτοις, ως μίαν ψυχὴν και την αυτὴν ἔχουσα καρδίαν, και συμφώνως κηρύσσει και παραδίδωσιν, ως ἐν στόμα κεκτημένη. Και οὔτε αι εν Γερμανίαις ιδρυμένοι εκκλησίαι ἄλλως πεπιστεύκασι ἢ ἄλλως παραδιδόασιν, οὔτε εν ταις Ιβηρίαις, οὔτε εν Κελτοῖς, οὔτε κατά τας Ανατολάς, οὔτε εν Αιγύπτω, οὔτε εν Λιβύη, οὔτε αι κατά τα μέσα του κόσμου ιδρυμένοι» (Ειρηναίου, κατά αιρέσεων, Ι, 10,2).

²³⁷ «Εκ των πρώτων ἡδὴ αἰώνων, αι Εκκλησίαι της Ανατολῆς ηκολούθησαν ιδιαιτέρους κανόνας, θεοπισθέντας υπό των Αγίων Πατέρων και των Συνόδων, και δη και των Οικουμενικών. Επειδὴ η ποικιλία των ἡθῶν και εθίμων δεν αντιτίθεται, ως προελέχθη, εις την ενότητα της Εκκλησίας, ἐτι δε περισσότερον η ποικιλία αὐτὴ αυξάνει την καλλονὴν της Εκκλησίας και συμβάλλει ισχυρῶς εις την εκπλήρωσιν της αποστολῆς αὐτῆς, η Αγία Σύνοδος διακηρύττει, προς ἄρσιν πάσης ἀμφιβολίας, ὅτι αι Εκκλησίαι της Ανατολῆς αι οποίαι εἶναι μνήμονες της αναγκαίας ενότητος της ὅλης Εκκλησίας, διαθέτουν την εξουσίαν να κυβερνοῦν εαυτάς συμφώνως προς ἰδίους νόμους, ως πλέον αρμόζοντας εις τον χαρακτήρα του λαοῦ αυτών και ως πλέον καταλλήλους διὰ την προαγωγήν του συμφέροντος των ψυχῶν. Η τελεία τήρησις της παραδεδομένης ταύτης αρχῆς, η οποία δεν ετηρήθη πάντοτε, εἶναι μία εκ των ἀπολύτως αναγκαίων προϋποθέσεων προς ἀποκατάστασιν της ενότητος. Ὅσα ἐλέχθησαν ανωτέρω περί της εννόμου ποικιλίας επιθυμούμεν να διακηρύξωμεν και περί της διαφόρου θεολογικῆς διατυπώσεως των δογμάτων», «Διάταγμα περί Οικουμενισμού», §16-17, στο Ι. Μαραγκού, Οικουμενικά Α΄, Αθήνα 1986², σ. 44-45.

αποκρύπτοντας κανονικές διατάξεις των αρχαίων Εκκλησιών της Δύσεως προσπαθεί το Προσχέδιο να αποδείξει ότι, όχι απλώς κάποια πρόσωπα, αλλά εν συνόλω η Δυτική Εκκλησία της πρώτης χιλιετίας δεχόταν το δόγμα περί Παπικού Πρωτείου και αντίστοιχα η αντίληψη αυτή ήταν ανεκτή από την Ανατολική Εκκλησία !

2. Για να οδηγηθούμε σε αυτό το συμπέρασμα, το βάρος της διαπίστωσης της πίστωσης της Εκκλησίας κατά την α΄ χιλιετία **δε δίδεται στις αποφάσεις των Οικουμενικών Συνόδων**. Επίσης δεν προσεγγίζεται με την πρέπουσα βαρύτητα η σχετική περί δικαιοδοσιών και Πρεσβείων των Θρόνων διδασκαλία των Οικουμενικών Συνόδων. Αποσιωπάται στο Προσχέδιο ότι οι Οικουμενικές Σύνοδοι σε θέματα που έχουν αποφανθεί, αυτές και μόνο αυτές ήταν και είναι το κριτήριο της αληθούς εκκλησιαστικής διδασκαλίας. Αυτές και μόνο αυτές εξέφραζαν την ενιαία εκκλησιαστική συνείδηση της Μίας Εκκλησίας σε Ανατολή και Δύση και ασφαλώς ήταν αποδεκτές από ολόκληρη την Εκκλησία, την Ανατολική και Δυτική κατά την α΄ χιλιετία. Οι αναφορές στη διδασκαλία των Οικουμενικών Συνόδων στο Προσχέδιο είναι πολύ λίγες και το σημαντικότερο, ιδιαίτερα υποβαθμισμένες. Εξισώνονται οι αποφάσεις τους με τις προσωπικές γνώμες διαφόρων Παπών ή εκκλησιαστικών συγγραφέων, οι οποίες ουδέποτε έγιναν αποδεκτές στην Εκκλησία της α΄ χιλιετίας! Στο Προσχέδιο υποτιμάται συστηματικά το οικουμενικό κύρος των Οικουμενικών Συνόδων και παρουσιάζονται εμμέσως πλην σαφώς ότι απηχούν τις απόψεις και εκφράζουν μόνο την Ανατολή και όχι τη Δύση.
3. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι ο υποβιβασμός της Β΄ Οικουμενικής Συνόδου στην παράγρ. 16 του Προσχεδίου. Δεν χαρακτηρίζεται ως «Οικουμενική», αλλά ως «*Σύνοδος της Κωνσταντινουπόλεως το 381*», η οποία αντιδιαστέλλεται με «*Σύνοδο συγκληθείσα στη Ρώμη το 382 υπό την προεδρία του Πάπα Δαμασίου*» ! Στο Προσχέδιο οι αποφάσεις των δύο Συνόδων παρουσιάζονται ως της αυτής τυπικής και κανονικής ισχύος : η μεν Σύνοδος της Κωνσταντινουπόλεως αφορά μόνο στην Ανατολή, η δε της Ρώμης αφορά αποκλειστικά στη Δύση ! Το γεγονός ότι η μεν πρώτη είναι αποδεκτή από όλη την Εκκλησία ως Οικουμενική, η δε δεύτερη ως Τοπική (της οποίας οι αποφάσεις έχουν πλήρως αναιρεθεί από Οικουμενικές Συνόδους) δε φαίνεται να βαρύνει στην εξαγωγή των συμπερασμάτων του Προσχεδίου.
4. Ασφαλώς δεν είναι της παρούσης, ο σχολιασμός ολοκλήρου του Προσχεδίου. Αξίζει όμως να επισημανθεί ότι αποσιωπώνται εντελώς στο Προσχέδιο δύο καταλυτικές για τον παπικό θεσμό αποφάσεις Οικουμενικών Συνόδων : η καταδίκη του πάπα Βιγιλίου στην Ε΄ Οικουμενική Σύνοδο και στη συνέχεια η πλήρης συμμόρφωσή του με τις αποφάσεις της και η καταδίκη του πάπα Ονωρίου στην Στ΄ Οικουμενική Σύνοδο ως αιρετικού ! Όταν λοιπόν οι σαφείς αποφάσεις των Οικουμενικών Συνόδων ούτε καν μνημονεύονται, ή αντιμετωπίζονται ως της αυτής ισχύος με τις απόψεις κάποιων Παπών ή και των πλαστών Ψευδο-Ισιδωρείων Διατάξεων πολύ εύκολα καταλήγει στα συμπεράσματα που θέλει η Παπική Εκκλησιολογία !

Και αυτά μεν περί των σχεδιασμών της «Αγίας Έδρας». Το φοβερότερο όμως είναι ότι σε αυτό της το σχεδιασμό υπάρχουν και φωνές Ορθοδόξων που «συνευδοκούν τη αναιρέσει» των ι. κανόνων!²³⁸ Βέβαια από πλευράς τους έχουν ένα «δίκαιο» ! γιατί όσο η Εκκλησία μας έχει σε ισχύ και σέβεται και εφαρμόζει τους Ι. Κανόνες των Οικουμενικών Συνόδων είναι αδύνατον να υπάρξει συμβιβασμός με τη Ρώμη σε

²³⁸ βλ. την πρόταση για «κωδικοποίηση» των ιερών Κανόνων ώστε «διά της κοινότητος όσο το δυνατόν περισσότερων όψεων του εκκλησιαστικού βίου παρά τοις Ορθοδόξοις και τοις Ρωμαιοκαθολικοίς επέρχεται μεγαλύτερα προσέγγισις αυτών και διευκολύνεται το έργο της καταλλαγής και της ενότητος, της υπ' αμφοτέρων των πλευρών διακαώς επιθυμουμένης και επιδιωκομένης ... Το Εκκλησιαστικόν Δίκαιον και διά της ως άνω οδού και δι' άλλων καλείται να διαδραματίση σημαντικόν ρόλον εις τον οικουμενικόν διάλογον και την δι' αυτού μείωσιν της αποστάσεως μεταξύ των Εκκλησιών Ανατολής και Δύσεως», Β. Αρχοντώνη, Περί την κωδικοποίησιν των Ι. Κανόνων και των κανονικών διατάξεων εν τη Ορθοδόξω Εκκλησία, έκδ. ΠΙΠΜ, Θεσσαλονίκη 1970, σ. 87.

οποιαδήποτε «νέα ενδεχόμενη επανεξέταση και ερμηνεία του δικαιοδοσιακού πρωτείου του Πάπα»²³⁹ !

Όμως το ερώτημα που πρέπει να απαντήσουμε εμείς οι Ορθόδοξοι είναι : Θέλουμε λοιπόν να σεβαστούμε την παράδοσή μας, να σεβαστούμε τα Πανορθόδοξα συμφωνηθέντα ; Ή μήπως, χάριν μιας «συμφωνίας» και «ένωσης», τα περιφρονούμε όλα αυτά ; αλλά τότε η έκβαση ενός τέτοιου διαλόγου είναι βεβαία : όχι μόνο πλήρης αποτυχία, αλλά θα συσσωρεύσει πολλή πικρία. Τα παραδείγματα της Λυώνος και της Φερράρας-Φλωρεντίας ήταν τραγικά και οπωσδήποτε παραδείγματα προς αποφυγήν !

Θα ήθελα να τελειώσω με δύο σκέψεις - προτάσεις του σημερινού πάπα Βενεδίκτου XVI :

1. «Τό 1976 σέ ΐνα από τά συμπόσια τοϋ Pro Oriente στό Πανεπιστήμιο τοϋ Graz ό καθηγητής τής Δογματικής Joseph Ratzinger διετύπωσε μία πρόταση γιά τή λύση τοϋ επίμαχου θεσμοϋ τής δικαιοδοσίας τής Ρώμης καί τής ένωσης τών Έκκλησιών, τής Καθολικής καί τής Όρθόδοξης. Ή ένότητα θά μπορούσε - **είπε ό Ratzinger - “νά έπιτευχθει πάνω στή βάση ότι ή Άνατολή θά παραιτείτο από τό νά πολεμᾶ τή δυτική εξέλιξη τής β΄ χιλιετίας ως αιρετική καί θά αναγνώριζε τήν Καθολική Έκκλησία μέ εκείνη τή μορφή ως νόμιμη καί όρθή από ἄποψη πίστης, στήν όποία ή Καθολική Έκκλησία βρέθηκε μέσα από τήν εξέλιξη τής β΄ χιλιετίας, ένῶ αντίστροφα ή Δύση θά αναγνώριζε τήν Άνατολή ως νόμιμη καί όρθή στήν πίστη σέ εκείνη τή μορφή τήν όποία αύτή διατήρησε στήν ιστορία της”**»²⁴⁰ !

Με πολύ πόνο ας επιτραπεί μια διαπίστωση :

- είναι ιδιαίτερα τραγικό μια ολόκληρη Τοπική Εκκλησία, η μεγαλύτερη, η ενδοξότερη και ευκλεέστερη της α΄ χιλιετίας, να έχει περιέλθει σε τέτοια σύγχυση, ώστε να θεωρεί θετική θεολογική εξέλιξη και πρόοδο τα όσα έχουν συντελεστεί στη β΄ χιλιετία αναφορικά με το παπικό πρωτείο.
- Να θεωρεί ως θεολογική πρόοδο την άρνηση της θεόπνευστης, κανονικής, εκκλησιαστικής τάξεως και παραδόσεως των Οικουμενικών Συνόδων !
- Να θεωρεί ως θεολογική πρόοδο το θεμελιωμένο πάνω στις πλαστογραφίες του ζοφερού Μεσαίωνα (την ψευδο-Κωνσταντίνειο Δωρεά και τις ψευδο-Ισιδώρειες Διατάξεις) παπικό θεσμό²⁴¹ !

Παρακαλώ ας μην εκληφθεί η διαπίστωση αυτή ως εχθρική ή πολεμική κατά των Ρωμαιοκαθολικών, αλλά μόνο ως έκφραση θλίψεως και πόνου, αλλά ταυτόχρονα και ανησυχίας και εγρηγόρσεως για εμάς τους Ορθοδόξους, με το καίριο ερώτημα πού μπορούμε να οδηγηθούμε και εμείς αρνούμενοι την κοινωνία με τους λοιπούς αδελφούς μας και έχοντας εμπιστοσύνη στην αξία και την ψευτο-αυτάρκειά μας ! Τότε φυγαδεύουμε από πάνω μας τη Θεία Χάρη και η πτώση ημών των Ορθοδόξων θα είναι μεγάλη !

2. Και η δεύτερη σκέψη του Πάπα Βενεδίκτου : **«η Ρώμη δεν δύναται να απαιτήσει από την Ανατολή εις ότι αφορά εις το «πρωτείου» περισσότερο εκείνου, το οποίο διευτυπώθη και εφηρμόσθη κατά την διάρκεια της πρώτης χιλιετίας»**²⁴².

²³⁹ Δ. Σαλάχας, Προοπτικές και προβλήματα του Θεολογικού Διαλόγου Καθολικής και Ορθοδόξου Εκκλησίας, έκδ. Αδελφότητα Πνευματικού Οικουμενισμού, Αθήνα 1981, σ. 14, πρβλ. Vasilios von Aristi, “Das Papsttum und die Zukunft der Ökumene“, στο Vasilios von Aristi, Das Papsamt: Dienst oder Hindernis für die Ökumene ? Regensburg 1985, σ.σ. 170. Το ότι η Ρώμη όταν ομιλεί περί επαναδιατυπώσεως των παπικών δογμάτων περί πρωτείου δικαιοδοσίας και αλαθήτου δεν ομιλεί για ουσιαστική κατάργηση και επιστροφή στην εκκλησιαστική παράδοση της α΄ χιλιετίας βλ. τις απόψεις εγκρίτων Ρωμαιοκαθολικών θεολόγων Pottmeyer, K. Pahner, H.-J. Schulz στο άρθρο του Paul Wess, στο Vasilios von Aristi, Das Papsamt: Dienst oder Hindernis für die Ökumene ? Regensburg 1985, σ.σ. 124-134.

²⁴⁰ Σύμφωνα με μαρτυρία του καθηγητού Αθ. Βλέστη στην έπιστημονική ήμερίδα πού διοργάνωσε ή Θεολογική Σχολή Θεσσαλονίκης μέ θέμα «Ό θεολογικός Διάλογος μεταξύ τής Όρθοδόξου Έκκλησίας καί τής Ρωμαιοκαθολικής Έκκλησίας» (Θεσσαλονίκη 20.5.2009), στο Αν. Γκοτσόπουλος, Η συμπροσευχή με αιρετικούς, εκδ. Θεοδρομία, Θεσσαλονίκη 2009, σ. 235, Joseph Cardinal Ratzinger, Principles of Catholic Theology, στο Ι. Λότσιου, Η σύνθεση Παγκοσμίου Πρωτείου και συνοδικότητας στο Κείμενο της Ραβέννας στον Θεολογικό Διάλογο Ορθοδόξων και Ρωμαιοκαθολικών, Βέροια 2009, σ. 122. Στο ίδιο πνεύμα είναι και η πρόταση του Σεβ. Μητροπολίτου (τότε) Ελβετίας κ. Δαμασκηνού (D. Papandreou, “Ein Beitrag zur Überwindung der Trennung zwischen der romisch-katholischen und der orthodoxen Kirche” στο Vasilios von Aristi, Das Papsamt: Dienst oder Hindernis für die Ökumene ? Regensburg 1985, σ.σ. 162, 166-167).

²⁴¹ Προσχέδιο Κρήτης § 15.

²⁴² Joserh Ratzinger, Die oekumenische Situation-Othodoxie, Katholizismus und reformation“, Theologische Prinzipienlehre: Bausteine zur Funtamentaltheologie, εκδ. E. Wewel, Munich 1982, σ. 209, του ιδίου

Ευχαριστούμε πολύ τον «Αγιώτατο» για την κατανόηση στην ... αδυναμία μας αυτή ! Τον διαβεβαιώνουμε ότι ούτε μπορούμε αλλά ούτε και επιθυμούμε να δεχθούμε και δεν θα δεχθούμε κάτι περισσότερο από ό,τι «διετυπώθη και εφηρμόσθη κατά την διάρκεια της πρώτης χιλιετίας». Αλλά, ας μας επιτρέψει ο «Αγιώτατος», να δηλώσουμε και εμείς με τη σειρά μας ότι «και η Ανατολή δεν δύναται να ανεχθεί από την Ρώμη εις ότι αφορά εις το «πρωτείο» περισσότερο εκείνου, το οποίο διετυπώθη και εφηρμόσθη κατά την διάρκεια της πρώτης χιλιετίας». Και σε αυτό θα είμαστε, οφείλουμε να είμαστε, απολύτως κατηγορημαστικοί !

Ευχαριστώ !

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α΄

Α΄ Σύνοδος Βατικανού
Constitutio dogmatica prima de ecclesia Christi «Pastor aeternus»²⁴³
 (18 Ιουλίου 1870)

Caput I.
De apostolici primatus in beato Petro institutione
 (Περί αποστολικής θεμοθέτησης του πρωτείου στον μακάριο Πέτρο)

Εάν κάποιος λοιπόν πει, ότι ο μακάριος απόστολος Πέτρος δεν ορίστηκε από τον Κύριο Χριστό ως πρώτος όλων των αποστόλων και ορατή κεφαλή ολοκλήρου της Εκκλησίας, είτε, πάλι (κάποιος πει) γι' αυτόν (τον Πέτρο), που είναι τόσο τιμημένος, ότι δεν έχει λάβει το πρωτείο στη γνήσια και μόνιμη δικαιοδοσία του από τον ίδιο τον κύριό μας Ιησού Χριστό άμεσα και έμμεσα, ανάθεμα.

Caput II.
De perpetuitate primatus beati Petri in Romanis pontificibus.
 (Περί της αδιαλείπτου παρουσίας του πρωτείου του μακαρίου Πέτρου στους Ρωμαίους ποντίφηκες).

Εάν κάποιος επομένως πει, ότι δεν είναι θεσμοθετημένο από τον ίδιο τον Κύριο Χριστό, θείω δικαίω, ώστε ο μακάριος Πέτρος να έχει αδιάλειπτους διαδόχους ως προς το πρωτείο σε ολόκληρη την Εκκλησία, είτε ότι ο Ρωμαίος ποντίφηκας δεν είναι διάδοχος του μακαρίου Πέτρου ως προς το ίδιο το πρωτείο, ανάθεμα έστω.

Caput III.
De vi et ratione primatus Romani Pontificis

Επειδή το θείο δίκαιο του αποστολικού πρωτείου θέτει το Ρωμαίο ποντίφικα στην κορυφή της Εκκλησίας, διδάσκουμε και κηρύττουμε ακόμη ότι είναι υπέρτατος δικαστής των πιστών και ότι για όλα τα θέματα που άπτονται της εκκλησιαστικής δικαιοδοσίας επιτρέπεται να γίνει προσφυγή στην κρίση του. Η κρίση της Αποστολικής Έδρα, από την οποία καμία εξουσία δεν είναι ανώτερη, δεν μπορεί να αμφισβητηθεί υπό ουδενός. Κανένας δεν έχει το δικαίωμα να κρίνει τις αποφάσεις της. Γι' αυτό, όσοι υποστηρίζουν ότι μπορεί να γίνει έκκληση κατά των κρίσεων της στην οικουμενική σύνοδο ως σε ανώτερη από τον πάπα εξουσία παρεκκλίνουν από την οδό της αλήθειας.

Εάν λοιπόν κάποιος ισχυρίζεται ότι η εξουσία του Ρωμαίου ποντίφικα περιορίζεται στον έλεγχο και στη διοίκηση και ότι δεν είναι πλήρης και υπέρτατη εφ' όλης της Εκκλησίας, όχι μόνο σε ό,τι

Church, Ecumenism and Politics. New essays in Ecclesiology, εκδ. St. Paul Publications New York 1988, σ. 29-45

²⁴³ Μετάφραση από το λατινικό πρωτότυπο : Kl. Schatz, Το πρωτείο του πάπα, μετφρ. Μ. Ρούσσοσ-Μηλιδώνης, εκδ. Ροές Δοκίμια, 2005, σ. 266-267, Χρ. Παπαδοπούλου, Το Πρωτείο του Επισκόπου Ρώμης, Αθήναι 1964, σ. 309-310, 310-313 και φιλολόγου Κοσμά Κούλη.

αφορά στην πίστη και στα ήθη, αλλά και στην τάξη και στη διακυβέρνηση ολόκληρης της Εκκλησίας, ή ακόμη ότι έχει το πιο σημαντικό μέρος, όχι όμως και στην πληρότητα της υπέρτατης αυτής εξουσίας, ή ότι η εξουσία του δεν είναι τακτική (δηλαδή όχι εκχωρούμενη αλλά *ex officio*) εφ' όλων των κληρικών και των πιστών, ανάθεμα έστω.

Caput IV.

De Romani pontificis infallibili magisterio

Ο Ρωμαίος ποντίφικας, όταν ομιλεί *ex cathedra*, όταν δηλαδή εκπληρώνοντας την αποστολή ποιμένα και διδασκάλου όλων των χριστιανών, ορίζει, επικαλούμενος την υπέρτατη αποστολική εξουσία του, ότι μια αλήθεια περί πίστεως ή περί ηθών οφείλει να γίνει δεκτή από όλη την Εκκλησία, χαίρει, με τη συμπαράσταση που ο Θεός του υποσχέθηκε στο πρόσωπο του Αγίου Πέτρου, του αλάθητου, με το οποίο ο θείος Λυτρωτής προίκισε την Εκκλησία του, όταν ορίζει τις επί πίστεως και των ηθών αλήθειες. Κατά συνέπεια, οι ορισμοί αυτοί του Ρωμαίου ποντίφικα είναι αλάθητοι αφ' εαυτών και όχι από τη συγκατάθεση της Εκκλησίας. Εάν κάποιος, είθε ο Θεός να αποτρέψει κάτι τέτοιο, από προκατάληψη διανοηθεί να αντισταθεί σε αυτή τη δική μας απόφαση, ανάθεμα έστω»

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β´

Β´ Σύνοδος Βατικανού «Δογματική Διάταξη περί Εκκλησίας» «Lumen Gentium»²⁴⁴

22. Όπως ο Άγιος Πέτρος και άλλοι Απόστολοι, σύμφωνα με το θέλημα του Κυρίου, αποτελούν ένα και μόνον Αποστολικό Σύλλογο, έτσι και Επίσκοπος Ρώμης, διάδοχος του Πέτρου, με τους Επισκόπους, διαδόχους των Αποστόλων, συνδέονται μεταξύ τους. Η πανάρχαια τάξη, σύμφωνα με την οποία οι Επίσκοποι όλου του κόσμου επικοινωνούσαν μεταξύ τους και με τον Επίσκοπο Ρώμης, με τον σύνδεσμο της ενότητας, της αγάπης και της ειρήνης, όπως και η σύγκλιση Συνόδων, για να αντιμετωπίσουν μαζί τα σοβαρότερα προβλήματα και να βγάλουν απόφαση μετά από ώριμη σκέψη των πολλών, μαρτυρούν το συλλογικό χαρακτήρα και της φύσης Επισκοπικής τάξης, πράγμα που επιβεβαιώνουν οι Οικουμενικές Σύνοδοι, που συγκλήθηκαν στους περασμένους αιώνες. Το ίδιο φανερώνει και η αρχαία παράδοση, να καλούνται πολλοί Επίσκοποι για τη χειροτονία του νέου εκλεγμένου στη διακονία της αρχιερωσύνης. Μέλος του Επισκοπικού Σώματος γίνεται κανείς με τη μυστηριακή χειροτονία και με την ιεραρχική κοινωνία με την Κεφαλή και τα μέλη του Συλλόγου.

Αλλά ο Σύλλογος, ή το Σώμα των Επισκόπων, δεν έχει εξουσία, αν δεν βρίσκεται σε κοινωνία με τον Επίσκοπο Ρώμης, το διάδοχο του Πέτρου και κεφαλή του Συλλόγου, διότι παραμένει ακέραιη η εξουσία του πρωτείου πάνω στους ποιμένες και τους πιστούς. Πραγματικά, ο Επίσκοπος Ρώμης με το αξίωμά του ως αντιπρόσωπος του Χριστού και ποιμένα όλης της Εκκλησίας, έχει πλήρη, υπέρτατη και παγκόσμια εξουσία μέσα στην Εκκλησία, την οποία μπορεί πάντοτε να εξασκεί. Αλλά και η τάξη των Επισκόπων, που διαδέχεται το Σύλλογο των Αποστόλων στο διδακτικό και ποιμαντικό του ρόλο και η οποία μάλιστα διαιωνίζεται στην υπόστασή της το Αποστολικό Σώμα, μαζί με την Κεφαλή της, τον Επίσκοπο Ρώμης και ποτέ χωρίς αυτήν την Κεφαλή, είναι επίσης φορέας της υπέρτατης και ολοκληρωτικής εξουσίας μέσα στην παγκόσμια Εκκλησία, η οποία όμως δεν μπορεί να εξασκηθεί χωρίς τη σύμφωνη γνώμη του Επισκόπου Ρώμης. Ο Κύριος έλαβε μόνο τον Σίμωνα σαν πέτρα και κλειδούχο της Εκκλησίας, ορίζοντάς τον ποιμένα όλου του ποιμνίου του. Είναι όμως γνωστό ότι το αξίωμα που δόθηκε στον Πέτρο, να δένει και να λύνει μέσα στην Εκκλησία, δόθηκε επίσης και στο Σύλλογο των Αποστόλων, ενωμένο με την Κεφαλή του. Ο Σύλλογος αυτός σαν σύνθεση πολλών, εκφράζει την ποικιλία και την παγκοσμιότητα του Λαού του Θεού και με την συνάθροισή του κάτω από μία Κεφαλή, εκφράζει την ενότητα του ποιμνίου του Χριστού. Μέσα σ' αυτόν οι Επίσκοποι, τηρώντας πιστά το Πρωτείο και την αρχηγία της Κεφαλής, εξασκούν την εξουσία τους για το καλό των πιστών τους και μάλιστα όλης της Εκκλησίας, ενώ το Άγιο Πνεύμα ενισχύει διαρκώς την οργανική της δομή και την ομόνοιά της. Η υπέρτατη εξουσία του Συλλόγου πάνω σ' όλη την Εκκλησία, εξασκείται μ' επίσημο τρόπο στην Οικουμενική Σύνοδο. Αλλά δεν μπορεί να υπάρξει Οικουμενική Σύνοδος, αν δεν

²⁴⁴ Β´ Σύνοδος Βατικανού, Δογματική Διάταξη Περί Εκκλησίας Ι (Lumen Gentium), μετφρ. Αθ. Αρμάου, Γραφείο Καλού Τύπου, αχ. σ. 43-52

επικυρωθεί ή τουλάχιστον αν δεν γίνει δεκτή από τον Διάδοχο του Πέτρου. Ο Επίσκοπος Ρώμης έχει την αρμοδιότητα να συγκαλεί αυτές τις Συνόδους, να προεδρεύει σ' αυτές και να τις επικυρώνει. Η ίδια συλλογική εξουσία μπορεί να εξασκηθεί από τους σκορπισμένους σ' όλον τον κόσμο επισκόπους, μαζί με τον Πάπα, όταν η Κεφαλή του Συλλόγου τούς καλεί σε συλλογική δραστηριότητα, ή τουλάχιστον αναγνωρίζει ή ελεύθερα δέχεται την κοινή ενέργεια των Επισκόπων, ώστε να προκύπτει μια αληθινή συλλογική ενέργεια.

23. ... Ο Επίσκοπος Ρώμης, σαν διάδοχος του Πέτρου είναι η διαρκής και ορατή Αρχή και το θεμέλιο της ενότητας τόσο των Επισκόπων, όσο και του πλήθους πιστών... Χάρη στη θεία Πρόνοια συνέβηκε ώστε διάφορες Εκκλησίες, ιδρυμένες από τους Αποστόλους και του διαδόχους τους, σε διάφορους τόπους, να σχηματίσουν στο πέρασμα των αιώνων διάφορες ομάδες, οργανικά ενωμένες μεταξύ τους. Διατηρώντας αμείωτη την ενότητα της πίστης και τη μοναδική θεία δομή της παγκόσμιας Εκκλησίας, οι Εκκλησίες αυτές έχουν τη δική τους εκκλησιαστική τάξη, τις δικές τους λατρευτικές συνήθειες, τη δική τους θεολογική και πνευματική κληρονομιά. Μερικές από αυτές, ιδιαίτερα οι παλαιές Πατριαρχικές Εκκλησίες, σαν μητέρες στη πίστη, εγέννησαν σαν θυγατέρες τους άλλες Εκκλησίες, με τις οποίες μένουν μέχρι σήμερα συνδεδεμένες με ένα πιο στενό σύνδεσμο αγάπης στη μυστηριακή ζωή και στον αμοιβαίο σεβασμό των δικαιωμάτων και των καθηκόντων. Η ποικιλία αυτή των τοπικών Εκκλησιών, που τηρούν την ενότητα, αποδεικνύει πιο φανερά την καθολικότητα της αδιαίρετης Εκκλησίας. Έτσι και οι Σύνοδοι της Ιεραρχίας μπορούν σήμερα να συμβάλουν με πολλούς και γόνιμους τρόπους, ώστε η συλλογική αγάπη να φτάνει στη συγκεκριμένη της εφαρμογής.

24. ... Η ανάθεση των επισκοπικών καθηκόντων (Missio Canonica) στους επισκόπους μπορεί να γίνει με τις κανονικές συνήθειες, που δεν έχουν ανακληθεί από την υπέρτατη και παγκόσμια εξουσία της Εκκλησίας, είτε με νόμους θεσπισμένους από την ίδια αυτή εξουσία, ή αναγνωρισμένους από αυτήν, είτε άμεσα από τον Διάδοχο του Πέτρου · αν αυτός έχει αντίρρηση ή αρνείται την αποστολική κοινωνία, οι Επίσκοποι δεν μπορούν να γίνουν δεκτοί στην άσκηση του αξιώματός τους.

25. ... Αλλά το θρησκευτικό αυτό σεβασμό της θέλησης και της διάνοιας τον χρωστούν ιδιαίτερα στην αυθεντική διδασκαλία του Επίσκοπου Ρώμης, ακόμα και όταν δεν μιλεί σαν υπέρτατη διδακτική αυθεντία (Ex Cathedra) έτσι ώστε να αναγνωρίζεται με σεβασμό ο πιο σημαντικός διδακτικός του ρόλος, και να γίνονται ειλικρινά δεκτές οι κρίσεις που βγάζει, ανάλογα με τη γνώμη του και τις προθέσεις του, που γίνονται γνωστές από το είδος των κειμένων, από τη συχνή επανάληψη της ίδιας διδασκαλίας κι από τον τρόπο της διατύπωσής της.

Αν και οι Επίσκοποι, χωριστά ο καθένας, δεν έχουν το προνόμιο του αλάθητου, όταν όμως, σκορπισμένοι στον κόσμο, αλλά ενωμένοι σε κοινωνία μεταξύ τους και με τον Διάδοχο του Πέτρου, στην αυθεντική διδασκαλία τους γύρω από θέματα πίστης και ηθικής θεωρούν ομόφωνα μια ορισμένη γνώμη σαν οριστική, τότε κηρύττουν αλάθητα τη Διδασκαλία του Χριστού. Τούτο είναι ακόμη πιο φανερό, όταν, συγκεντρωμένοι σε Οικουμενική Σύνοδο, γίνονται δάσκαλοι και κριτές στην πίστη και στην ηθική, για όλη την Εκκλησία, και στους ορισμούς τους αρμόζει η υπακοή της πίστης.

Αυτό το αλάθητο, με το οποίο ο θείος Λυτρωτής θέλησε εφοδιασμένη την Εκκλησία του, όταν αυτή καθορίζει τη διδασκαλία της πίστης και της ηθικής, επεκτείνεται τόσο όσο και η παρακαταθήκη της θείας Αποκάλυψης, που πρέπει να φυλαχθεί με ζήλο και πιστά να ερμηνευτεί. Αυτό το αλάθητο έχει ο Επίσκοπος Ρώμης, κεφαλή του Συλλόγου των Αποστόλων, χάρη στο αξίωμά του, όταν σαν πρώτος ποιμένας και διδάσκαλος όλων των πιστών, που στηρίζει στην πίστη τους αδερφούς του, (βλ. Λουκ. 22,32) , διακηρύττει με οριστική πράξη μια διδασκαλία σχετική με την πίστη και την ηθική. Γι' αυτό οι ορισμοί του, από δικό τους χαρακτήρα κι όχι από συναίνεση της Εκκλησίας, πολύ σωστά ονομάζονται αμετάκλητοι, επειδή γίνονται με τη συμπάρσταση του Αγίου Πνεύματος, που ο Χριστός υποσχέθηκε στο πρόσωπο του Αγίου Πέτρου. Γι' αυτό δεν έχουν ανάγκη από την επικύρωση των άλλων, ούτε δέχονται έκκληση σε άλλο κριτήριο. Γιατί στην περίπτωση αυτή ο Επίσκοπος Ρώμης διακηρύττει μια διδασκαλία όχι σαν ιδιωτικό πρόσωπο, αλλά σαν κορυφαίος δάσκαλος της παγκόσμιας Εκκλησίας, εφοδιασμένος ιδιαίτερα με το χάρισμα του αλάθητου της Εκκλησίας, ερμηνεύει και προστατεύει τη διδασκαλία της καθολικής πίστης. Το αλάθητο, που υποσχέθηκε ο Χριστός στην

Εκκλησία, υπάρχει επίσης και στο Σώμα των Επισκόπων, όταν αυτοί μαζί μεν Διάδοχο του Πέτρου, εξασκούν το ύψιστο διδακτικό τους αξίωμα.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Γ΄

Codex Juris Canonici (1983)²⁴⁵

ΜΕΡΟΣ Β΄

ΙΕΡΑΡΧΙΚΗ ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ 1^ο

Η ΑΝΩΤΑΤΗ ΑΥΘΕΝΤΙΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

Ο ΡΩΜΑΙΟΣ ΠΟΝΤΙΦΙΚΑΣ ΚΑΙ Η ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΩΝ ΕΠΙΣΚΟΠΩΝ

ΚΑΝΩΝ 330

Ακριβώς όπως ο Άγιος Πέτρος και οι Άγιοι Απόστολοι αποτελούν, σύμφωνα με την απόφαση του Κυρίου, μοναδικό Κολέγιο, με τον ίδιο τρόπο ο Ρωμαίος Ποντίφικας, διάδοχος του Πέτρου και οι Επίσκοποι, διάδοχοι των Αποστόλων είναι ενωμένοι μεταξύ τους.

ΑΡΘΡΟ 1.

ΚΑΝΩΝ 331

Ο Επίσκοπος της Εκκλησίας της Ρώμης, στον οποίον παραμένει το αξίωμα που εδόθη με ιδιαίτερο τρόπο από τον Κύριο στον Πέτρο, τον πρώτο των Αποστόλων, και που πρέπει να μεταβιβάζεται στους διαδόχους του, είναι κεφαλή του Κολεγίου των Αποστόλων, ο βικάριος του Χριστού και ποιμήν της Οικουμενικής Εκκλησίας σ' αυτή τη γη. Έτσι, δυνάμει του αξιώματός του, απολαμβάνει ανωτάτη, πλήρη, άμεση και παγκόσμια κανονική εξουσία στην Εκκλησία, που μπορεί πάντα ελεύθερα να ασκεί.

ΚΑΝΩΝ 332

1. Ο Ρωμαίος Ποντίφικας έχει και ανωτάτη εξουσία στην Εκκλησία λόγω της νομίμου εκλογής που έγινε αποδεκτή απ' αυτόν, μαζί με την εις Επίσκοπον χειροτονία. Έτσι, κάποιος που εξελέγη στο Υπέρτατο Ποντιφικικό Αξίωμα και είναι ήδη Επίσκοπος αποκτά αυτή την ίδια δύναμη από τη στιγμή που αποδέχεται την εκλογή του στο ανώτατο αξίωμα του Ποντίφικα. Εάν ο εκλεγείς δεν έχει το επισκοπικό αξίωμα πρέπει να χειροτονηθεί Επίσκοπος αμέσως.
2. Εάν συμβεί ο Ρωμαίος Ποντίφικας να αποποιηθεί το αξίωμά του είναι απαιτούμενο για την εγκυρότητα ότι η παραίτηση είναι ελεύθερη και πρέπει να δηλωθεί δεόντως, αλλά δεν χρειάζεται να γίνει αποδεκτή από κανένα.

ΚΑΝΩΝ 333

1. Ο Ρωμαίος Ποντίφικας έχει από το αξίωμά του όχι μόνο εξουσία σε όλη την Εκκλησία, αλλά επίσης διαθέτει ένα πρωτείο τακτικής εξουσίας πάνω σε όλες τις επί μέρους Εκκλησίες και ομάδες Εκκλησιών, το οποίο πρωτείο εγγυάται και διασφαλίζει την τακτική και άμεση εξουσία την οποία διαθέτουν οι Επίσκοποι επί των επί μέρους Εκκλησιών που έχουν αναλάβει τη φροντίδα τους.
2. Ο Ρωμαίος Ποντίφικας εκπληρών το αξίωμα του ανωτάτου ποιμένος της Εκκλησίας, βρίσκεται πάντοτε σε κοινωνία με τους άλλους Επισκόπους σε ολόκληρη την Εκκλησία. Οποσδήποτε έχει

²⁴⁵ Μετάφραση Χρ. Μοσχόβη (θεολόγου-φιλόλογου), από τη γαλλική έκδοση "Code de droit Canonique", Cite du Vatican 1983 (pure le texte latin), Paris 1984 (puer la texte française), σ. 57-59.

το δικαίωμα, ανάλογα με τις ανάγκες της Εκκλησίας, να ορίζει τον τρόπο, είτε προσωπικό, είτε συλλογικό, στην άσκηση της ευθύνης αυτής.

3. Δεν προβλέπεται έφεση, ούτε προσφυγή κατά αποφάσεως ή διατάγματος του Ρωμαίου Ποντίφικος.

ΚΑΝΩΝ 334

Οι Επίσκοποι βοηθούν τον Ρωμαίο Ποντίφικα στην άσκηση της ευθύνης του, προσφέροντας τη βοήθειά τους υπό διάφορα σχήματα, μεταξύ άλλων της Συνόδου των Επισκόπων. Εκτός των άλλων, βοηθείται από τους Καρδινάλιους καθώς επίσης και από άλλα πρόσωπα και διαφόρους Οργανισμούς σύμφωνα με τις ανάγκες των καιρών. Όλα αυτά τα πρόσωπα και οι Οργανισμοί εκπληρώνουν στο όνομά του και υπό τη δική του αυθεντία το έργο που τους έχει ανατεθεί προς το συμφέρον όλων των Εκκλησιών σύμφωνα με τις διατάξεις του δικαίου.

ΚΑΝΩΝ 335

Όταν η Ρωμαϊκή Έδρα είναι κενή ή ολικώς παρακωλυομένη τίποτε δεν μπορεί να καινοτομηθεί στη διακυβέρνηση της Παγκόσμιας Εκκλησίας. Οποσδήποτε οι ειδικοί νόμοι για τις περιστάσεις αυτές πρέπει να λαμβάνονται υπ' όψιν.

ΑΡΘΡΟ 2.

ΚΑΝΩΝ 336

Το Κολέγιο των Επισκόπων, του οποίου αρχηγός είναι ο Ανώτατος Ποντίφικας και του οποίου μέλη είναι οι Επίσκοποι χάρις στην μυστηριακή καθιέρωση και ιεραρχική σχέση με την κεφαλή και τα μέλη του Κολεγίου και στο οποίο το αποστολικό σώμα διαιωνίζεται είναι σε ενότητα με την κεφαλή του και ποτέ χωρίς αυτή, έχει επίσης αρμοδιότητα ανωτάτης και πλήρους εξουσίας πάνω στην Παγκόσμια Εκκλησία.

ΚΑΝΩΝ 337

1. Το Κολέγιο των Επισκόπων ασκεί εξουσία επί της Παγκοσμίου Εκκλησίας με μοναδικό τρόπο στην Οικουμενική Σύνοδο.
2. Το Κολέγιο ασκεί την ίδια εξουσία δια μέσου της ενωμένης πράξεως των Επισκόπων που είναι διασκορπισμένοι στον κόσμο, η οποία εξουσία ως τοιαύτη έχει ζητηθεί, ή έχει γίνει ελευθέρως αποδεκτή από το Ρωμαίο Ποντίφικα, ώστε να είναι πραγματικά συνοδική πράξη.
3. Στο Ρωμαίο Ποντίφικα ανήκει, ανάλογα με τις ανάγκες της Εκκλησίας, η αρμοδιότητα να εκλέγει και να προάγει τα σχήματα με βάση τα οποία οφείλει το Κολέγιο των Επισκόπων να ασκεί συνοδικά το έργο του αναφορικά με ολόκληρη την Εκκλησία

ΚΑΝΩΝ 338

1. Μόνο ο Ρωμαίος Ποντίφικας έχει εξουσία να συγκαλεί την Οικουμενική Σύνοδο, να προεδρεύει σ' αυτήν προσωπικά ή δι' αντιπροσώπου, να μεταφέρει, να αναβάλλει, ή να διαλύει αυτή και να επικυρώνει τις αποφάσεις της.
2. Στον ίδιο Ρωμαίο Ποντίφικα ανήκει η εξουσία να καθορίζει τα θέματα που θα συζητηθούν και να καταρτίζει την ημερησία διάταξη που θα τηρηθεί σε μία Σύνοδο. Στα θέματα που προτείνονται από τον Ρωμαίο Ποντίφικα οι Πατέρες της Συνόδου μπορούν να προσθέσουν άλλα θέματα με τη δική του συναίνεση.

ΚΑΝΩΝ 339

1. Όλοι οι Επίσκοποι που είναι μέλη του Κολεγίου των Επισκόπων και μόνο αυτοί, έχουν το δικαίωμα και την υποχρέωση να λάβουν μέρος σε μία Οικουμενική Σύνοδο με δικαίωμα ψήφου. Η ανωτάτη εξουσία της Εκκλησίας μπορεί να προσκαλέσει άλλους που δεν είναι Επίσκοποι σε μία Οικουμενική Σύνοδο και να καθορίσει το βαθμό συμμετοχής τους.

(ΘΑ ΣΥΜΠΛΗΡΩΘΕΙ ΣΥΝΤΟΜΑ)**ΚΑΝΩΝ 340**

Εάν η Αποστολική Έδρα κενωθεί κατά τη διάρκεια μιας Οικουμενικής Συνόδου, αυτή διακόπτεται αυτοδικαίως, μέχρις ότου ο νέος Ανώτατος Ποντίφικας διατάξει να συνεχισθεί ή να την διαλύσει.

ΚΑΝΩΝ 341

1. Τα συνοδικά διατάγματα ουδεμία τελική δεσμευτική ισχύ έχουν, άνευ αφενός της επικυρώσεώς τους υπό του Ρωμαίου Ποντίφικος μαζί με τους Πατέρες της Συνόδου, και αφετέρου της δημοσιεύσεώς τους με διάταξή του.
2. Για να αποκτήσουν δεσμευτική ισχύ οι αποφάσεις οι οποίες εκδίδονται από το Κολέγιο των Επισκόπων, όταν αυτό αποφαινεται συνοδικά υπό άλλη μορφή που έχει προταθεί από το Ρωμαίο Ποντίφικα ή έγινε ελεύθερα αποδεκτή από αυτόν, έχουν ανάγκη της αυτής επικυρώσεως και δημοσιεύσεως.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1

Αγ. Νικοδήμου Αγιορείτου, *Ομολογία Πίστεως*, πανομοιότυπη έκδοση της Α' εκδόσεως του 1819, Νάξος 2009.

2	Αλιβιζάτος, Αμ., «Το πολίτευμα της Εκκλησίας, Ο Μητροπολίτης Επίσκοπος και ίδια ο Ρώμης», ΕΕΘΣΠΑ 1958, σ.σ. 25-33.
3	Αναστασίου, Ι., «Αι προ της Συνόδου της Νικαίας αντιλήψεις περί του αξιώματος του Αποστόλου Πέτρου», ΕΕΘΣΑΠΘ τ. 17(1972) σ.σ. 23-41.
4	Αρχιερατικόν, Αποστολική Διακονία, Αθήναι 1999.
5	Αρχοντώνης, Β., Περί την κωδικοποίησιν των Ι. Κανόνων και των κανονικών διατάξεων εν τη Ορθοδόξω Εκκλησία, έκδ. ΠΙΠΜ, Θεσσαλονίκη 1970,
6	Vasilios von Aristi, "Das Papsttum und die Zukunft der Ökumene", στο Vasilios von Aristi, Das Papsamt: Dienst oder Hindernis für die Ökumene ? Regensburg 1985, σ.σ. 169-171.
7	Paul Wess, στο Vasilios von Aristi, Das Papsamt: Dienst oder Hindernis für die Ökumene ? Regensburg 1985, σ.σ. 124-134.
8	Γεννάδιος, Μητρ. Ηλιουπόλεως και Θείρων, «Η οριστική διαμόρφωσις του Οικουμενικού Πατριαρχείου και η εν Χαλκηδόνι Σύνοδος», Ορθοδοξία, 26(1951), σ.σ. 403-450.
9	Γκοτσόπουλος, Αν., Η συμπροσευχή με αιρετικούς, εκδ. Θεοδρομία, Θεσσαλονίκη 2009 ² .
10	Δεληκωστόπουλος, Αθ., Αι εκκλησιολογικάί θέσεις της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας ως δογματικόν πρόβλημα του Θεολογικού Διαλόγου, εν Αθήναις 1970.
11	Δοσίθεος, Πατριάρχης Ιεροσολύμων, "Ομολογία Πίστεως" (1672), στο Ι. Καρμίρη, Τα Δογματικά και Συμβολικά Μνημεία της Ορθοδόξου Καθολικής Εκκλησίας, Αθήναι 1952, τ. Β' σ.σ. 746-773.
12	Ζηζιούλας, Ι., «Ο συνοδικός Θεσμός, ιστορικά, εκκλησιολογικά και κανονικά προβλήματα», στο Τιμητικό αφιέρωμα εις τον Μητροπολίτην Κίτρους Βαρνάβαν, Αθήναι 1980, σ.σ. 163-190.
13	Ζηζιούλας, Ι., Η ενότης της Εκκλησίας εν τη Θ. Ευχαριστία και τω Επισκόπω κατά τους τρεις πρώτους αιώνας, εκδ. Γρηγόρη, εν Αθήναις 19902.
14	Καρμίρης, Ι., Ορθόδοξος Εκκλησιολογία, Αθήναι 1973.
15	Καρμίρης, Ι., Τα Δογματικά και Συμβολικά Μνημεία της Ορθοδόξου Καθολικής Εκκλησίας, Αθήναι 1952, τ. Α-Β.
16	Kasper, W., «Das Petrusamt als Dienst der Einheit. Die Lehre des I. und II. Vatikanischen Konzils und die gegenwärtige Diskussion», στο Vasilios von Aristi, Das Papstamt : Dienst oder Hindernis für d. Ökumene ?, Regensburg 1985, σ.σ. 113-136.
17	Κατήχηση : Κατήχηση της Καθολικής Εκκλησίας, Βατικανό-Κάκτος 1996, σ.σ. 957
18	Καψάνης, Γ., «Το κείμενο της Ραβέννας και το πρωτείο του πάπα», Παρακαταθήκη, τ. 57(2007)
19	Κείμενο Ραβέννας : Μικτής Επιτροπής Θεολογικού Διαλόγου, «Εκκλησιολογικά και κανονικά συνέπειαι της μυστηριακής φύσεως της Εκκλησίας. Εκκλησιαστική κοινωνία, συνοδικότης και αυθεντία», Θεολογία, τ. 79(2008), σ.σ. 75-95.
20	CIC : Codex Juris Canonici, Cite du Vatican, 1983.
21	Conciliorum Oecumenicorum Decreta, Bologna 1972 ⁴
22	Κυριαζόπουλος, Κ., Η Κεντρική Οργάνωσις της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας (Ρωμαϊκή Κουρία), εκδ. Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη 1996.
23	Κυριαζόπουλος, Κ., «Εξήγησις του από 26-10-1991 Responsum του Ποντιφικικού Συμβουλίου για την ερμηνεία των νομοθετικών κειμένων» Χριστιανός, 32(1993), σ.σ.111-122.
24	Κύριλλος (Κατερέλλος), Επίσκοπος Αβύδου, «Ο Μ. Φώτιος και το παπικό πρωτείο», Θεολογία, τ. 81(2010), σ.σ. ...
25	Κωνσταντινίδης, Χρ., «Αι ιστορικο-δογματικάί προϋποθέσεις της Οικουμενικότητος της Αγίας Β' Οικουμενικής Συνόδου», Θεολογία, τ. 52(1981), σ.σ. 682-724.
26	Λαρεντζάκης, Γρ., «Δογματική Κατοχύρωσις της συνοδικότητος και συλλογικότητος εν τη Ορθοδόξω Θεολογία, Γρηγόριος ο Παλαμάς, 59(1976), σ.σ. 88-97.
27	Leidl, Au., «Αι περί πρωτείου διαπραγματεύσεις κατά τη Σύνοδον της Φλωρεντίας ως απάντησις προς την δυτικήν θεωρίαν της υπερτάτης αυθεντίας της Οικουμενικής Συνόδου και την ανατολικήν θεωρίαν της Πενταρχίας», μετφρ. Φ. Αγγελάτου, Γρηγόριος ο Παλαμάς, τ. 61(1978), σ.σ. 155-180.

28	LG : Β΄ Σύνοδος Βατικανού, Δογματική Διάταξη Περί Εκκλησίας 1 (Lumen Gentium), μετφρ. Αθ. Αρμάου, Γραφείο Καλού Τύπου, αχ.
29	Λότσιος, Ι., Η σύνθεση Παγκοσμίου Πρωτείου και συνοδικότητας στο Κείμενο της Ραβέννας στον Θεολογικό Διάλογο Ορθοδόξων και Ρωμαιοκαθολικών, Βέροια 2009.
30	Μάγεντορφ, Ι., «Το πρωτείο του Ρώμης εν τη κανονική παραδόσει των πρώτων αιώνων», ΘΗΕ τ. 10, σ.σ. 702-714.
31	Μάξιμος, Μητρ. Σάρδεων, Το Οικουμενικόν Πατριαρχείον εν της Ορθοδόξω Εκκλησία, εκδ. ΠΙΠΜ, Θεσσαλονίκη 1989 ² .
32	Μαραγκού, Ι., Οικουμενικά Α΄, Αθήνα 1986 ²
33	Μελέτιος Β΄ (Μεταξάκης), Μελέτιος Β΄ (Μεταξάκης) προς τον Κωνσταντινουπόλεως, Ορθοδοξία, τ. 5(1930), σ. 199-201.
34	Μελέτιος, Μητρ. Νικοπόλεως, Η Πέμπτη Οικουμενική Σύνοδος, Εισαγωγή, Πρακτικά, Σχόλια, Αθήναι 1985.
35	Μενεβίσογλου, Π., Ιστορική εισαγωγή εις τους Κανόνας της Ορθοδόξου Εκκλησίας, έκδ. Ι. Μητρόπολις Σουηδίας και πάσης Σκανδιναβίας, Στοκχόλμη 1990.
36	Μήλιας, Σπ., Πρακτικά των Αγίων και Οικουμενικών Συνόδων, εκδ. Αγ. Όρος, τ. Α΄ (1981), τ. Β΄ (1982), τ. Γ΄ (1986), πανομοιότυπος ανατύπωσης της εκδόσεως 1761, 1763.
37	Μητροφάνης (Κριτόπουλος), Πατρ. Αλεξανδρείας, "Ομολογία Πίστεως" (1625), στο Ι. Καρμίρη, Τα Δογματικά και Συμβολικά Μνημεία της Ορθοδόξου Καθολικής Εκκλησίας, Αθήναι 1952, τ. Β΄ σ.σ. 489-561.
38	Monachino, V., «Genesi storica del Canone 28o di Chalcedonia», Gregorianum, 33 (1952), σ.σ. 261-291.
39	Monachino, V., «Il Canone 28o di Chalcedonia e S. Leone Magno», Gregorianum, 33 (1952), σ.σ. 531-565.
40	Μουρατίδης, Κ., Οικουμενική Σύνοδος και παπικός θεσμός, Αθήναι 1960.
41	Μπούμης, Π., «Η Οικουμενικότητα μιας Συνόδου και συγκεκριμένως της εν Τρούλλω ή Πενθέκτης, Θεολογία τ. 80(2009), σ.σ. 37-79.
42	Μπούμης, Π., Τα κανονικά προνόμια των Θρόνων Ρώμης-Κωνσταντινουπόλεως, Αθήναι 1983.
43	Duprey, P., «Η συνοδική δομή της Εκκλησίας εν τη Ανατολική Θεολογία», μετφρ. αρχιμ. Β. Αρχοντώνη, Γρηγόριος ο Παλαμάς, 55 (1972), σ.σ. 110-132, 56(1972), σ.σ. 201-213.
44	Οικουμενικόν Πατριαρχείον, το από 8.6.2006 ανακοινωθέν στη διαδικτυακή τοποθεσία www.ec-patr.gr/docdisplay.php
45	Παναγιωτίδης, Ι., «Το δογματικό και κανονικό έργο της Δ΄ Οικουμενικής Συνόδου», Ορθοδοξία τ. 26(1951), σ.σ. 495-514.
46	Παπαδόπουλος, Στ., Πατρολογία, τ. Β΄, Αθήνα 1990.
47	Παπαδόπουλος, Χρ., Το πρωτείο του Επισκόπου Ρώμης, Αθήναι 1964 ² .
48	Parandreu, D., "Ein Beitrag zur Uberwindung der Trennung zwischen der romisch-katholischen und der orthodoxen Kirche" στο Vasilius von Aristi, Das Papsamt: Dienst oder Hindernis fur die Okumene ? Regensburg 1985, σ.σ. 161-167.
49	Παπανδρέου, Δ., «Η ανωτάτη αυθεντία στις Ορθόδοξες Εκκλησίες», Χριστιανός, τ. 297 (1991), σ.σ. 100-110.
50	Πέτρος Μογγίλας, «Ορθόδοξος Ομολογία» (1638/1642), στο Ι. Καρμίρη, Τα Δογματικά και Συμβολικά Μνημεία της Ορθοδόξου Καθολικής Εκκλησίας, Αθήναι 1952, τ. Β΄ σ. 593-686.
51	Πηδάλιον : Αγ. Νικοδήμου Αγιορείτου, Πηδάλιον, εκδ. Β. Ρηγοπούλου, Θεσσαλονίκη 1991, ακριβής ανατύπωσης της γ΄ εκδόσεως του 1864.
52	Πριγκιπάκης, Ευ., Το παπικό πρωτείο κατά τον Άγιο Άνθιμο Αρχιεπίσκοπο Αθηνών και Πρόεδρο Κρήτης τον Ομολογητή, Αθήνα 2009 (δακτυλογραφημένο κείμενο).
53	Προσχέδιο Κρήτης : «Ο ρόλος του Έπισκόπου Ρώμης στην κοινωνία της Εκκλησίας κατά την πρώτη χιλιετία» (Αγ. Νικόλαος Κρήτης 2008), εκδ. Φιλορθόδοξος Ένωσις "Κοσμάς Φλαμιάτος" (δακτυλογραφημένο κείμενο).
54	Ροδόπουλος, Π., «Εκκλησιολογική θεώρησης του τριακοστού τετάρτου Αποστολικού κανόνος», Κληρονομία, τ. 11(1979), σ.σ. 1-11.

55	P- Π, Σύνταγμα : Σύνταγμα των θείων και ιερών Κανόνων των Αγίων και πανευφήμων Αποστόλων, και των ιερών Οικουμενικών και Τοπικών Συνόδων και των κατά μέρος Αγίων Πατέρων, έκδ. Γ. Α. Ράλλη - Μ. Ποτλή, τ. 1-6, Αθήνησιν 1852-1859.
56	Salachas, D., Istituzioni di diritto canonico delle Chiese cattoliche orientali, Structure ecclesiali nel CCEO, Roma -Bologna 1993.
57	Σαλάχας, Δ., «Πρωτείο και συνοδικότητα στο Θεολογικό διάλογο Καθολικών και Ορθοδόξων (θέσεις και αντιθέσεις στο Κείμενο της Μικτής Επιτροπής στη Ραβέννα)», στη διαδικτυακή τοποθεσία www.cen.gr/index.php?Itemid=96&id=239&option=com_content&task=view
58	Σαλάχας, Δ., Προοπτικές και προβλήματα του Θεολογικού Διαλόγου Καθολικής και Ορθοδόξου Εκκλησίας, έκδ. Αδελφότητα Πνευματικού Οικουμενισμού, Αθήνα 1981
59	Σαράντος, Σ., «Οικουμενιστικά βήματα από τη Ραβέννα έως την Ελούντα», Θεοδρομία, τ. 11(2009), σ.σ. 82-104.
60	Schatz, Kl., Το πρωτείο του πάπα, μετφρ. Μ. Ρούσσοσ-Μηλιδώνης, εκδ. Ροές Δοκίμια, 2005.
61	Σεραφείμ, Επίσκοπος Πειραιώς, Αι αιρέσεις του Παπισμού, Αθήνα 2009.
62	Σταυρίδης, Β., Ο Συνοδικός θεσμός εις το Οικουμενικόν Πατριαρχείον, εκδ. Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1986.
63	Σταυρίδης, Β., «Τα πρεσβεία του Οικουμενικού Πατριαρχείου εν σχέσει προς τα άλλα Ανατολικά Πατριαρχεία», Θεολογία τ. 42(1971), σ.σ. 314-328.
64	Στεφανίδης, Β., «Η γνησιότητα των τριών κανόνων της εν Σαρδική Συνόδου» ΕΕΘΣΠΑ, 1931, σ.σ. 389-392.
65	Στεφανίδης, Β., «Ιννοκέντιος Α΄», ΕΕΘΣΠΑ 1924, σ. 360-363
66	Στεφανίδης, Β., «Οι πάπαι και αι Οικουμενικαί Σύνοδοι», ΕΕΒΣ τ. 3(1926), σ.σ. 249-253.
67	Στεφανίδης, Β., «Οι πάπαι Κελεστίνος ο Α΄ και Λέων ο Α΄», ΕΕΒΣ τ. 1(1924), σ.σ. 55-85.
68	Στεφανίδης, Β., Εκκλησιαστική Ιστορία, εκδ. «ΑΣΤΗΡ», Αθήνα 1970.
69	Σύναξη Ορθοδόξων Κληρικών και Μοναχών, «Ομολογία Πίστewς κατά του Οικουμενισμού», Θεοδρομία τ. 11,2(2009), σ. 176-189.
70	Τακόπουλος, Φ., Το ζήτημα του Εκκλήτου στους Κανόνες της Συνόδου της Καρθαγένης (419), Αθήνα 2004.
71	Τρεμπέλας, Π., Δογματική της Ορθοδόξου Καθολικής Εκκλησίας, Αθήνα 1959, τ. 1-3.
72	Τσίγκου, Β., «Η θέση του Πατριάρχου Ιεροσολύμων και του «Πατριάρχου της Δύσεως» στην Καθολική Εκκλησία και η εκκλησιολογία της «Κοινωνίας» στην επιστολογραφία του Γ. Θεοδώρου του Στουδίτου», ΕΕΘΣΑΠΘ, Τμήμα Ποιμαντικής, τ. 11(2006), σ.σ. 29-57.
73	Τσομπανίδης, Στ., Η διακήρυξη "Dominus Jesus" και η οικουμενική σημασία της, Από το οικουμενικό άνοιγμα στην εκκλησιολογική αποκλειστικότητα της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας, εκδ. Πουρνάρας, Θεσσαλονίκη 2003.
74	Φειδάς, Βλ., «Η Οικουμενικότητα της Πενθέκτης εν Τρούλω Συνόδου», Επίσκεψις 486 (1992), σσ. 10-24.
75	Φειδάς, Βλ., «Η αυθεντία του Πρώτου και ο συνοδικός θεσμός στην περίοδο των Οικουμενικών συνόδων», Επίσκεψις, τ. 709(2010), σ. 12-20.
76	Φειδάς, Βλ., «Η θέση του πρώτου των Επισκόπων εις την κοινωνίαν των Τοπικών Εκκλησιών», Τοπική και κατά την Οικουμένην Εκκλησία, εκδ. Centre Orthodoxe du Patriarchat Oecumenique, Chambesy Geneve 1981, σ. σ. 151-175.
77	Φειδάς, Βλ., «Η παπική Εγκύκλιος "Ut Unum Sint" και ο Διάλογος Ορθοδόξου και Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας», ΕΚΚΛΗΣΙΑ, τ. 72(1995), σσ. 585-87, 615-17, 660-664
78	Φειδάς, Βλ., «Ο Πρώτος και η συνοδικότης της Εκκλησίας στην Ορθόδοξη παράδοση», Επίσκεψις, τ. 671(2007), σ.σ. 40-49.
79	Φειδάς, Βλ., «Πατριάρχης της Δύσεως και παπικός θεσμός. Μια ορθόδοξη προσέγγιση», Επίσκεψις, τ. 600(2006), σ.σ. 18-26.
80	Φειδάς, Βλ., Βυζάντιο, Αθήνα 19903.

81	Φειδάς, Βλ., Εκκλησιαστική Ιστορία, τ. Α, Αθήναι 1978.
82	Φειδάς, Βλ., Ιουστινιανός και Πενταρχία, Αθήναι 1968.
83	Φειδάς, Βλ., Ιστορικοκανονικά προβλήματα περί την λειτουργία του θεσμού της Πενταρχίας των Πατριαρχών, Αθήναι 1970.
84	Φειδάς, Βλ., Προϋποθέσεις διαμορφώσεως του Θεσμού της Πενταρχίας των Πατριαρχών, Αθήναι 1969.
85	Φειδάς, Βλ.,- Βασιλειάδης, Π., «Έκθεση επί του επιστημονικού Συνεδρίου περί του «Λειτουργήματος του Αποστόλου Πέτρου», Εκκλησία 81(2004), σ.σ. 265-266.
86	Χαρκιανάκης, Στ., Το περί Εκκλησίας Σύνταγμα της Β΄ Βατικανής Συνόδου, Θεσσαλονίκη 1969.
87	Χριστόδουλος, Αρχιεπίσκοπος Αθηνών, «Επιστολή προς τον Πάπα Βενέδικτον XVI, «περί του τίτλου “Πατριάρχης της Δύσεως”», Εκκλησία, τ. 83 (2006), σ. 420.
88	Χρυσόστομος (Σαββάτος), Μητρ.Μεσσηνίας, «Θεολογική προσέγγιση του κειμένου της Ραβέννας», Εκκλησία, τ. 86(2009), σ.σ. 544-548.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή	1
Η αξία των κανονικών διατάξεων	
2	
Το παπικό πρωτείο κατά τους Ρωμαιοκαθολικούς	
5	
Το παπικό πρωτείο και οι Ιεροί Κανόνες.	
7	
Α. Το παπικό πρωτείο και ο Απ. Πέτρος	
7	
1. Η γένεση των «πρεσβείων τιμής»	
7	
2. Τα «πρεσβεία τιμής» της Εκκλησίας της Ρώμης	
9	
3. De jure divino ή de jure canonico ;	11
4. Ο Δ-28 και η διαφωνία των παπικών λεγάτων - παπικού θρόνου	
12	

Β. Το παπικό πρωτείο-ο Επίσκοπος Ρώμης και η Τοπική Εκκλησία 16

1. Η αυτοτέλεια - επάρκεια των Τοπικών Εκκλησιών - Συνόδων 17
 - α) Δίκαιο χειροτονιών (jus ordinandi). 18
 - β) Δίκαιο κρίσεως (jus jurandi). 19
 - i. Κανόνες Συνόδου Σαρδικής 20
 - ii. Κανόνες Συνόδου Καρθαγένης 21
 - γ) Ο 34^{ος} Αποστολικός Κανόνας 24
 - δ) Ο 34^{ος} Αποστολικός Κανόνας και το «Κείμενο της Ραβέννας» 26
 - ε) Το «Λειτουργήμα του “Πρώτου”» 30

Γ. Το παπικό πρωτείο και οι Οικουμενικές Σύνοδοι 32

α) Προ της Συνόδου

Σύγκλιση - συμμετοχή 35

β) Κατά τη Σύνοδο

1. Προεδρία των Συνόδων 35

2. Αποδοχή υπεροχής του πάπα ; 36

Εκφράσεις παπικών λεγάτων 36

Εκφράσεις συνοδικών Πατέρων 37

3. Αποφάσεις Οικουμενικών Συνόδων 40

γ) Μετά τη Σύνοδο

1. Επικύρωση Συνόδου 42

2. Επικύρωση Κανόνων

Επιλεγόμενα – Το «προσχέδιο Κρήτης» (Κύπρος 2009 – Βιέννη 2010) 45

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α΄ : Α΄ Βατικανή «Pastor aeternus» (κεφ. I-IV) 49

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β΄ : Β΄ Βατικανή «Lumen Gentium» § 22-25 50

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Γ΄ : Codex Juris Canonici, άρθρα 330 - 341 52

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 55

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ 59